

האוצר

פנינים יקרים
מפרד"ס התורה
על סדר פרשיות השבוע

אחרי מות - קדושים

מאוצר שיחותיו ומאמריו
של הרה"ג מו"ר המקובל
רבי בניהו ושישכר שמואלו שליט"א

כל הזכויות שמורות
למכון "בני יששכר"
שע"י ישיבת המקובלים "נהר שלום" תכב"ץ

ניתן להשיג את הספר בישיבתנו הקדושה

רחוב שילה 6 י-ם

02-6249000

או בחנויות הספרים,

הפצה ראשית

"סגולה"

02-6443300

ניתן לשלוח הארות והערות

למכון "בני יששכר"

באמייל: m6222560@gmail.com

לזכר עולם יהיה צדיק

לעילוי נשמת

מורנו ורבנו

שר התורה ועמוד ההוראה

גאון ישראל ותפארתו

הרועה הנאמן פוסק הדור

ראש ממשלת התורה

מרן הראשל"צ הגאון כמוהר"ר

עובדיה יוסף

זצוקלה"ה זיע"א

נפטר ג' בחשון התשע"ד

ת.נ.צ.ב.ה.

אשת חיל מי ימצא

לעילוי נשמתה
הטהורה
של מרת אמנו
הרבנית הצדקנית
מזכת הרבים

מרת **שולמית רחל**

שמואלו

בת **מזל ע"ה**

נלב"ע ביום ז"ך אלול ה'תשע"ט

ת.נ.צ.ב.ה.

הלכות שבת

סדר סעודה שלישית דשב"ק

- א.** יהא זהיר מאוד לקיים סעודה שלישית, שכל האוכל סעודה שלישית, מקבל שכר על אכילת כל הג' סעודות, כי בסעודות הראשונות אינו ניכר כל כך שאוכל לכבוד שבת, כיון שגם בחול אוכל סעודה ביום ובלילה, אבל כשאוכל סעודה שלישית, שאז אינו זמן אכילה, בזה נתברר כי גם הסעודות הראשונות היו לכבוד שבת קודש. ולכן קוראים אחינו האשכנזים לסעודה זו "שלש סעודות", שבסעודה זו מוכיח דכל הג' סעודות היו לכבוד שבת.
- ב.** צריך להכין מאכל ומשתה מיוחד לסעודה שלישית, ולסדר השלחן כראוי, שסעודה שלישית יש לה מעלה רמה משאר הסעודות, וצריך לנהוג בה עונג ושמחה ומנוחה, ולהרבות במעדנים כפי יכלתו.
- ג.** יש לדקדק ביותר לאכול דגים בסעודה שלישית, ויש בו טעם על פי סוד ויתברך מעינא פקיחא. והמהדרין

עיונים והארות

ומשתה מיוחד לסעודה הזאת, ולסדר שלחנם כראוי, כאשר עשה בסעודת הבוקר דמה גרעה זאת מזאת, ואדרבה סעודת הערב יש לה מעלה רמה משאר הסעודות, וצריך לנהוג בה עונג ושמחה ומנוחה, ולהאריך בה מעט לכבוד שבת

ובמשנ"ב (סי' רצא ס"ק כב) כתב, כיון דילפינן ג' סעודות מג' פעמים היום דכתיבי גבי מן, צריך לעשותה בפת, וגם מצוה לכתחלה להרבות במעדנים כפי יכלתו.

ועיין בספר מגיד מישרים (פרשת צו) למרן הב"י זיע"א שאמר לו המלאך וז"ל, וסעודתא תליתאה היא רמזה לתפארת, וכיון דהוא סליק לתפארת הא איהו סליק לכתר, דהא דא לקבל דא אינון, ומשום הכי מסתייא בכזית דהא תמן לית אכילה ושתיה, ומכל מקום מיבעי דהאי כזית יהא מתבשילא כמה דאולפך שלמה ידידי [הוא ר"ש אלקבץ הלוי ז"ל] לרמוזי דכולהו מתערבין דא עם דא עכת"ד. וכ"כ הגאון החיד"א במחזיק ברכה (סי' רצא אות ג).

ה. זה לשון פע"ח (דף קג ע"ד): ז"א עולה במנחה דשבת עד רצון תיקון נוצר חסד, אשר הוא דיקנא דא"א, לכן יש לעשות סעודה שלישית בדגים, כי הדג עינו פקיחא ואז ההארה מא"א לז"א בלי שום מסך כלל, עכ"ל. ובספר אור צדיקים (סי' כח אות ו) כתב: ומצוה גדולה לקנות דגים לכבוד שבת, ולאכול בכל סעודה דגים, ובפרט בסעודה שלישית עכ"ל.

ובמג"א (סי' רמב ס"ק ב) כתב בשם תיקוני שבת (הנהגות האריז"ל ותלמידיו), יאכל בכל סעודה משלש סעודות דגים. ובשער הכולל (פ' כט סעי' ה) כתב, טוב לאכול דגים בסעודה זו יותר מבשאר סעודות, כן כתוב בסידור האריז"ל על פי סוד. ובספר דודאים בשדה (פ' שלח): בשבת במנחה כנודע מצוה לאכול דגים שרומזים לעינא פקיחא שמתגלה אז, ואין דינים שולטים כלל, רק רעוא דרעוין אשתכח כנודע.

ועי' למורנו בבא"ח (ש"ב פ' וירא אות ח"י) שכתב כמה רמזים וענינים באכילת הדגים בסעודות שב"ק.

א. משו"ע (סי' רצא סעי' א).

ב. כתב הגאון חיד"א ז"ל בספרו מחבר"ר (סי' רצא אות א) לשון הטור "יהא אדם זהיר מאד לקיים סעודה שלישית", ואפשר דהכונה הוא לפי שבסעודה זו ניכר כבוד שבת, שהוא דבר שאינו עושה בחול, דעיקר האכילה דבר יום ביומו הוא בלילה פעם אחד, וביום פעם אחד, ובסעודה שלישית מגדיל כבוד השבת לעשות בו סעודה מחודשת, והזהיר לקיימה הנה שכרו גם על סעודת לילה וסעודה שניה כאילו עשאה לכבוד שבת דווקא, אך אם יתשל לקיים סעודה ג' מורה דהב' סעודות לא עשה לכבוד שבת, ומשום הכי צריך לזהר מאד לקיים סעודה שלישית, ע"כ.

ועיין להרב סדר היום (מנחה של שבת) שכתב וז"ל, סעודת הערב יש לה מעלה רמה משאר הסעודות, וצריך לנהוג בה עונג ושמחה ומנוחה ולהאריך בה מעט לכבוד השבת, ולא יאמר אדם איך אשב לאכול בקבע ואני שבע מסעודת הבוקר עד אשר אני קץ במאכל ובמשתה, ואיני יכול לאכול דבר, היא הנותנת לתת לו תלונה ותרעומת על אשר לא כלכל דבריו במשפט, ומילא בטנו כחמורים עד אשר לא הניח מקום לקיים המצוה, והחכם עיניו בראשו כשיושב לאכול בבוקר, אע"ג שיאכל וישתה כראוי אין הכוונה למלאת בטנו "כי לא מנוחה ועונג יקרא לזאת אלא איבוד המאכל והגוף, גם הפסד הנפש שלא יוכל לעמוד על עמדו מרוב שביעתו כדי לעסוק בתורה ובמצות כאשר ביארנו" עכ"ד.

ג. כ"ב בספר דברי אמת. והובא בספר מבוא ועד צאתו (פרק סח הערה ג).

ד. סדר היום (סעודת רעוא דרעוין, בד"ה וצריך), וצריך להשתדל עליהם, ולעשות תבשיל מיוחד מתוקן ומתובל לכל אחד ואחד, להיות לו שמחה ועונג ביחוד בפני עצמו, ואין לעשות סעודה דרך עראי מצות אנשים מלומדה, לאחיות עינים אוכלים פירות או ירקות, או כזית להנצל מהעונש, ולצאת מן החיוב לגמור המצות, כי לא די בזה, אלא צריך לתקן מאכל

- אוכלין גם ביצים, משום אבלו של משה, שמת באותו זמן.
- ד. יכוין בסעודה זו שהיא כנגד יעקב אע"ה ובזכות קיומה ניצל מנולחמות גוג ומגוג.
- ה. קודם הנטילה יאמר בקול רם: אתקינו סעודתא דמהימנותא שלימתא חדוותא דמלכא קדישא אתקינו סעודתא דמלכא דא היא סעודתא דזעיר אנפין. וי"א זהיר אנפין.
- ו. זמן סעודה שלישית הוא אחר תפלת המנחה, ואם נאנס ועשאה קודם תפלת המנחה - יצא בדיעבד, ורק שלא יעשה אותה קודם שש וחצי שעות זמניות, דאז היא בכלל שחרית. ולפי הסוד שגילה רבנו האר"י ז"ל בזה, נראה דאם עשאה קודם תפלה המנחה - אפילו לאחר שש שעות וחצי - לא יצא ידי חובת סעודה שלישית אפילו בדיעבד.
- ז. יזהר להתחיל סעודתו לפחות חצי שעה קודם צאת הכוכבים כדי לקיים מצות הסעודה כהלכתה כי אז יוכל להאריך בסעודתו ואין צריך להפסיק משחשכה, כי יש אומרים שאם התחיל תוך חצי שעה אז אסור לאכול משחשיכה עד שיבדיל.
- ח. אם הפסיק באמצע האכילה להתפלל ערבית - אפילו אם עדיין לא חשכה, אסור לו לחזור לאכול ולשתות עד שיבדיל. ובברכת המזון שוב אינו מזכיר מעין המאורע.
- ט. אחד האיש ואחד האשה חייבים לקיים סעודה שלישית בלחם, ועל השלחן, כסעודה ראשונה ושניה בלי

עיונים והארות

ככתוב בסידורים, יען כי עתה ז"א עולה במקום עליון ואז אתתקן ואנפוהי מתפשטין ואריכין בההוא זמנא ואיך נקראהו זעיר אנפין וכו' לכן יזהר בזה בזמן זה, וכן בפיוט בני היכלא דכסיפין במקום זעיר אנפין יאמר זהיר אנפין עכ"ל.

ט. כ"ב מורנו הבא"ח (שם אות יד), והיינו מלבד שסעודה שלישית זמנה דוקא משהגיע זמן מנחה וכמו שכתבו הראשונים לחלוק על בעל הלכות גדולות שהתיר להפסיק באמצע סעודת הבוקר ולעשותה ב' סעודות, וכן פסק השו"ע (ס' רצא ס"ב) דזמנה משש שעות ומחצה ולמעלה ואם עשאה קודם לכן לא יצא, ע"כ. חידש כאן הרב דבעינן לפי סודן של דברים ותיקון העולמות שקודם ממש יתפלל מנחה ואח"כ יאכל סעודה שלישית, ובאמת שמלבד זאת שלפי הסוד יש לעשות כן, גם לפי הפשט נכון הוא וכמו שכתב הגהות מיימוניות על הרמב"ם בפרק ל' מהלכות שבת (הלכה י') דמה שכתב הרמב"ם להתפלל מנחה ואח"כ לאכול סעודה שלישית כן עיקר שהרי אסור לקבוע סעודה משהגיע זמן מנחה, וע"ע במעשה רב (הלכות שבת קמח) שכן היה נוהג הגר"א ז"ל להתפלל מנחה ואח"כ לאכול סעודה שלישית.

וכתב מו"ר האול"צ (ח"ב פרק כא תשובה ז) מכל מקום במקום שהציבור מתפללים תפילת מנחה עם השקיעה, עדיף לעשות סעודה שלישית קודם תפילת מנחה, ולהתפלל אחר כך תפילת מנחה בציבור.

י. עי' כה"ח (ס' רצט אות ג) ובביאור הלכה (שם), וכן הוא בבא"ח (שנה ב' פ' ויצא אות ח"י). וכתב שם הב"ח דאיסור גמור הוא להתחיל לאכול לאחר השקיעה. ודעת מופת הדור בספרו הלכות עולם (ג' עמ' קנח) דמותר להתחיל לאכול סעודה שלישית אפי' כמה דקות קודם השקיעה ואם לא הספיק יכול ליטול ידיו אף בבין השמשות שיכול להמשיך לאכול גם משחשיכה, וכן פשט המנהג.

יא. בא"ח (שם).

יב. משנ"ב (ס' קפח ס"ק לב). מו"ר מופת הדור בשו"ת יחזה דעת (ח"ב ס"ס נה).

ויש נוהגים לאכול בשר בסעודה זו כ"כ בטעמי המנהגים (קונטרס אחרון אות קצ"ו).

ו. כ"ב המהרי"ל (מנהגים, שבת יד) שכך נהגו במדינת ריינוס בסעודה שלישית בשבת לאכול ביצים מבושלות קשות ע"כ. וכ"כ הרב שירי כנה"ג (ס'י רפח אות ח בהגה"ט) דנוהגים לאכול בסעודת שחרית ביצים מבושלות שלימות בקליפיהם שהטמינו אותם בתנור, מפני אבלו של משה רבנו ע"ה שמת בשבת, והמהדרין אוכלים אותם גם בסעודה שלישית עכ"ד. וכ"כ הכה"ח (ס'י רפט ס"ק יב), בערב אחר מנחה בסעודה ג' נהגו מן המהדרין לאכול ביצים כנזכר, מטעם אבלו של משה.

ז. כן הוא בפע"ח (שער יח פרק כא) וכ"כ הרמ"ק הובא דבריו באור החמה (ח"ב דף קד ע"ג), וכ"כ בדבר בעתו (ח"א דף לב ע"א) שסעודה זו באות שלישית דהוי"ה שהיא ו' ונרמזה בפסוק וזכרתי את בריתי יעקוב (ויקרא כו, מב).

ח. שער הכוונות (דף עב ע"א). ועיין בא"ח (ש"ב פר' חיי שרה אות י') וז"ל: בסעודת המנחה קודם שתטול ידך להמוציא, תאמר בקו"ר ובשמחה רבה "אתקינו סעודתא דמהימנותא שלימתא חדוותא דמלכא קדישא, אתקינו סעודתא דמלכא, דא היא סעודתא דז"א" וכו' בשער הכוונות. ודע כי שמעתי שהחסידים המקובלים בעה"ק תוב"ב אין אומרים "זעיר אנפין" בפירוש, אלא אומרים "ז"א", בר"ת דוקא, הן בלימודם בקבלה הן באתקינו וכו' הנז'. וקשיא לי על דבריהם, מפיוט בני היכלא דכסיפין שתיקנו רבנו האר"י ז"ל, ומשם ראייה דהיה אומר "זעיר אנפין" בפירוש להשלים המשקל, ואין לומר דרבנו האר"י ז"ל שאני, דאדרבא להיותו גדול מאד, דיבורו פועל יותר ואית ליה למיחש טפי משאר אדם. ובספר כ"מ איתא וז"ל להיות שהשעה זאת הז"א עולה בעלייה גדולה עד הדיקנא, אין מן הראוי שנזכיר אותו בתואר זה של "זעיר אנפין" לכן לעת עתה יאמרו "זהיר אנפין" עכ"ד. ואני נוהג לסיים "דא היא סעודתא דמלכא קדישא" בלבד, ולפעמים אני מסיים "דא היא סעודתא דמלכא קדישא זהיר אנפין" עכ"ל. וכ"כ בספרו כתר מלכות (אות קצא) וז"ל: בסעודה שלישית יאמר "דא היא סעודתא דישראל קדישא זהיר אנפין" ולא יאמר זעיר אנפין

הבדל יי. ואפילו חל יום טוב להיות במוצאי שבת גם כן צריך לקיים סעודה שלישית בלחם יי. ואם גם זה אי אפשר לו יאכל מאחד מחמשת מיני דגן שברכתם מזונות. ואם גם זה אי אפשר לו - יאכל כזית בשר ודגים וכל מיני דברים שרגילים לאכלם עם לחם, ואם גם זה אי אפשר לו - יאכל כזית מיני פירות. ובכל זאת יזהר לערוך שלחנו כמו שאוכל לחם טו.

י. צריך לכסות החלות במפה גם בסעודה שלישית משום זכר למן טו.

יא. וזה סדר סעודה שלישית יסדר השלחן ב"ב לחמים ויכסה הפת משום זכר למן. ואח"כ יאמר אתקינו סעודתא וכו', ואח"כ יאמר מזמור לדוד ה' רועי וכו' כולו יי. ואח"כ יאמר לשם יחוד קבה"ו וכו' הריני בא לקיים מצוה סעודה ג' של מנחת שבת קודש לתקן את שורשה במקום עליון. ויהי נועם וכו' ואחר נט"י והמוציא ע"ד שכתבנו בסעודת הלילה וסעודת שחרית. ואם אפשר יש לו לשתות יין בתוך הסעודה. וכן להריח בשתי אגודות של הדס יי.

יב. ילמוד בסעודה פרקי משנה ממוס' שבת. ויאמר שיר המעלות לדוד הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים וכו'

עיונים והארות

ג"כ למזון הנפש עכ"ד. וכ"כ במשנת חסידים (מסכת מוצ"ש פ"ב אות ה). והא"ר (סי' קסו ס"ק א) כתב דטוב לאמרו על מזונותיו ושאר דברים, ואחר מותו לא ילך בגהינם ע"כ. וכתב הב"ח (ש"א פר' אמור אות ד) בשם ספר כתר מלכות שיאמר קודם כל סעודה מזמור לדוד קודם נט"י, והעולם נוהגים לאמרו בין נטילה להמוציא, ואעפ"י שיש מדקדקים בדבר משום הפסק אין למחות בידם עכ"ד.

ובספר שיבת ציון (ח"ב שער יא הערה כט) לגאון ר' בן ציון מוצפי שליט"א הביא שבספר בני יששכר (מאמרי השבתות ת, יז) כתב לאמרו בסעודה שלישית שלש פעמים, וכתב בשם רבנו שמשון מאוסטרופולי הי"ד צוק"ל בשם ספר הפליאה שבגיהנם יש תת"ן חדרים כמנין "תכלת", ותק"פ מהם אינם כל כך קשים והם גימטריא "גיא צלמות". ונשאר ר"ע חדרים קשים וכשנפטר הצדיק מעוה"ז עובר בכל התת"ן חדרים, והולך עמו מלאך ושמו יהושע ובידו נר שעוה וכותב על מצח הצדיק "אתה" והוא שם קדוש ומשמרו. וזה כוונת הפסוקים גם כי אלך "בגיא צלמות" לא אירא "רע" אפילו מר"ע חדרים לא אפחד כי "אתה" עמדי. ואמר "עמדי שבטך ומשענתך המה ינחמוני" ר"ת יהושע, וגם "עמדי שבטך ומשענתך המה" ר"ת שעוה. וכיון שבשב"ק רשעי גהינם יש להם מנוחה (עי' זוה"ק תרומה קלו). והולכים בין הצדיקים שיצילים מגהינם, לכן אומרים מזמור זה קודם סעודה שלישית שהוא קרוב לזמן ההוא ע"כ. וכתב עוד (שם אות כ) בשם תלמידי רבנו האר"י שיש במזמור זה ז"ן תיבות, ולכן יאמרנו בסעודה אחרונה של שבת להשפיע מזונו לכל ימי החול ויכוין בתיבת ה' רועי הוי"ה במילוי כזה [יוד הו וו הין] והיא גימטריא ז"ן. ואותיות המזמור גימטריא "ברכה" שישלח השי"ת ברכה בכל מעשה ידיו, ולכן אומרים אותו ג"פ כי נאמרה ברכה בדגים ביום ה', ובאדם ביום ו' וברכה לשבת ויברך אלהים את יום השביעי נמצאת ברכה משולשת אכילת דגים ע"י האדם ובשבת, ונרמז בנאות דש"א דגים שבת אדם ר"ת ע"כ. ונודע כי עיקר אכילת דגים בשבת הוא בסעודה שלישית.

יח. **כה"ח** (שם). ומה טוב לומר ג"כ קודם הנטילה מש"כ הבא"ח בלשון חכמים (ח"א סי' ה) שני מאמרי הזוה"ק האחד אלון ארבע ממנן משגחן בכל אינון דמענגי שבתא (פקודי רנב:) והשני מתחיל בנוסח מצחא דאתגלי בעתיקא קדישא (האזינו רפח:) ודבר בעתו מה טוב.

יג. **במור** ובבית יוסף (ס' רצא) הובאה מחלוקת הראשונים בזה דעת הר"ן ורבנו יונה בשם חכמי צרפת יוצאים ידי חובת סעודת שלישית במיני תרגימא [ובזה יש מחלוקת מהו מיני תרגימא האם זה דוקא מאכל העשוי מחמשת מיני דגן או אפילו בשר וכו' ויש אומרים אפילו פירות] אך דעת הרמב"ם והתוספות והרא"ש והסמ"ג דבעינן דוקא לחם. וכן פסק השו"ע (שם ס"ה) בסתם. ואח"כ הביא את שיטת הסוברים שיוצאים ידי חובה במיני תרגימא, וסיים וסברא ראשונה עיקר שצריך לעשות בפת, אא"כ הוא שבע ביותר, עכ"ל.

והא דנשים חייבות ג"כ בסעודה שלישית כן פסק שם השו"ע (סעי' ו), וכן הוא בבא"ח (שנה ב' פ' חיי שרה אות ג). והמג"א כתב הטעם דבכל מעשה שבת איש ואשה שוין.

יד. **כ"ב** שם הבא"ח ומקורו מדברי הרמ"א (בס' תקכט סעי' א') בשם מהרי"ל דאע"פ שערבי ימים טובים דינים כערבי שבתות שאין לאכול מן המנחה ולמעלה אבל סעודה שלישית של שבת כן יעשה, וכתב הכה"ח (שם אות טז) דמ"מ יזהר לא לאכול אלא מעט כדי שבלילה יאכל לתיאבון, [ודע דבענין זה אם לאכול סעודה שלישית בשבת שחל בו ערב יום טוב נחלקו בזה בזוהר (פ' אמור דף צ"ד) עי"ש ובמפרשים שם].

טו. **כן** מתבאר מדברי השו"ע שהבאנו לעיל בהערות להלכה ט' עי"ש. וכ"כ מופת הדור בחזון עובדיה (שבת ב' דף שמב).

טז. **כ"ב** הבא"ח (שם אות יב) וז"ל: אך ודאי צריך להניח י"ב ככרות כפי הסוד כמו סעודת הלילה ושחרית, וגם צריך שני מפות אחת למעלה מן הלחם ואחת למטה, דאע"ג דבסעודה זו ליכא קידוש ובטל טעם בושת הפת, הא איתא עוד שני טעמים [דתיתי סעודה ביקרא דשבתא, וזכר למן] דשייכי גם בסעודה זו. ע"כ. וכ"כ הכה"ח (סי' רצא ס"ק לד) וזה סדר סעודה ג' יסדר השלחן... ויכסה הפת משום זכר למן.

אולם הא"ר (סי' רעא ס"ק טז) כתב דבסעודת היום לא שייך טעם דתיתי סעודה וז"ל: הא דלא כתבו נמי טעם דתיתי סעודה ביקרא דשבתא, משום דלא שייך בסעודת שחרית כמו שכתב מרדכי פרק ערבי פסחים (לד ע"ד).

יז. **וכתב** בספר פרי עץ חיים (שער ק"ש שה"מ פ"א) בשם רבנו האר"י, שטוב לומר מזמור לדוד ה' רועי קודם האכילה, מפני שיש בו ז"ן תיבות והאומר לא יחסרו לו מזונותיו וטוב

עד סופו. ויכוין שכ"ד פרקים של מסכת שבת הם כנגד כ"ד קישוטי כלה שהיא בחי' המלכות טו.
 יג. ישיר וזמור לבורא עולם ובפרט פיוט "בני היכלא דכסיפין שחיברו רבנו האר"י ז"ל כ.
 יד. אין מנהגנו להקיף השלחן קודם סעודה שלישית, כי לא נתפרש דבר זה בדברי רבנו האר"י ז"ל על סעודה ז"א.

טו. אין עושים קידוש על היין בסעודה שלישית. ועם כל זאת, באמצע הסעודה הזו צריך לשתות יין ולברך עליו "בורא פרי הגפן", אבל לא לקדש עליו קודם הסעודה כג.

טז. סעודה שלישית היא עת רצון גדול רעוא דרעוין, וזמן מיועד להתעורר בתשובה ויש שנהגו להאריך בסעודה שלישית באמירת דברי תורה ומוסיפים על הקודש שעד זמן ההוא ינוחו וישבתו הרשעים מדינא של גהינם כג.

יז. מי שזוכה לעשות זימון על הכוס בסעודת שבת קודש יעשה זימון על הכוס גם בסעודה שלישית ואע"פ שכבר הוא לילה ואסור לשתות קודם הבדלה מותר לשתות כוס של ברכת המזון כי הוא שייך לסעודה כד.

עיונים והארות

רעיון אדם יכול לתפסו. **ובספר** בני יששכר (מאמרי השבתות, מאמר ח אות א) כתב, שמעתי מאת כבוד אדוני מורי ורבי הרה"ק מהרמ"מ [מרמנוב] זצוק"ל הטעם, להיות בריאת העולם בששת ימי בראשית, הנה התחלת הבריאה אור ליום א', שהוא מוצאי שבת, הנה קודם בריאה עלה ברצונו ית"ש לברוא את העולם, הנה הזמן שקודם ליום א' הוא זמן ועת רצון, כמו התחלת הבריאה, אז עלה ברצונו עכ"ד ז"ל.

וכתב בספר אמרי פנחס (שער השבת, אות מג), אמר בשם ר' שמעריל (ווארחיווקער) ז"ל, שבעת סעודה שלישית נגזר איך יתנהגו עם האדם כל השבוע. ולכן נקרא סעודה דזעיר אנפין שצריך להיות שפל בעיני עצמו... ובשעת סעודה שלישית יכול האדם להתפלל להשי"ת בענין השפלות.

ובשיח שרפי קודש (עה"ת ושבת עמ' קעג) מובא, בעת שבא הרה"ק החידושי הרי"ם זי"ע בפעם ראשונה להרה"ק אדמו"ר הרבי ר' שמחה בונם זצלה"ה מפרשיסחא, וידוע שהיה בעת סעודה שלישית על השלחן של אדמו"ר הק' זי"ע כמו בעת נעילה, זמן תשובה בבכיות ובדמעות ובחרטה בפנימיות הלב, ואמר הרה"ק מאלכסנדר בעת שהיינו הולכין בסעודה שלישית אל השלחן הטהור של אדמו"ר מפרשיסחא זי"ע, אף שהייתי גדול בשנים מהרבי מגור זי"ע אעפ"כ הנחתי אותו לילך מקודם, ובעת שהיינו עומדים אצל השלחן בעת סעודה שלישית הייתי מעביר ידי על פניו, וטפחתי את ידי בדמעות עיניו, ואמרת, אז ער איז אונזער, שהכיר בזה שנעשה הרבי מגור זי"ע חסיד דפרשיסחא.

ובזמירות חתם סופר (אות קמח) מובא, דרכו של מרן החתם סופר להאריך בסעודה ג' כמה שעות בלילה, גם אצל מרן הכתב סופר זצ"ל נמשכה הסעודה עד כשעה ושתי שעות בלילה.

וז"ל הזוהר חי (להרה"ק מקאמאנא זצוק"ל, זוהר דף יז), בין חכמי האשכנזים נתפשט להאריך בסעודה שלישית עד הלילה הרבה, וכן נהג מרן הקדוש אלקי נורא רבנו ישראל בעל שם טוב.

ובספר עטרת צבי (על הזוה"ק, אמור, רף צד) כתב: "בוודאי ר' שמעון וחביריו האריכו תמיד בסעודה שלישית הוא הסעודה המובחרת.

כד. מג"א (סי' רצט ס"ק ז) כתב ומותר לשתות מכוס של

יט. שעה"כ (דף פו) ז"ל: יקרא כמה פרקי משנה ממשכת שבת ואם תרצה תקרא ח' פרקים הראשונים בליל שבת וח' אמצעיים בסעודת שחרית וח' אחרונים בסעודת מנחה ותכוין כי הם כ"ד פ' כנגד כ"ד קישוטי כלה
כ. והתם שמו יצחק לוריא [יהון צבי חדו קריבו לבר והא רעו ישויה ארין] ועי' בספר סידורו של שבת (ח"ב דרוש א) ותמצא פירוש על פיוט זה.

וכתב הבא"ח (ש"ב פר' חיי שרה אות יג) ז"ל: והפיוט של בני היכלא דכסיפין שסידר רבנו האר"י ז"ל לסעודה זו, שמעתי שיש חסידים נמנעים לאומרו מחמת הפחד, שנזכר בו דברים כנגד הקליפות, ואומרים שיראים להתגרות בקליפות, ורבנו האר"י ז"ל המחבר הפיוט, שאני, דרב חיליה. ונ"ל דהנהוג לאומרו לא יבטל מנהגו, ורק יזהר לומר מן פסוק קריבו לי וכו' בלחש ממש עד פסוק הרי השתא, וכשיתחיל בפסוק הרי השתא יגביה קולו, והכי עדיף, ואין בזה מיחוש. ואנחנו אין נוהגים לאומרו כלל:

כא. בענין הקפת השלחן עיין רב פעלים (ח"ב סוד ישירים סי' ז') שכתב שאין להקיף השלחן כיון שאין לנו השגה בזה אמנם מו"ר הש"ש והתו"ח כתבו שיש ענין להקיף השלחן, ומנהגינו שלא להקיף.

כב. בא"ח (פ' חיי שרה אות יא), ומקורו מדברי רבנו האריז"ל שכתב בשעה"כ (דף ע"ה ע"ד) גבי סעודה שלישית ז"ל: ולכן אין בחינת קידוש על היין בסעודה זו כמו בסעודת הלילה ובשחרית, שלא כדברי הרמב"ם ז"ל שפסק לקדש על היין בכל הג' סעודות, וטעם הדבר וכו'. אמנם עכ"ז באמצע אכילת הסעודה הזו צריך לשתות יין ולברך עליו בפה"ג אבל לא לקדש עליו בקידוש היום בתחילת הסעודה כבשאר הסעודות, עכ"ל. ודע דפי' דברי הרמב"ם ז"ל בהלכות שבת (פ"ל ה"ט) שכתב: וצריך לקבוע כל סעודה משלושתן על היין, שנוי במחלוקת כיצד לפרשו ואכמ"ל.

כג. בספר קדושת לוי (לקוטים) כתב: רעוא דרעוין כלומר שהרצון אצל הקב"ה נעשה מרצון ישראל, וזהו רעוא דרעוין - הרצון מרצון, שיעשה הקב"ה רצון שלו, כרצון של ישראל.

וז"ל בספר סידורו של שבת (ח"ב, דרוש א), ורעוא דרעוין אשתכח, הוא שמחת מלך מלכי המלכים הקב"ה עצמו, אשר אין די באר לפרש ענין השמחה, וערך השמחה הלזו, ואין

אבל אם אינו מדקדק לעשות זימון על היין בכל סעודה בודאי חשכה זימן על הכוס ויניחנו לעשות עליו הבדלה, ובספק חשכה יכול לשתות בה.

מאמרי הזוה"ק

מאמרי הזוהר - שבחי הרשב"י כה נאמר בעולמות העליונים ע"י ר' חייא על רשב"י ועל תורתו

ח"ב י"ד ע"ב

[א] יין הוא רבי שמעון בן יוחאי, דבשעתא דפתח פומיה למשרי למלעי פאורייתא זה הוא רשב"י שבשעה שהיה פותח פיו להתחיל לעסוק בתורה, צייתין לקליה, כל ברסוון וכל רקיעין וכל רתיבין מקשיבים לקולו כל הכסאות והוא בינוי לפרצופים שבעולם הכסא שהוא עולם הבריאה וכל הרקיעים שהם על ראשי החיות שבעולם היצירה וכל המרכבות שהם גוף החיות שביצירה ומהם משתלשל איזה בחינות לירד בעשיה, וכל אינון דמשבחי למריהון וכל אותם מלאכים שמשבחים לאדונם שהם בעלי השיר העליון. לית דפתחין ולית דמסיימין, בלהו משתבבין

עיונים והארות

ברכת המזון. והסביר המשנ"ב (ס"ק יד) אף שהוא קודם הבדלה, דכוס של ברכת המזון שייך לסעודה.

כה. בשו"ע (סי' רצט סעי' ד) כתב ששותים מכוס של ברהמ"ז של סעודה שלישית אף לאחר חשיכה וקודם הבדלה, וכן מנהג בני ספרד.

ובני אשכנז נהגו שלא לשתות כלל משחשכה, אבל בספק חשיכה נהגו להקל.

ודעת המג"א (שם) דמי שאינו נזהר בכל השנה לברך על כוס דס"ל כמ"ד דאין טעון כוס גם עתה אסור לשתות ממנו. והביאו המשנ"ב (שם ס"ק י"ד) והוסיף בשם החיי אדם דזה דוקא אם הוא כבר ודאי חשיכה אבל אם הוא ספק חשיכה נראה דיכול לשתות מכוס של בהמ"ז אף מי שאינו נזהר תמיד לברך על הכוס.

וכן דעת מו"ר מופת הדור בחזו"ע (שבת ב אכילה קודם הבדלה הלכה ה) שבספק חשכה רשאי לברך בורא פרי הגפן ולטעום ממנו, אבל בודאי חשכה דהיינו בצאת הכוכבים לא יטעם. וכ"פ המשנ"ב בשער הציון (סי' קצט ס"ק כ"ד).

אולם הא"ר (ס"ק ו') כתב שאין דברי המג"א מוכרחים, וכ"כ בפועל צדיק (ח"ב סי' רסה) שכיון שיש מצוה לברך לפניו וכו'.

ברכת המזון על הכוס רשאי לברך ולשתות.

וכתב מו"ר האול"צ (ח"ב פכ"ט בהערות לתשובה ט) ועכ"פ מכיון שיש בזה מחלוקת, ישתה רק המברך ולא אחרים, כיון שאינם חייבים לשתות.

והוסיף האול"צ (שם) ובסעודת שבע ברכות המברך ברכת המזון יברך וישתה כוס ראשון, והשני שבירך את שש הברכות ישתה מהכוס השני, ובמקום שהברכות מתחלקות לכמה אנשים, המברך את הברכה השביעית ישתה מהכוס השני, ולא יתנו לאחרים לשתות, ואף לא לחתן ולכלה.

א. המאמר הזה מדבר שכאשר רצה ר' חייא להכנס לבית מדרשו של רשב"י לא נתנו לו רשות מן השמים להכנס, ואח"כ כאשר ניתן לו רשות להכנס לבית המדרש ולמד סודות התורה וראו עיניו מראות וסודות עליונים מה שקורה בעולמות העליונים בבחי' "תא חזי" לא יכל לדבר, ואמר רשב"י לר"א תעביר ירך על פיו ואז יוכל לדבר, וכך עשה ר' אלעזר. ור' חייא פתח את פיו בדברי שבח מה שראה בעולמות העליונים על תורתו של רשב"י ואמר שכל העליונים והתחתונים כולם בזמן אחד תמהים ואומרים הדין הוא רשב"י שהוא מרעיש כל העולמות מי יכול לעמוד לפניו וכו'.

אין מי שיפתח פיו בד"ת ובשירה ואין מי שמסיים, כי אפי' באמצע המאמר או באמצע השירה כולם מפסיקים את תורתם ושירתם ושקטים לשמוע את קול תורתו של רשב"י, **עַד לָא אֲשַׁתְּמַע (נ"א דְלִשְׁתַּמְע) בְּכָל רְקִיעֵיָא דְלַעֲיָלָא וְתַתָּא פְּטָרָא** עד שלא נשמע בכל הרקיעים של מעלה ושל מטה פתחון פה, שהקב"ה חפץ מאד בתורתו הנקיה והטהורה של הרשב"י שע"י סודות תורתו נעשה יחוד קובה"ו. **כַּד מְסִיִּים רַבִּי שְׁמַעוֹן לְמַלְעֵי בְּאוֹרֵייתָא** וכאשר מסיים רשב"י לעסוק בתורה ונתייחדו העולמות וקבלו כולם הארה, **מֵאַן חָמֵי שִׁירִין** מי רואה את השירים מצד החכמה העליונה, **מֵאַן חָמֵי חֲדוֹתָא דְמְשַׁבְּחִין לְמַרְיָהוֹן** מי רואה את השמחה של המשבחים לאדונם מצד הבינה העליונה, **מֵאַן חָמֵי קָלִין דְּאֹלִין בְּכִלְהוֹ רְקִיעִין** מי רואה את הקולות מצד הת"ת העליונה שהולכים בכל הרקיעים העליונים לקבל שפע ואור. **אַתֵּיִן בְּלָהוּ פְּגִינֵיהּ דְּרַבִּי שְׁמַעוֹן** באים כל הנשמות וכל המלאכים בזכותו של רשב"י, **וְכַרְעִין וְסַגְדִּין קַמֵּי דְמַרְיָהוֹן** וכורעים ומשתחוים לפני אדונם, **סְלָקִין רִיחִין דְּבוֹסְמִין דְּעַדָּן** ומעלים ריחות של הבשמים של עדן, **עַד עֲתִיק יוֹמִין**, עד פרוצוף עתיק יומין שבכתר העליון, וכל זה הוא ע"י נשמות הצדיקים שמעלים מ"ן עד פרוצוף עתיק וגורמים יחוד קובה"ו **וְכָל הָאֵי פְּגִינֵיהּ דְּרַבִּי שְׁמַעוֹן** וכל זה בזכותו של ר' שמעון.

ח"א ד' ע"ב

אַדְהָכֵי שְׁמַע קָלָא דְאָמַר פְּנוֹן אַתָּר, פְּנוֹן אַתָּר בתוך כך שמע רבי חייא קול שאמר פנו מקום פנו מקום, וכפל פעמיים כדי לזרום לכבוד מלך המשיח **דְּהָא מְלַכָּא מְשִׁיחָא אֲתֵי לְמַתִּיבְתָא דְרַבִּי שְׁמַעוֹן** שהרי מלך המשיח בא לישיבה של רבי שמעון.

בְּהָהוּא שְׁעָתָא קָמוּ כָּל אַנְוִין חֲבַרְיָא באותה שעה קמו כל אלו החברים לכבוד מלך המשיח **וְקָם רַבִּי שְׁמַעוֹן וְהָוָה סְלִיק נְהוּרִיהּ עַד רוּם רְקִיעַ** וגם קם רשב"י לכבודו והיה עולה אור תורתו, עד מתיבתא דרקיעא שהיא ישיבת מטטרון **אָמַר לֵיהּ רַבִּי וְכַפָּא אַנְתָּ אֲמַר לֹא הַמְשִׁיחַ לְרַשְׁב"י, רַבִּי אֲשֵׁרִי, כִּי נִשְׁמַת רַשְׁב"י מִיִּסוּד דַּאבָּא מְקוּם גְּבוּהָ וְלִכְּנָן נִקְרָא בּוֹצִינָא קְדִישָׁא דְּאוֹרֵייתָךְ; סְלָקָא בְּתַלְתַּל מָאָה וְשִׁבְעִין נְהוּרִין** שתורתך עולה בשלש מאות ושבעים אורות, שהם ש"ע נהורין שבפנים דא"א ונעשה שם יחוד ומקבלת משם אור גדול, א"נ הש' הם כנגד כח"ב שכל אחד כלול ממאה אורות, ושבעים כנגד חג"ת נהי"ם, **וְכָל נְהוּרָא וְנְהוּרָא אַתְּפַרְשֵׁת לְשִׁית מָאָה וְתַלְיִסָּר טַעְמִין** וכל אור ואור מש"ע רבוא נהורין ומהספירות מתחלק לשש מאות ושלוש עשרה טעמים שהם תרי"ג, כי כל ספירה כלולה מתרי"ג, והכונה שהיה מאיר וממשיך ע"י תורתו הארה מא"א לזו"ן שבהם תרי"ג מצוות כי מצוות עשה הם בז"א ומצוות ל"ת בנוק' **סְלָקִין וְאַסְתַּחֲיִין בְּנְהַרֵּי אֶפְרַסְמוֹנָא דְּכַבֵּיא** שעולים אלו התרי"ג טעמים ואורות בסוד מ"ן וטובלים ומתרחצים בנהרות אפרסמון הטהור, שהוא באימא שמשם שורש התורה וגורמים שם זווג **וְקוֹדֵשָׁא**

בְּרִידְּךָ הוּא אֵיהוּ חֲתִים אֲוִרֵיִתָּא מְמַתִּיבְתָּךְ והקב"ה הוא המאשר ומקיים התורה משיבתך, **וְאֵנָּא לָא אֲתִינָּא לְמַחְתָּם מְמַתִּיבְתָּךְ** ואני לא באתי לאשר ולחתום תורה משיבתך, **אֲלָּא מְאִירִי דְגַדְפִּין אֲתִי הָבָא** אלא באתי לכאן כי בעל הכנפים שהוא מלאך מטטרו"ן, שיש לו ל"ו כנפים משמאל ול"ו מימין יבא לכאן ולכן באתי, **דְּהָא יִדְעָנָא דְלָא יִיעוּל גּוֹ מְמַתִּיבְתִּי אַחְרִיתִי אֲלָּא בְּמַתִּיבְתָּךְ** שהרי ידעתי שלא יכנס לתוך ישיבה אחרת אלא לישיבתך, ופי' דמשיח משבח לרשב"י שלא בא לחתום ולאשר ולקיים תורתו, כי תורתו וסודותיו רק הקב"ה חותם ומאשר אותם שהוא יותר מעלה, וכמ"ש בזוהר חדש שה"ש דף ע"ו ע"ב מה שאמר אליהו לרשב"י עיין לקמן.

מלאך מטטרו"ן משבח את רשב"י

תיקוני זוהר קמ"ז ע"ב

אַדְהֵכִי הָא יְנוּקָא קָא נְחִית בְּתוּךְ כַּךְ הֲרִי הִנְעַר שְׁהוּא מְלַאךְ מִטְט"ט ירד עוד פעם מלמעלה, **פְּתַח וְאָמַר בּוֹצִינָא קְדִישָׁא פְּתַח פִּיךָ בְּאוֹרֵיִתָּא** פתח ואמר המאור הקדוש פתח פִּיךָ לגלות סודות התורה, **דְּהָא פּוּמְךָ אֵיהִי סִינִי** שהרי פִּיךָ הוא כמו הר סיני שניתנה עליו התורה וגם אתה עניו כהר סיני, **קָלִין וְהַבְּלִין דְּנִפְקִין מִפּוּמְךָ עֲלִייהו אֲתָמַר** הקולות וההבלים שיוצאים מפִּיךָ עליהם נאמר (שמות כ יח) **וְכָל הָעָם רֹאִים אֶת הַקּוֹלֹת וְאֶת הַלְּפִידִים וְגוֹמְרֵי, וְכִבְּהוּ צִיִּיתִין לְמַלּוּלְךָ עֲלֵאִין וְתַתְּאִין** וכולם כל העולמות והמלאכים ונשמות הצדיקים שומעים ומאזינים לדבריך העליונים והתחתונים, **דְּאֲנִין שְׁתִּין רְבּוּא דְּמַתִּיבְתָּא עֲלָּאָה** שהם ששים רבוא נשמות של הישיבה העליונה, **וְשְׁתִּין רְבּוּא דְּמַתִּיבְתָּא תַתְּאָה** וששים רבוא נשמות של ישיבה של מטה, **וְאֲנִתְּ אֵיהוּ בְּדִיּוֹקְנָא דְּמֵאָרְךָ** ואתה רשב"י הוא בדיוקן של אדונך הוא הקב"ה, **דְּבּוֹמְנָא דְּפְתַח בְּאֲנָכִי** שבזמן שפתח הקב"ה פיו במתן תורה באנכי, **שׁוֹר לָא נִגְחַ, אַרְיָה לָא שְׂאֵנ,** עוֹף דְּאֵיהוּ נִשְׂרָא לָא פְּרַח שׁוֹר שְׁבַכְסָא לָא נִגְחַ, אַרְיָה שְׁבַכְסָא לָא שְׂאֵנ, עוֹף שְׁהוּא נִשְׂרָ שְׁבַכְסָא לָא פְּרַח, **וְכָל חַיִּילִין דְּתַלְיִין מְנַיְהוּ בְּכַרְסֵיִיא יְקָרָא** וכל צבא המלאכים שתלויים מן החיות שבכסא הכבוד כולם שתקו לשמוע את קול הקב"ה, **וְאָדָם לְשַׁבַּת עַל בְּרַסֵּיִיא דְּאֵיהוּ קוֹדֶשָׁא בְּרִידְּךָ הוּא, אֵיהוּ צִיִּית לְמַלְיָן דִּילְךָ** ואדם שמוכן לשבת על כסא הכבוד שהוא הקב"ה הוא שומע ומאזין למילים ולסודות התורה שלך, **בְּגִין דְּמַטְרוֹנִיתָא דִּילָהּ דְּאֵיהִי אֲוִרֵיִתָּא קְדִישָׁא סְלִיבַּ בְּפּוּמְךָ** לפי שהמלכה שלו שהיא התורה הקדושה עולה בפִּיךָ, כלומר ע"י סודות התורה שבפִּיךָ.

ג' אופנים איך שרשב"י מעמיד ומאיר כל העולם כולו:

- א: שהוא מעמיד ומחזק את ד' רוחות העולם, כי הוא בחינת צדיק יסוד עולם שהעולם עומד עליו.
 ב: כמו שבארבע אמות קפל הקב"ה את כל ארץ ישראל תחת יעקב אבינו, כן רשב"י בכה תורתו קיפל כל התורה כולה במה שהידש ועיי"כ כל העולם עומד עליו.
 ג: רשב"י הוא משלים ומעמיד את העולם כמו שדוד המלך הוא רגל רביעית לכסא.

(ח"א קנ"ה ע"ב)

רְבִי שְׁמַעוֹן נִפְקַל לְקַרְיֵיתָא, אֲוִדְמֵן לִיה רְבִי אַבָּא וְרְבִי חֲזִיָּא וְרְבִי יוֹסִי ר"ש יצא
 לכפר ונודמנו לו שלשה מתלמידיו. **בֵּינָן דְּחֻמְא לֹזַן, אָמַר חֲדָתוּתֵי דְאֲוִרְיֵיתָא**
אֲצַטְרִיד הָבָא כיון שראה אותם אמר, חידושי תורה צריך כאן מכיון שראיתי אתכם, **יְתִבּוּ תִלְתָּא**
אֲלִין. (ס"א יומין) **בְּדַ בְּעָא לְמִיזַל, פִּתַּח כָּל חַד וְחַד קָרָא** ישבו שלשה אלו התלמידים ועסקו בתורה. ובאשר רצה רשב"י לילך, פתח כל אחד ואחד מהחברים לדרוש באיזה פסוק כדי להפרד מתוך ד"ת.

רְבִי אַבָּא פִּתַּח וְאָמַר ודרש, (בראשית יג) **וְה' אָמַר אֵל אַבְרָם אַחֲרֵי הַפָּרֶד לֹזַן**
מַעֲמֹ וְגו', שָׂא נָא עֵינֶיךָ וּרְאֵה וְגו' כי את כל הארץ אשר אתה רואה לך אתננה ולזרעך
 אחרריך. **וְכִי לְפָנֶיךָ חִיוּ דְאַבְרָהָם יְרִית אֶרְעָא וְלֹא יִתִּיר** וכי רק לפי ראייתו של אברהם
 ירש את הארץ ולא יותר, **עַד בְּמָה חָמִי בְּרַ נֶשׁ, תִּלְתַּת פְּרָסִי אוּ אַרְבַּע אוּ חֲמִשׁ פְּרָסִי**
 עד כמה יכול לראות האדם, שלש פרסאות או ארבע או חמש פרסאות, **וְאִיהוּ וְהַקְב"ה אָמַר** (בראשית יג) **כִּי**
אֵת כָּל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה רוֹאֶה וְגו' כאילו רק שיעור קטן של ראייתו.

אֲלֵא, בֵּינָן דְאַרְבַּע סְטֵרִין דְעֵלְמָא חָמִי, כָּל אֶרְעָא חָמִי אלא כיון שארבע צדדים של העולם
 הוא רואה כמ"ש ימה וקדמה צפונה ונגבה, א"כ את כל הארץ הוא רואה. **דְּהָא אַרְבַּע סְטֵרֵי**
דְעֵלְמָא, בְּלָלָא דְכָל עֵלְמָא שהרי ארבע רוחות העולם הם כללות של כל העולם. **הֵנוּ, זְקַף לִיה**
קְדָשָׁא בְּרִידָה הוּא עַל אֶרְעָא דִישְׂרָאֵל עוד פירוש, כי הגביה הקב"ה את אברהם אבינו על ארץ
 ישראל, (דף קנו ע"א) **וְאִחְמִי לִיה דְאִיהִי קְשִׁירָא בְּסְטֵרֵי דְעֵלְמָא, וְהוּוּ חָמִי כָּלָא** והראה
 לו את ארץ ישראל שהיא קשורה בארבע צדדי העולם כמו נקודה במרכז העיגול, והנקודה הזאת היא מחזיקה את כל
 העולם כולו, כי השפע והאור יורד לא"י ומשם מתפשט לכל העולם, והיה רואה את הכל. **כְּגוֹנוֹנָא דָא, מָאן**
דְחָמִי לִיה לְרְבִי שְׁמַעוֹן כעין זה מי שרואה את רשב"י, ולא דוקא שרואה אותו אלא גם ע"י שעוסק בווד"ק
 וע"י התקשרותו אליו, ובפרט אם עולה למירון ולומד שם, כאילו **כָּל עֵלְמָא חָמִי, חֲדוּוּתָא דְעֵלְא וְתַתָּא**
 כל העולם הוא רואה, כי רשב"י הוא הצדיק שבזכותו העולם עומד, ורשב"י הוא השמחה של העליונים ושל התחתונים
 כי משפיע גם בעליונים וגם בתחתונים והכל הולך אחר המעמיד.

פְּתַח רַבִּי תִּיַּא וְאָמַר (בראשית כח) **הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָתָּה שׁוֹכֵב עָלֶיהָ לְךָ אֶתְנַנֶּה וְלִזְרָעָהּ, וְכִי תִהְיֶה אֶתֶר בְּלַחְדוּדֵי אֲבִטָּח לִי הִיא קִדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא** וכי אותו מקום בלבד הבטיח לו הקב"ה ליעקב אבינו ע"ה, דְּהָא אַרְבַּע אַמִּין או חֲמִשָּׁא הוּוּ וְלֹא יִתִּיר וְהִי אַרְבַּע אַמּוֹת או חֲמִשׁ אַמּוֹת הִיּוּ וְלֹא יוֹתֵר. אֵלָּא, בְּזַמְנָא תְּהוּא, בְּאַנּוּן אַרְבַּע אַמִּין, כְּפִיל לִי הִיא קִדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא כָּל אֶרְעָא דִּישְׂרָאֵל אלא מתרין, בעת ההיא באותן ארבע אמות קיפל לו הקב"ה כל ארץ ישראל. אֲשֶׁתִּפַּח תְּהוּא אֶתֶר כְּלָלָא דְכָל אֶרְעָא נמצא אותו מקום הוא כללות של כל ארץ ישראל, וְיִמָּה תְּהוּא אֶתֶר אִיתּוּ כְּלָלָא דְכָל אֶרְעָא ומה אותו מקום הגשמי, הוא כלל של כל הארץ, רַבִּי שְׁמַעוֹן דְּאִיתּוּ בּוֹצִינָא דְכָל אֶרְעָא גם רשב"י שהוא המאור של כל הארץ כי ע"י תורתו העולם עומד, **עַל אַחַת כְּפָמָה וְכְפָמָה דְשָׁקִיל כְּכֹל עֲלָמָא** על אחת כמה וכמה ששקול הוא כנגד כל העולם.

פְּתַח רַבִּי יוֹסִי וְאָמַר, הַפְּעַם אֹודָה אֶת ה', ומקשה וְכִי כְּבִלְהוּ דְאֹולִידַת, לָא אֶתְחַזִּי לְאֹודָתָה לִי הִיא לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אֵלָּא כְּתָאִי וכי בכל הבנים שהולידה לאה לא היה ראוי שתודה לו להקב"ה אלא בזה הבן הרביעי, אֵלָּא יְהוּדָה אִיתּוּ כְּרָא רְבִיעָא לְבְרִסְיָא, וְאִיתּוּ אֲשָׁלִים לְבְרִסְיָא אלא מתרין, יהודה הוא סוד המלכות הוא בן הרביעי לכסא, והוא השלים את הכסא, כי דוד המלך הוא רגל רביעית. וְכַגִּין כְּה, יְהוּדָה בְּלַחְדוּדֵי, תְּקוּנָא דְבְרִסְיָא וְסַמְכָא דְכְּלָהוּ סְמָכִין ובשביל כך, יהודה לבדו נקרא שהוא תיקן את הכסא והתומך והמעמיד של כל המעמידים, כי אין המצוה נקראת אלא ע"ש גומרה. (נ"א דְהוּוּ תְּלַת, אַבְרָהָם וְיִצְחָק וְיַעֲקֹב וְכַדִּין אֶתָּא דוּד מִיְהוּדָה וְאֲשָׁלִים לְבְרִסְיָא, וְעַל פֶּה אֶקְרִי יְהוּדָה דְאִיתּוּ שְׁמָא קִדִּישָׁא וְהַדְלָת (ס"א ד' רְגִלוּהִי) מְרְגִלוּהִי דְבְרִסְיָא) רַבִּי שְׁמַעוֹן דְנִהִיר **כָּל עֲלָמָא בְּאֹורֵייתָא וְכְפָמָה בּוֹצִינִין נְהַרִין בְּגִינִיהָ** ר"ש שמאיר את כל העולם בתורתו וכמה מאורות עליונים מאירים בזכותו, **עַל אַחַת כְּפָמָה וְכְפָמָה** שהוא מעמיד וחותר את העולם כולו, והוא מעמיד את כסא הכבוד.

מאמרי הפרשה

פרשת אחרי מות

"וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה אַחֲרֵי מוֹת שְׁנֵי בְנֵי אֱהֲרֹן" (טז, א)

קדושת השבת ויום הכיפורים

בפרשת "אחרי מות", מפרטת התורה את כל עבודת הכהן הגדול ביום הכיפורים בבית המקדש לפרטי פרטים. יום הכיפורים, הינו יום אדיר בימי השנה אשר אין עוד כמוהו, ויעודו ותכליתו של יום קדוש זה הוא - "כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם".

התורה מכנה את יום הכיפורים - "שבת שבתון". ובתנא דבי אליהו רבה (פרק א'), דורש על שבת ויום הכיפורים את הפסוק (תהלים קלט, טז): "ימים יוצרו, ולו אחד בהם". הבורא יצר את ימי השבוע, ובחר לו יום אחד - את יום השבת. וגם יצר את ימי השנה ובחר מהם יום אחד, והוא יום הכיפורים. ועלינו להבין, מה משמעו של דבר, ומהי בחירה זו, שהבורא בחר בה יום אחד "לעצמו"?

והנה, רואים אנו כי יש קשר בין שבת קודש ליום הכיפורים, ואם אכן נבין את ענינה של שבת קודש לאשורה, נוכל גם להבין את ענינו של יום הכיפורים.

ה"בן איש חי" (ש"א פרשת שמות) הביא בשם חכמי הקבלה, שלימוד תורה של שעה אחת בשבת, שכרו כאלף שעות של לימוד בימות החול. וצריך להבין, וכי אין זו אותה תורה? וכי אין זה אותו לימוד? ומה נשתנה הלימוד בשבת משאר הימים?

אך התשובה היא, כי בשבת יש לנו עליית העולמות, כי בו כל העולמות מתעלים ממדרגתם. ולכן, הלימוד אינו דומה ללימוד בימות החול.

ובכדי להבין זאת - נביא מעשה שהיה עם הגאון רבי אליהו הכהן זצ"ל מאיזמיר, בעל "שבט מוסר" (מוכא בספרו מנחת אליהו פרק ה'): בעירו איזמיר, התפרסם כי ישנו "דיבוק". ביטוי זה, מכוון לנשמה מיוסרת אשר לא הורשתה לבוא למקום הראוי לה לאחר הפטירה, אך גם לא 'זכתה' להיכנס לגיהנם, אלא נגזר עליה לנוע ולנוד בעולם. נשמה כזו, נכנסה בגוף אשה אחת מהעיר איזמיר, והציקה לה עד מאוד. בני העיר הביאוה לפני הרב, כדי שיפעל לתיקונה ומנוחתה. הרב ניהל עמה דו-שיח (כולל פרטים ביוגרפיים על אותה נשמה וקורותיה, שאומתו במלואם), ורשמים למזכרת. הדבר נעשה לפני קהל רב, והביא להתעוררות עצומה לתשובה. בין הדברים, שאל הרב את הנשמה: "האם עולמנו נראה לנשמות, כפי שנראה להן בחייהן?"

אולי ציפה הוא לשמוע ממנה, כי אכן הוא נראה להן רוחני יותר, כפי שהנשמות מביטות לפנימיות העניינים. אך למרבה ההפתעה, הנשמה ענתה: "לא! הכל נדמה לחושך בלהבת אש כגון גופרית וגחלי אש המבעית לראותו". אך היא הוסיפה סייג לדבריה: "רק בשבת הוא נראה צלול ובהיר".

אין צורך להבהיר מהו הערפל, ומהו מסך העשן, שכן זה ברור ומוכן שהכוונה לעוונות, עבירות, וחטאים. הלא פסוק מפורש הוא (ישעיהו נט, ב): "עוונותיכם היו מבדילים בינכם לבין אלהיכם, וחטאותיכם הסתירו פנים מכם". יתר על כן, כל מחשבות ההבל, כל תענוגי הסרק, הליצנות וקלות הראש, הכל יוצר מסך, המגשם את העולם, כמו שכתוב (איכה ג, מד): "סכותה בענן לך מעבור תפילה"... ועל כך אמרו חכמים (ברכות לב): "מיום שחרב בית המקדש, מחיצה של ברזל מפסקת בין ישראל לאביהם שבשמים".

בשבת קודש - העולם מתעלה ומזדכך, בשבת הוא נראה צלול ובהיר. לפיכך, התפילה בשבת עולה בלא עיכוב, וגם הלימוד זוהר ומאיר פי אלף, כמו שכתוב (תהלים קלט, טז): "ימים יוצרו ולו אחד בהם".

הבורא בחר לו יום אחד, שיהיה רוחני יותר, עד אשר ענני העבירות המסתירים את הזוהר יתנדפו. משום כך, חמור כל כך ענשו של המחלל שבת, שהרי כשם שהמצוות זוהרות ביום זה עשרת מונים, כן העבירות פוגמות בו ומחללות את קדושתו. והרי זה כמורד במלך - בארמונו ובטרקלינו, שענשו חמור שבעתיים.

ואם כך הוא ביום השבת, אזי יום הכיפורים הנקרא "שבת שבתון", הרי קדושתו כפולה ומכופלת. השבת היא "מעין עולם הבא", העולם מזדכך בה ומתעלה בזעיר אנפין. ואילו יום הכיפורים - טהרתו בכפליים. העולם מוצף בזוהר רוחני, בקרבה מיוחדת לבורא העולם, בלא "מחיצה של ברזל", בלא מסך ענן המונע את מעבר התפילות. עד שרבותינו דרשו על היום הקדוש הזה את הפסוק (ישעיה נה, ו): "דרשו ה' בהמצאו, קראוהו בהיותו קרוב".

יום זה, כולל בתוכו שלש קדושות: קדושת כהן הגדול, קדושת יום הכפורים, וקדושת המקום הקדוש ביותר שהוא קדש הקדשים. כך שיש בזה קדושת האדם (כהן גדול), קדושת המקום (בית המקדש), וקדושת הזמן (י' בתשרי). הקדושות האלו, הרי הן כמין "כור אטומי" של קדושה רבתי, אשר יש בכוחה לפעול ישועות גדולות. וכמו שאמרו רבותינו (שבועות יג). "עיצומו של יום, מכפר". אין אף יום בשנה שיש בכוחו לכפר על עוונות האדם, מלבד יום קדוש זה, שבו העולם מיטהר ומתקדש, ויורדת מן השמים קדושה שאין כמוה, וכך התפילות מתקבלות.

אמנם, למרות שההלכה נפסקה (שם), כי יום הכיפורים מכפר הוא לשבים ואינו מכפר לשאינם שבים, והתשובה יפה לעולם, ואינה מצות עשה התלויה בזמן. מכל מקום, בכדי שתתקבל למעלה - יש צורך ביום הכיפורים. וכפי שאמרו רבותינו במסכת יומא (פו). עבר אדם על מצות לא תעשה ושב, תשובה תולה ויום הכיפורים מכפר.

וכתב הגאון רבי יצחק בלאזר זצ"ל תלמידו של הגאון רבי ישראל מסלאנט, בספרו "כוכבי אור", שהעוול שבחטא הוא כה נורא, עד שאין כח בעולם שיכול להעבירו ולכפרו. ואפילו יערוך כל ימות החורף גלגולי שלג על חטא קל בשוגג, וילקה עצמו כל ימות החמה בחרולי קוצים, ויתענה כל השנה כולה - לא יתכפר לו לגמרי. וכפי שכתב רבנו יונה בתחילת ספרו "שערי תשובה", כי "על כל תשובה - תמצא סליחה", אך לא כפרה מוחלטת.

לכך זקוקים אנו ליום הכיפורים, שהוא יום בו נפתחים שערי רחמים מיוחדים, ואך ורק בכוחם תתקבל תשובתו ותתרצה.

בכך תבואר מעלת יום השבת, אשר הלימוד בו נחשב עשרת מונים לעומת לימוד ביום חול. ומכאן גם נבין על קצה המזלג, את בחירתו של הקב"ה בשבת ויום הכיפורים כימים שלו.

"וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה אַחֲרֵי מוֹת שְׁנֵי בְנֵי אֶהֱרֹן בְּקִרְבָּתָם לִפְנֵי ה' וַיִּמָּתוּ" (טז, א)

מיתת הצדיקים מכפרת כיום הכיפורים

"למה נסמכה מיתת שני בני אהרן לפרשת יום הכיפורים? ללמדך שמיתת הצדיקים מכפרת כיום הכיפורים" (פסיקתא זוטרית, אחרי טז, ב)

על סמיכות עניינים זו שבין יום כיפור למיתת בני אהרן - אמר הגאון רבי אליעזר שמחה וסרמן, ראש ישיבת "אור אלחנן" (בהספדו על בחור מבני הישיבה שהסתלק בקיצור ימים ל"ע) - כי לימוד גדול יש בה: התורה מרמזת לנו, שכאשר עומדים במצב של "אחרי מות שני בני אהרן", לאחר שמתרחש, לא עלינו, אסון נורא בעם ישראל, יש לעשות מעין "יום כיפורים" ולקבל שוב את התורה, שהיא התרופה לכל מכאוב ויגון.

הכפרה שהיתה באשכבתיה דרבי - לשיטתו

חז"ל אומרים (כתובות קג:), כי בשעת פטירתו של רבנו הקדוש - נפלה פתקה מן השמים, ועליה כתוב, שכל מי שהיה באשכבתיה דרבי - מזומן לחיי העולם הבא.

ויש להבין, מאחר שכל מיתת צדיק מכפרת, מדוע אם כן, דווקא בהלוויית רבי מצאנו שהובטח לנוכחים חיי עולם הבא?

תירוץ מקורי על כך, אמר הגאון רבי יצחק אלחנן ספקטור זצ"ל מקובנא (בספרו נחל יצחק בהקדמתו - פתח השער אות ו')::

ידועה היא מחלוקתם של רבי וחכמים למי יום הכיפורים מכפר. שלדעת רבי הוא מכפר בין לשבים בתשובה ובין לשאינם שבים, ולדעת חכמים אינו מכפר אלא רק לשבים בלבד. לפי זה, כיון שמיתת צדיקים הושוותה ליום הכיפורים לענין הכפרה, מן הסתם נחלקו רבי וחכמים גם בכפרה זו, שלדעת חכמים אינה מכפרת אלא למי שבא לשמוע ההספד ומתעורר לתשובה, ואילו לדעת רבי מכפרת היא אף לאותם שבאו רק לחלוק כבוד לצדיק, ואינם שבים בתשובה בפועל. אמנם להלכה, הרי כלל נקוט הוא בידינו (עירובין מו:), כי הלכה כרבי מחברו ולא מחבריו. וכיון שחכמים חולקים עליו - נפסקה הלכה כמותם.

זוהי הסיבה, שבמיתת שאר הצדיקים, לא נתכפרו כל המשתתפים בהלווייתם, אלא רק אותם שהתעוררו ושבנו בתשובה, וכפי הכרעת ההלכה. אך בפטירת רבנו הקדוש עצמו, שם פסקו משמים לכבודו - כשיטתו, וירדה פתקה מן השמים האומרת, כי כל מי שהשתתף בהלווייתו, גם אותם שלא התעוררו לתשובה, מזומן הוא לחיי העולם הבא, כי כבר נתכפרו על כל חטאייהם, כדעת רבינו הקדוש. ואם לא ישובו לחטוא - מובטח להם עולם הבא.

"שְׁנֵי בְּנֵי אֶהְרֵן" (טז, א)

רמז שנכנסו שתויי יין

כתב הרב חיד"א ז"ל ב"נחל קדומים" בשם רבינו אפרים, שני בני אהרן ס"ת יין. ו"שנ"י" ר"ת שתויי יין נכנסו. והוא רמז למאן דאמר (ויקרא רבה יב, א) שתויי יין נכנסו.

אהרון בא בגלגול עזרא

עוד כתב שם בשם כתב יד קדמון, כי בעגל יצאו חמשה מלאכי חבלה בעוון חמשה חומשי תורה. והאבות ביטלו שלשה מהם, ומשה שהיה לפני חמ"ה - ביטל את ה'ח'ימה', כמו שכתוב (תהלים קו, כג): "להשיב חמתו", ונשאר רק "חרון אף".

ולכן התאנף ב'חרון אף' על אהרן, ובגלל זה מתו נדב אביהוא, שהם עולים גימטריא: אף. ולכן דרשו רז"ל (ויקרא רבה אחרי מות כ, ה) את הפסוק (איוב לו, א): "אף לזאת יחרד לבי" - על מיתת בני אהרן. ואהרון נקבר מול בית פעור, בכדי להכניע את קליפת 'אלהים אחרים' שעבדו ישראל לפעור. ו"משה" גימטריא: אלהים אחרים, שבא להכניעם.

ולהיות שבלעם היו לו שני בנים שעשו את העגל על ידי אהרן, לכן מתו שני בני אהרן בעון העגל. ולכן בא אהרן בגלגול עזרא, וביטל יצר הרע של עבודה זרה שנעשה ע"י העגל. וזהו שאמרו (ב"ק קיב): יבא בעל השור שהוא אהרן - ויעמוד על שורו, שהוא יצר הרע של עבודה זרה. עכ"ד. ועיי"ש עוד.

"בְּקִרְבָּתָם לִפְנֵי ה' וַיָּמָתוּ" (טז, א)

מדוע לא עלו נדב ואביהוא בגופם לעולם הבא

ויש לשאול, כיון שקשה סילוקן של הצדיקים לפני הקב"ה, ואף למשה ואהרון היה קשה מאד סילוקן של ב' הצדיקים הללו, אם כן, מדוע המיתם ה' ולא לקחם חיים לשמים כחנוך ואליהו שעלו חיים השמימה?

ותירץ על כך רבי שמשון מאוסטרופולי, שחנוך ואליהו עלו השמימה עד עולם המלאכים, ושם יכלו לעמוד עם גופם המקודש. אבל נדב ואביהוא עלו למעלה מהם עד לעולם האצילות, שהוא קרוב מאד להקב"ה, ושם לא היו יכולים לעמוד עם הגוף, על כן הוצרכו למות. וזהו מה שאמר הקב"ה למשה: "אחרי מות שני בני אהרן". ומדוע מתו ולא העליתם חיים? משום: "בקרבתם לפני ה' וימותו" - משום שקרבו מאד לשכינה, ולכן מתו. (פרדס יוסף)

"וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה דַּבֵּר אֶל אֶהְרֵן אַחִיךָ וְאֵל יִבְא בְּכָל עֵת אֶל הַקֹּדֶשׁ מִבֵּית לְפָרְכֶת אֶל פְּנֵי הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עַל הָאָרֶץ וְלֹא יָמוּת כִּי בְּעֵינֵי אֶרְאָה עַל הַכַּפֹּרֶת" (טז, ב)

טבע האדם לקוץ במה שמתמיד בו

כתב רש"י: כי תמיד אני נראה שם עם עמוד ענני, ולפי שגלוי שכינתי שם, יזהר שלא ירגיל לבוא.

ואומר הנביא (יחזקאל מו, ט): "ובבוא עם הארץ לפני ה' במועדים, הבא דרך שער צפון להשתחוות יצא דרך שער נגב והבא דרך שער נגב יצא דרך שער צפון. לא ישוב דרך השער אשר בא בו כי נכחו יצא". ופירש החסיד יעב"ץ

(בפירושו לאבות פ"א מ"ד), כי הקפיד ה' יתברך שלא יראה את אותו שער שתי פעמים, פן ישווה בעיניו לשערי ביתו, וזה היה עון העגל, שהיה האהל בתוכם עד שמאסו בו ואמרו (שמות לב, א): עשה לנו אלהים. ומשה רבנו שהרגיש בזה, נטה את האהל מחוץ למחנה - הרחק מן המחנה.

עוד כתב החסיד יעב"ץ בפירושו לאבות, כי בטבע האדם לקוץ בדברים בהתמדתם, ויבואו לבזו המלמד והתורה עצמה. וכן אמר התנא (אבות פ"א משנה ד) אל יאמר אדם כבר שמעתי דבר זה פעמים רבות, אלא הוי שותה בצמא את דבריהם כאילו לא שמעתם לעולם. (מוסר חכמים)

"בְּזֹאת יָבֵא אֶהְרֵךְ" (טז, ג)

בזאת גימטריא ביום כפורים

תיבת 'בזאת' עם האותיות, עולה בגימטריא: ביום כפורים. וזהו שאמר: בזאת, דהיינו דוקא ביום כיפורים - יבא אהרן לקדש הקדשים. (ילקוט המוסר ואבני השהם)

הכסיל לא יבין את - זאת

אומר דוד המלך ע"ה (תהלים כז, ג): "אם תקום עלי מלחמה בזאת אני בוטח", וכן (תהלים צב, ז): "איש בער לא ידע וכסיל לא יבין את זאת".

ויש לבאר כוונתם, כי הגימטריא של זאת היא - 408. וגם "צום קול ממון" עולה יחד - 408, כמנין זאת. וזו הכוונה, כי בזאת יבא אהרן אל הקודש, דהיינו בתשובה בתפילה ובצדקה. ולכן, "אם תקום עלי מלחמה - 'בזאת' אני בוטח". כי אין ספק שע"י תשובה ותפילה וצדקה מעבירים את רוע הגזירה.

אמנם, "איש" שהוא "בער" העולה בגימטריא 272, אינו יודע אלא לעשות שני דברים מתוך שלושת האלה [העולים 272] - לא ידע. ו"כסיל" - שאין בו אפילו פעם אחת 136 [שכן כסיל בגימ' ק"כ], הוא בכלל - לא יבין את זאת... (סידור קול יעקב לרבי יעקב קאפיל, שער התשובה)

"כְּתַנַּת בַּד קֹדֶשׁ יִלְבָּשׁ" (טז, ד)

אדם הראשון לבש בגדי כהונה

אדם הראשון שהיה בכור לעולם, לבש תחלה בגדי כהונה. שנאמר (בראשית ג, כא): "ויעש ה' אלהים לאדם ולאשתו כתנת עור וילבישם", וכתיב (ויקרא טז, ד): "כתנת בד קדש ילבש".

"בְּגְדֵי קֹדֶשׁ הֵם" (טז, ד)

כהן גדול ביום הכפורים - כמלאך ממש

הספורנו מפרש, כי הבגדים שלובש הכהן גדול ביום הכפורים - בדמותם יראו המלאכים אל הנביאים, כי הם נראים אז כלובשי הבדים. וברמב"ן רמז לדברים אלו על פי הסוד. ואין בגדי המלאך לבוש חיצוני בחסד, אלא שהכהן גדול ביום הכפורים, כל מהותו רוחנית כמלאך ממש, והכהן הגדול שנמצא בפנים מתקדש מאד, עד שאינו בגדר אדם. **ובמדרש** הנעלם (זוהר חדש, בראשית דף לב:): איתא: אמר רבי אחא בשם רב הונא, לפני ולפנים הוא דוגמתו של גן עדן, דכתיב ביה (בראשית ב, כד): וישכן מקדם לגן את הכרובים ואת להט החרב המתהפכת. וכשנכנס הכהן הגדול שם, נכנס בנשמה ולא בגוף, באימה ביראה ברתת ובוזיע ובנקיות, והכרובים עומדים שם כשוערים. זכה הכהן - נכנס בשלום ויצא לשלום. לא זכה - יוצא מבין שני הכרובים להט, ונשרף בפנים ומת.

הרי שבקדש הקדשים הוא כמו בגן עדן, והוא כולו רוחני. ויתכן שמדריגה זו - מנעה ממנו באותה העת להתפלל על הציבור, כי הצרכים הגשמיים של הכלל אינם נתפשים בדעתו באותה העת, והיאך יכול ללמד זכות לבקש דבר שהוא רחוק ממנו. אלא כשיצא לבית החיצון והיה ככל האדם - נשא תפלה.

ומיהו בזוהר הקדוש מפורש, שקשרו שלשלת של זהב לרגלו ושמע קול כרובים מזמרים, והיה מקטיר קטרת, והיה ריחה כריח אפרסמון, ונתפשט בכל מקום, והכהן התפלל אז תפילתו בשמחה ובכוונה, ויצא לאחוריו והתפלל תפילתו, בעדו ובעד ביתו. (מוסר חכמים)

"שְׁנֵי שְׁעִירֵי עִזִּים" (טז, ה)

הכהן גדול נכנס עם זכות הרבים

אף אהרן, כשהיה נכנס לבית קדש הקדשים, אילולי זכויות הרבים שהיו נכנסים עמו ומסייעות אותו - לא היה יכול לעמוד שעה אחת מפני מלאכי השרת אשר שם.

ומנין שאף בזכות יעקב הוא נכנס? כי הוא לוקח שני שעירי עזים, והם אותם שאמרה לו אמו של יעקב (בראשית כז, ח): וקח לי משם שני גדיי עזים טובים. ומהו טובים? אמר רבי ברכיה: טובים לך, טובים לבניך. שהם מתלכלכים מהעוונות כל ימות השנה, ומביאים שני שעירים ביום הכיפורים והם קרבים וכך מתכפר להם.

ועוד, למה הביאו שני שעירי עזים? שכן כתוב (הושע יד, ה): ארפא משובתם אוהבם נדבה, ופסוק זה נאמר כנגד נדבת המשכן, שהיא היתה רפואה לישראל על כל מה שעשו. והזהב יכפר על מעשה העגל, והעזים יכפרו על מעשה העגל. (מוסר חכמים)

"ונתן אהרן על שני השעירים גזרלות גזרל אֶחָד לַה' וגזרל אֶחָד לְעִזָּאזֵל" (טו, ח)

השעיר מבריה כל טומאה ומקרב טהורים

תנינן, כל כהן שאין לו בת זוג אסור בעבודה. דכתיב (ויקרא טו, ו): וכפר בעדו ובעד ביתו. אמר רבי יצחק, משום דלית שכינה שריא במאן דלא אנסיב וכהנא בעי יתיר מכל שאר עמא, לאשריא בהו שכינתא. [-משום שאין השכינה שורה במי שלא נושא אשה, והכהן צריך לכך יותר משאר העם, בכדי שתשרה עליו השכינה]. (זוהר הקדוש נשא, דף קמה:).

וכתב בספר "התמונה" (תמונה ג'): הפר מטהר החיצוניים ומשלים הדרכים העליונים ליחוד אחד, גם השעירים הבאים במועדים הם להרחיק כל טומאה וכל מחשבה רעה מיישראל... לכן היו עושים כל ענין עזאזל ביום הכיפורים, כי עזאזל הוא מכח כל המקטרגים ומכל החיצוניים. ועם המעשה שלו היו מתבלעים כל כוחות המקטרגין וכל הרוחות רעים בעצמותו, דכתיב (ויקרא טו, כא): ונתן אותם על ראש השעיר, והיו שולחים אותו אל המדבר שאין שם ישוב כלל. **ו**גם עם שעיר החודש היו מבטלים כל רוחות הרעות, ואז היה כל העולם קדוש וטהור, ותפילתם מקובלת, ונשמתם של ישראל מתעלות בלי שום עיכוב כלל עד שער התשובה, שכן עתידה העטרת להתעלות עד הבינה.

עוד כתב שם (חתימה לתמונה ג'): כי השעיר מבריה כל הטמאים ומקרב כל הטהורים. ולכן גורל אחד לה', והיא העטרת לקבץ כל מחנותיה ולטהרם כדי שיהיו טהורים דבוקים עם שכינה לחיים. כמו שנאמר (ויקרא טו, י): "יעמד חי לפני ה'..."

והשעיר השני היו שולחים אותו למדבריות, להשביט כל כוחות מדבריות ולכלות כל רוחות רעות וכל שדין ומזיקין שיתבלעו כולן לנרתקם, כי אז תתבטל ותתעלה הכל. והשעיר השני הוא כח לשר השדים, והוא ישא את כל עוונות ישראל, דכתיב (ויקרא טו, כב): ונשא השעיר עליו את כל עוונותם. וגם שעיר החודש היה לו כח זה להרחיק כל טומאה וכדי שיהיו ישראל דבוקים לשכינה.

ובספר "ברית מנוחה" (דף כב ע"א) כתב בזה הלשון: בקדש הקדשים היה חקוק השם באותיותיו ובניקודיו, בשער הארון, וכאשר היה רואה הכהן ששערי הארון היה מלא זוהר לבן, היה שמח מאד. ואם היה רואה אדום - לא היה סימן טוב לישראל ולא לכהן. ובראות הכהן האדום הזה, היה מתאמץ ואומר: רבון העולמים שוב מחרון אפך והנחם על הרעה לעמך. והיה אומר ומרבה בקשות ותחנונים לפני הקב"ה, והיתה קו אחת נקשרת במעיל הכהן של משי לבן, והיתה אותה הקו נקשרת החוצה כמו כן בעזרה, והיה כהן גדול מנענע הקו, והיה רומז שיצעקו בני ישראל אל ה' וישובו אליו בכל לבבם.

וכראות הכהנים והעם שהכהן מנענע הקו, היו צועקים בנפש מרה, ושואלים רחמים מלפני הקב"ה. ומיד האדום חוזר ללבן, והכהן הגדול מנענע בפעמונים מרוב שמחה.

יעקב לא שלח שעיר לעזאזל בבית לבן

וכתב בספר "גלי רזיא": כל עשרים שנה שהיה יעקב בבית לבן לא שלח שעיר לעזאזל, לכן שלח אחר כך לעשו עשרים תישים בפעם אחת, כנגד עשרים שעירים.

עם ישראל דומים למלאכי השרת והקב"ה שומע עדותן של ישראל מהקטגור שלהם ומכפר על המזבח ועל כל עם הקהל

ובפרקי דרבי אליעזר (פמ"ו) איתא: ולפיכך היו נותנים לו לסמא"ל שוחד ביום הכפורים שלא יקרב קרבנם, שנאמר קרבן אחד לה' ואחד לעזאזל. גורלו של הקב"ה לקרבן עולה, וגורלו של עזאזל שעיר חטאת. וכל עונותיהם של ישראל עליו, שנאמר (להלן פסוק כב): ונשא השעיר את כל עונותיהם. ראה סמא"ל שלא נמצא בהם חטא ביום הכפורים, אמר לפני הקב"ה: רבונו של עולם! יש לך עם אחד בארץ כמלאכי השרת שבשמים. מה מלאכי השרת יחפי רגל - אף ישראל יחפי רגל ביום הכפורים. מה מלאכי השרת אין בהם אכילה ושתייה - כך ישראל. מה מלאכי השרת אין להם קפיצה - כך ישראל עומדים על רגליהם ביום הכפורים. מה מלאכי השרת נקיים מכל חטא - כך ישראל נקיים מכל חטא ביום הכפורים. והקב"ה שומע עדותן של ישראל מהקטגור שלהם ומכפר על המקדש והמזבח ועל הכהנים ועל כל עם הקהל, שנאמר (להלן פסוק לג): "וכפר את מקדש הקדש ועל אהל מועד ועל המזבח יכפר ועל הכהנים ועל כל עם הקהל יכפר".

והוסיף על כך הרמב"ן ז"ל, וזה לשונו: והנה התורה אסרה לגמרי קבלת אלהותם וכל עבודה להם, אבל צוה הקב"ה ביום הכפורים שנשלח שעיר במדבר לשר המושל במקומות החורבן, והוא הראוי לו מפני שהוא בעליו. ואין הכוונה בשעיר המשתלח שיהיה הקרבן מאתנו אליו חלילה, אבל שתהיה כוונתנו לעשות רצון בוראנו שצוה כך. והמשל בזה, למי שעשה סעודה למלך, וצוה המלך את האיש העושה: "תן מנה אחת לעבדי פלוני". וזהו טעם הגורלות, כי שניהם מתנה לה', והוא נותן מהם לעבדו החלק אשר יבוא לו מאת ה'. עכ"ל.

"וְהַשְּׂעִיר אֲשֶׁר עָלָה עָלָיו הַגּוֹרֵל לְעִזָּאזֵל יַעֲמֵד חַי לְפָנַי ה' לְכַפֵּר עָלָיו לְשַׁלַּח אֹתוֹ לְעִזָּאזֵל הַמְּדַבֵּרָה"
(טז, י)

מה לחשו לשעיר המיועד לעזאזל?

כתב האלשיך הקדוש, בספרו "תורת משה": "נוכרה מאמר חכמי האמת, האומרים כי כאשר צוה אליהו לקחת שני פרים, אחד להעלות לה' ואחד להעשותו נביאי הבעל לעבודה זרה. כי הפר של העבודה זרה - היו מושכים אותו ולא היה נמשך, עד בא אליהו זכור לטוב, ולחש לו באזנו ואמר לו: אל ירע בעיניך שנפלת בגורל העבודה זרה ולא בגורל ה'. כי דע לך, כי גם בך מתקדש שם שמים, בראותם כי אין אש מן השמים יורדת עליך כמו בשל ה', ואז נמשך. ועל דרך זה אשוב גם פה, כי הלא לא תבצר מהשעיר המשתלח לעזאזל - הקפדת פר של נביאי הבעל שעל ידי אליהו. על כן מה עשה הוא יתברך? צוה לקחתם כאחת, לשים אותם כאחת ולהגריל עליהם, כי קצת הקפדה ישבית הגורל. ואחרי כן - "יעמד חי לפני ה'". כלומר, שגם הוא חשוב לפניו יתברך, אחר שעל ידו מתכפרים בניו". יעו"ש עוד בארוכה.

זכיוון לזה בספר "באר מים חיים" (פרשת וישלח), וזה לשונו: כי ודאי שה הנבחר לשם עזאזל, לא היה רוצה לילך מעצמו לשם, כמו הפר שבימי אליהו, ועל כן הוצרך הכהן למסרו בידו בכח, וללחוש לו כי גם על ידו יתקדש שם שמים, בהבדל הסטרא-אחרא מן הקדושה. וגם זה היה מוכרח להיות על פי הגורל, שנתן הכהן שני גורלות גורל אחד לה' וגורל אחד לעזאזל, כי הכל בהשגחה מאתו הוא, מי הוא אשר יפול לחלק ה', ומי לשלח אותו לעזאזל המדברה. וכל זה נבחן בחיות הרוחניות שבו, אם ראוי לחלק זה או לזה. עכ"ל.

"וְלָקַח מְלֵא הַמִּחְתָּה גִּחְלֵי אֵשׁ" (טז, יב)

גם הוצאת הכלים היא עבודה!

ביתו של רבי יעקב יצחק הורביץ זצ"ל, החווה מלובלין, היה פתוח לכל עובר ושב. הוא השתדל בעצמו לשמש את אורחיו, ואפילו את הפשוטים בהם.

ומעשה בעני שבא אל הרב, והרבי בעצמו שימש אותו והביא לו סעודה לאכול. ואחרי שאכל ושתה, הוציא הרבי את הכלים הריקים מחדרו למטבח. תמה העני, ילמדנו רבנו, מדוע הרבי בעצמו טרח בהכנסת אורחים - אני מבין, כדי לקיים מצוה בו יותר מבשלוחו. אבל למה ומדוע טרח בעצמו גם להוציא את הכלים - את זאת אינו מבין, והרי יש לו משמשים בבית. השיבו הרבי: הרי הוצאת כף ומחתה מקודש הקדשים ביום הכפורים, היתה אף היא עבודה מכובדת לכהן גדול! (מוסר חכמים)

"וְכֵן יַעֲשֶׂה לְאַהֲל מוֹעֵד הַשֶּׁכֶן אֹתָם בְּתוֹךְ טְמֵאתָם" (טז, טז)

גם בשעה שבני ישראל מתלכלכים בעבירות - שכינה עמהם

בזוהר הקדוש מצינו, שכאשר מדת הרחמים מתעוררת לבוא לעולם, מתלבשת אז השכינה בדמות אשה - אם. ומדוע דוקא בדמות אם? אומר הגאון רבי חיים מוולאז'ין, משום שדרך העולם הוא, שלמרות שהן האב והן האם אוהבים את תינוקם אהבה עזה, ושניהם מחבקים ומנשקים אותו בכל לבם. בכל זאת, כאשר מתלכלך התינוק, האב מגלה חוסר אונים, ואין בסבלנותו לטפל בו עוד. ורק האם היא שנוטלת אותו ומטפלת בו, רוחצת ומנקה אותו. ולא עוד, אלא שגם כשהוא מטונף, אין היא סרה ממנו ואינה נרתעת מלחבק ולנשק אותו.

כך השכינה הקדושה, שוכנת עם ישראל אף בטומאתם, כמאמר הכתוב: "השוכן אתם בתוך טומאתם", וכפי שכתב רש"י. גם בשעה שבני ישראל מתלכלכים בעבירות - שכינה עמהם, ואז מתגלה השכינה בדמות אשה, דמות אם המבקשת לרחוץ את בניה מעוונותיהם, ולטהרם ולשחררם משביו של היצר הרע. (הגדה של פסח וואלאז'ין עמ' רסו)

"וְשַׁלַּח בְּיַד אִישׁ עֵתִי הַמְדַבֵּרָה" (טז, כא)

היכן מרומז בתורה ה"עיתונאי"?

רבי מאיר שפירא, אמר בדרך צחות ל"עיתונאי" אחד: היכן מרומז בתורה ענין "עיתונאי"? הנה, נאמר בשעיר לעזאזל: "ושלח ביד איש עתי", כלומר: עיתונאי. ומה הקשר בין עיתונאי לשעיר לעזאזל? אלא, המטרה של אותו 'איש עתי' הוא, ללקט את כל העבירות הנסותרות שיש בכל אחד מישראל, ולהעמיסו על השעיר, ולשלחו ולזרקו מהצוק שלא יישאר זכר מזה. וכי מי יודע את כל מסתורי העבירות שבאדם? מי יכול לחטט כל כך - אם לא ה"עיתונאי"... (פניני התורה)

הנושא את השעיר אינו משלים שנתו

אמרו במדרש: עתי, שהגיע זמנו למות תוך אותה השנה. שהרי הנושא את השעיר - אינו עובר שנתו. לכן היו בוררים איש שהגיע זמנו למות בתוך אותה שנה, כי חכמת המזלות היתה קלה בעיניהם. (חזקוני)

"וְנִשָּׂא הַשְּׂעִיר" (טז, כב)

הרמז לקשירת לשון של זהורית

איתא במשנה (שבת דף פו.): מנין שקושרין לשון של זהורית על ראש שעיר המשתלח, שנאמר (ישעיהו א, יח): אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו. והיכן רמזו כאן שעיר? צא ובדוק, כי "אם יהיו חטאיכם כשנים" - בגימטריא שעיר! (נפלאות חדשות, ליפשיץ בשם ר' שמשון מאוסטרופול)

"וּפָשַׁט אֶת-בְּגָדֵי הַבַּד אֲשֶׁר לְבֶשׂ בָּבָאוּ אֶל-הַקֹּדֶשׁ וְהִנִּיחָם שָׁם" (טז, כג)

לא ישתמש בבגדיו שוב

מבאר רבינו בחיי, כי כוונת הכתוב היא לומר לכהן הגדול שלא ישתמש בבגדים אלו ביום כפורים אחר. והוא על פי מה שדרשו חז"ל (יומא כד.): "בגדים שנשתמש בהם יום הכפורים זה - אל ישתמש בהם יום הכפורים אחר. שנאמר: "והניחם שם" מלמד שטעונים גניזה".

ובמדרש (ויקרא רבא כא, יב): מובא תני דבי חייא: 'ולבשם', נוטריקון 'יבלו שם'. כי שם היו הבגדים מרקיבים, ולא היו כשרים ליום הכפורים הבא.

וכך אומר הספורנו: "והניחם שם - כי הקריבם לפני ה' ויקדשו קדושה יתרה, ולא יאות אפילו לכהן הגדול אחד שעברה שעת מעלתו".

עוד אמרו חז"ל (יומא לד.): שבגדי הכהן הגדול ביום הכיפורים היו בגדים יקרים ביותר, להראות חביבות המצוה בשחר היה לובש של י"ב מנה ובין הערביים של י"ח מנה. ודבר זה רמזו הוא במילה: "הניחם", אותיות "י"ח מנה".

"כִּי בַיּוֹם הַזֶּה יִכְפֹּר עֲלֵיכֶם לְטַהַר אֶתְכֶם" (טז, לה)

תשובה עם יום הכיפורים

פירוש: עיצומו של יום מכפר. אמנם, אף על פי כן, עליכם "לטהר אתכם". כי צריכים אנו תשובה עם יום הכיפורים. (בך יברך ישראל נח ע"ב, בשם הרה"ק מרוזין ז"ל).

"מִכָּל חַטָּאתֵיכֶם לִפְנֵי ה' תִּטְהָרוּ" (טז, לו)

שויתי ה' לנגדי תמיד

החטא הגדול מכל הוא - "לפני ה'". כלומר, במה שאתם מדמים בעצמכם שאתם במדרגה שאתם כבר עומדים לפני ה', ובזה תטהרו את עצמכם.

או יבואר, לפני ה' תטהרו, שתטהרו עד שיהיה שם הוי"ה ברוך הוא - עומד לפניכם תמיד. כמו שכתוב (תהלים טז, ח): "שויתי ה' לנגדי תמיד". וכן כתוב בספרי היראים, שאם יכול האדם לראות את שם הוי"ה ברוך הוא לנגדו, כאשר

עוצם הוא את עיניו, הרי זה סימן טוב למעלת נשמתו. (ילקוט המוסר ואבני השהם)

"וְאֵל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא הֵבִיאוּ לְהַקְרִיב קִרְבָּן לָהּ לִפְנֵי מִשְׁפַּח ה' דָּם יִחָשֵׁב לְאִישׁ הַהוּא (ז, ד)
הטעם שהוצרכו להביא את בהמתם לפתח אוהל מועד

דע לך, כי בעבור שלא חטאו כולם בעגל, לא נאסר להם הבשר לגמרי, כמו שנאסר לאדם הראשון לגמרי. שעליו נאמר (בראשית ג, יח): ואכלת את עשב השדה. ומכל מקום דע, שנאסר להם בשר תאוה מפחד חטאם, ועל כן נצטוו להביא בהמתם אל פתח אוהל מועד, לשחטם ולהקריבם שלמים. (מוסר חכמים)

"וְלֹא יִזְבְּחוּ עוֹד אֶת זְבַחֵיהֶם לְשַׁעֲרֵם אֲשֶׁר הֵם זֵנִים אַחֲרֵיהֶם חֻקַּת עוֹלָם תִּהְיֶה זֹאת לָהֶם לְדֹרֹתָם" (ז, ז)

השדים מגידי העתידות

לשעירים - לשדים. כמו (ישעיה יג, כא) ושעירים ירקדו שם (רש"י).

כיצא בו, היו נוטעים אילן בשעה שהיו יודעים על פי כישוף. ולאחר שנה היו קוצצים אותו בדרך שהיו יודעים לנחש ולכשף, עד שהיה בא השד ויושב בראש האילן, ומדלג ומרקד עליו כשעיר, והיה מגיד עתידות. וזהו (לעיל פסוק ה): למען אשר יביאו בני ישראל את זבחייהם אשר הם זובחים על פני השדה. (מוסר חכמים)

לשידות אין שערות

מדוע נקראים השדים שעירים?

במדרש רבה (רות פרשה ו' פסקה א) מובא, כי כאשר באה רות למרגלות בועז, וחשש שהיא שידה - "התחיל ממשמש בשערה, אמר: רוחות אין להם שיער".

ובספר חסידים (סימן תתשנה) כתב, ולמה קורא לשדים 'שעירים'? כי לשדים זכרים יש להם שיער בראשם, ואילו לנקבות אין להם שיער. לכך בועז הניח ידו על ראש רות, וכשראה שהיה לה שיער, שאלה: בת מי את.

וכן כתב בזהר הקדוש (בראשית דף נד:): "בר נש כד איהו בחלמיה, אתיין רוחין נוקבין כו', ולית לון שערין ברישא". (ומ"מ ע"י בגמ' עירובין ק: ובהגהות יעב"ץ שם ובמ"ש המפרשים על המדרש ודו"ק)

איך לסלק את השעירים?

"בפענח רזא" (פר' ואתחנן) כתב, כי הפסוק "שמע ישראל" - מתחיל באות ש' ומסיים באות ד'. לרמז, שסגולתה של קריאת שמע - לסלק השדים. (להתעדן באהבתך)

"כִּי נִפֶּשׁ הַבָּשָׂר בְּדָם הוּא וְאֲנִי נֹתְתִיו לָכֶם עַל הַמִּזְבֵּחַ לְכַפֵּר עַל נַפְשֹׁתֵיכֶם כִּי הַדָּם הוּא בְּנַפְשׁ יִכַּפֵּר" (ז, יא)

ע"י המוסר יוכל לכבוש את יצרו

נראה לדרוש את הפסוק על פי דברי רבותינו האומרים, שהעיקר בעבודת השם הוא לימוד המוסר, שע"י זה יכנס בלבו יראת שמים, שהוא עיקר הכל. שנאמר (ישעיהו לג, ו): יראת ה' היא אוצרו.

וזהו שכתוב: כי "נפש הבשר". רצונו לומר, ע"י מה יהיה נפש האדם שהוא קשה כאבן - רך כבשר? "בדם הוא" ר"ת: בלימוד דברי מוסר. והיינו שע"י לימוד המוסר יוכל לכבוש את יצרו.

וזהו: ואני נתתיו לכם על המזבח. שע"י לימוד המוסר, תוכלו להתגבר על היצר הרע ולכבוש אותו, וכך תזבחו אותו. וע"י זה יכפר על נפשכם ותהיו זכאים. בעבור כי הדם בנפש יכפר, היינו ע"י לימוד המוסר ודברי תורה - יגרום שישוב ויתקן דרכיו, כמו שאמרו (סוכה נב:): אם פגע בך מנוול זה משכחו לבית המדרש, אם אבן הוא נימוח, ואם ברזל הוא מתפוצץ. (ילקוט המוסר ואבני השם)

"וְשַׁפֵּךְ אֶת דָּמֹו וְכִסְהוּ בְּעֶפְרָ" (ז, יג)

ללבוש הבגדים הנאים ביותר לכבוד המצוה

וכסוהו בעפר - דרשו חז"ל (שבת כב.) במה ששפך יכסה. שלא יכסה ברגל, כדי שלא יהיו מצוות בזויות עליו, ולכן צריך לכסות הדם בידו, שבזה מכבד המצוה.

וכך יקפיד לקיים כל מצוה באופן הראוי למצוות אלהינו יתברך שמו. וכן כותב החיד"א בחומת אנך בפרשתינו, שיש לכבד את המצוה, וללבוש הבגדים הנאים ביותר כשעושה מצוה. ובחוקותיהם לא תלכו, במלבושים נהגו שישראל יבדלו מהאומות וילבשו מלבושים שונים.

ובחכמת אדם (דפוס ראשון) הביא, כי בימי הגר"א גזרו על מלבושי ישראל, והגר"א זצ"ל הורה שהדין בזה - יהרג ואל יעבור, כי כוונתם היתה להעביר ישראל מעל דתם. (טעם ודעת שטרנובך. מוסר חכמים)

הדם הוא מזון השדים

סוד כיסוי הדם - שלא יתקבצו שם כוחות הטומאה לשדים, שהדם הוא המזונות שלהם. כי שד הוא דבר שנאווי לקב"ה, ומלאך המוות מקטרג עליו, וכשהוא נעשה בהיתר - צוה הקב"ה לכסותו. (ריקאנטי)

"וְשִׁפְךְ אֶת דָּמוֹ וְכִסְהוּ בְּעֶפְרָ" (יז, יג)

מעלת הענווה וכוחה של שתיקה

מי שנשפך דמו ע"י שביזוהו ושותק, מעלה עליו הכתוב כאילו הרגוהו ומתכפר לו, וזהו: וכיסהו בעפר, שנעשה כמו מת. ולכך, אם התחייב מיתה - מחול לו.

והנה אמרו בגמרא חולין (פט): אין העולם מתקיים אלא על מי ששותק בשעת מריבה, שנאמר (איוב כו, ז): "תולה ארץ על בלימה".

אתה מחזיק את כדור הארץ, מחזיק את כל העולם. אומר רש"י בגמרא בסנהדרין (ו. ד"ה חלפיה), אדם ששותק בשעת מריבה - חסך מעצמו מאה רעות שהיו עתידות לבוא עליו בגלל המריבה. ורבי משה קורדובירו אומר בספרו "תומר דבורה", כי זו הדרגה הגבוהה ביותר של תשובה, התשובה המעולה ביותר היא לשתוק. כשאמרו לך משהו שאינו נעים לאוזניך, והתגברת והתעלית מעל הרצון שלך להגיב - עשית תשובה.

אנחנו אומרים בסוף תפילת שמונה עשרה: "אלוקי נצור לשוני מרע... ולמקללי נפשי תדום". אנחנו מבקשים מבורא עולם שנוכל לשתוק למי שמקלל אותנו. "ונפשי כעפר לכל תהיה" - אם אנחנו מתפללים להיות כמו עפר, אז למה אנחנו מרגישים נבזים ומושפלים ונפגעים ממה שאומרים לנו? ולמה באמת אנחנו מבקשים את זה? כי מי שהוא דכא ושפל רוח שהנפש שלו שפלה, אומר בורא עולם: אני שוכן אצלו.

השתיקה היא ענף מענפי הענוה. ענוה בגימטריא: 131, וגם שמו של הס"מ בגימטריא: 131. אומר על כך מרן החיד"א, כי הדבר בא ללמד, שאם יש לך ענוה - מלאך המוות לא יכול להתעסק איתך!

והטוב ביותר הוא כ"שישמע בזיונו - ידום וישתוק" (ליקוטי מוהר"ן תורה ו',) מה הכוונה ידום וישתוק? מסופר על אישה שפגעו בה ליד הרבה אנשים, אך היא שתקה והתגברה ולא הגיבה. עברו כמה ימים, היה זה ביום שישי בעת ההכנות לשבת, היא שוחחה עם מישהי בטלפון, והרגישה שאינה יכולה יותר לשמור בסוד את מה שעשו לה, היא רצתה לספר למישהי על הפגיעה שפגעו בה ומה אמרו לה. אך רגע לפני שהיא מתחילה לספר - היא נזכרת שהיא לומדת בספרו של החפץ חיים, ויודעת היא מה מעלתה של השתיקה, ולכן החליטה בכל כוחה להתגבר שוב ולשתוק גם הפעם.

אחרי כחצי שעה מעת שניתקה את השיחה, היא הזדעזעה ממראה עיניה. לא מכבר, היא ובעלה קנו סכינים למטבח, והניחו אותם במקום שהילדים לא יכולים להגיע אליו. והנה לפתע היא רואה את בנה בן השנתיים יושב על הריצפה עם סכין גדולה וחדה שנמצאת לו בתוך הפה. היא כמעט ואבדה את עשתונותיה, מה עליה לעשות כעת: אם היא תנסה לקחת לו - הוא יכול להתנגד ולהיפצע, מנגד, היא לא יכולה להשאיר את זה אצלו. היא מתקרבת לבנה תוך כדי המחשבות הללו, ופתאום הוא מגיש לה את הסכין ואומר לה בחיך: 'אמא, קחי'. היא לוקחת לו את הסכין ופותחת את פיו - לא היה שום חתך, אין אף טיפת דם. ואז היא אמרה לעצמה: 'לפני חצי שעה שמרתי על הפה שלי, לא לדבר לשון הרע, ועכשיו ה' יתברך שמר על הפה של הבן שלי!'

מאמרי הפרשה

פרשת קדושים

"דַּבֵּר אֶל כָּל עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם קְדָשִׁים תִּהְיוּ כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם" (יט, ב)

כפי שמקדש עצמו כך משפיע על הזולת

כתב רש"י: דבר אל כל עדת בני ישראל - מלמד שנאמרה פרשה זו ב"הקהל".

כאן, בא לרמוז לנו רש"י הקדוש יסוד גדול מאד. מכיון שהקדושה היא היסוד של עם ישראל, ופרשה זו נאמרה כאשר הקהיל משה רבנו את כל ישראל בלב אחד כאיש אחד, לכן יש כח בעם ישראל, שאפילו איש אחד המקדש עצמו במצוות, בתורה ובמעשים טובים, מביא קדושה שפע ושמחה לכל עם ישראל. וכפי כח הקדושה שהוא מקדש את עצמו, כך הוא משפיע על החברה. יש מי שיכול להשפיע רק על אנשי ביתו, ויש מי שיכול להשפיע גם על שכונתו, ויש גם על עירו וכו'. ולכן נאמרה פרשה זו בהקהל, כי היא שייכת לכל ישראל.

ע"י הקדושה זוכים למלבוש רוחני

אמרו רז"ל במשנה (סוף מסכת סוטה): רבי פנחס בן יאיר אומר, זריזות מביאה לידי נקיות, ונקיות מביאה לידי טהרה, וטהרה מביאה לידי פרישות, ופרישות מביאה לידי קדושה, וקדושה מביאה לידי ענוה וכו'.

הקב"ה נקרא קדוש, וישראל נקראים קדושים, שנאמר (שמות יט, ו): גוי קדוש, יבוא קדוש וידבק בקדוש. ומי שרוצה להדבק בקדושה ובטהרה, תהיה לו נקיות בעולם הזה, כי יהיה זך ונקי במעשיו. והנקיות מביאה לידי טהרה, דהיינו שיטהר נשמתו מלמטה ומסייעין אותו מן השמים, ויפריש עצמו מתאוות התענוגים ואכילה גסה, ובודאי שבכך יגיע לידי קדושה, והקדושה תהיה שרויה בתוך מעיו.

ובעולם העליון מזמינים חלוקא דרבנן לכל ישראל, קטן וגדול כפי מעלתו ומדרגתו, כמו שתופרים לבוש בעולם הזה כפי ערכו וקומתו, הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו. כך נותנים חלוקא דרבנן לכל איש ואיש כפי ערכו ומדרגתו. וזהו שאמר: דבר אל כל עדת בני ישראל, "עדת" - לשון "עדי" וקישוט. ואמרת אליהם קדושים תהיו, זהו העיקר שתהיה להם טהרה ופרישות מדרך ארץ ומתאוות התענוגים, ואז יהיה להם קדושה. ובכך יזכה לחלוקא דרבנן. ואם תבוא לידו מצוה אחת ויבטל ולא יעשנה, יהיה חסר המלבוש הרוחני שיש לו, ואין המלבוש שלם. כמו שאמר יהושע כהן גדול (זכריה ג, ד): ראה העברתי מעליך עונך והלבש אותך מחלצות.

החלוק המבהיק

בספר עושה פלא השלם (ח"ג עמוד שנ"ה) הביא מעשה שהיו רבי אליעזר ורבי יהושע הולכין ברגל לבית המדרש. והיו הולכין בהר הבית, וראו מלאך אחד יוצא משם ובידו חלוק אחד מגוהץ ומאיר ומזהיר כשמש בגבורתו, אלא שלא היה לפיו סביב מעשה אורג. שאלו את המלאך: חלוק זה, של מי הוא? אמר להם: של רבי יוסף הגגן מאשקלון הוא, אבל חלוק שלכם טוב יותר מזה.

אחר הרגל ירדו לאשקלון, ויצאו כל אנשי העיר לקראתם ורצו להוליכם בבתי גדולי העיר שיתאכסנו עמם. אך הם אמרו: אין אנחנו הולכים אלא לבית יוסף הגגן. לוו אותם, עד שהגיעו לבית יוסף הגגן, וראו אותו שהיה מלקט ירקות. והקדימו לו שלום, והשיב להם שלום.

אמר להם: רבותי! הנחתם כל העשירים והמכובדים, ובאתם אלי להכלים אותי? שאין לי לאכול אלא ירקות וקטניות, והקב"ה יודע שיש בסלי שתי ככרות לחם דייקא. אמרו: די לנו אלו הכיכרות וירקות, ויותר טוב לנו מעשרה עופות ודגים של עשירים. ישבו ואכלו, ואמרו דברי תורה על שולחנו, לקיים דברי התנא (אבות פ"ג משנה ג) שלשה שאכלו על שלחן אחד ואמרו עליו דברי תורה כאילו אכלו משולחנו של מקום, וברכו ברכת המזון.

אמרו לו: תדע, שאנחנו לא באנו לאכול, אלא באנו להודיע לך ששכרך הרבה בעולם הבא, ורצוננו שתאמר לנו מה מעשיך. אמר להם: אלו מעשי כפי שראיתם, יש לי קרקע ואני זורע בה ירקות, ומתפרנס מהם אני ובני ביתי.

אמרו לו: בנעורייך, מה היית עושה? אמר להם: אנכי הייתי מגדולי העיר, ואבי היה עשיר, ואבדתי כל העושר וגרשוני אנשי העיר מביתי ומעיר מולדתי. ובאתי לאשקלון, וקניתי קרקע ובניתי בית לדירה. ואת שאר החלקה אני זורע ירקות ומפרנס את בני ביתי, וכל שאני מרוויח - חציו נותן צדקה לעניים, ובחציו מתפרנס אני ובני ביתי. אין לי עוד מעשים - מלבד אלו שסיפרתי לכם.

אמרו לו רבי אליעזר ורבי יהושע: דע אהובנו, ששכרך הרבה מאד. כך וכך היה המעשה, שראינו חלוקא דרבנן שלך ביד המלאך, ולא היתה לו שפה לפיו. ובאנו להודיע אותך, שתוסיף במעשים טובים שלך כדי שתגמור שפת החלוק שלך. והלכו לשלום.

לאחר שהלכו, אמרה לו אשתו: אנכי שמעתי כל מה שאמרו לך, תוסיף בצדקה כדי שייגמר חלוקך. אמר לה: כדבר אחת הבוערות תדברי, אין את יודעת שאין לי פרנסה אלא מחלקת השדה שאני זורע בה? אמרה אשתו: קח ומכור אותי בשוק, ואת הכסף שתקבל תתן לצדקה כדי להשלים חלוקך. אמר לה: ודאי שדברת שטות, זאת מצוה הבאה בעבירה, וכיצד אני יכול לעשות כן?! אמרה לו: אנכי נשבעת לך שבועה שלא אטמא עצמי, ולא אתן יד לשום בן אדם.

וכך, כל יום היתה אומרת לו ודוחקת אותו, עד שהלך ומכר אותה, והיה עושה צדקה בזה הכסף. והאדון שקנה אותה לשפחה, ראה שאשה יפת תואר היא, ורצה לשכב עמה, אך היא לא קיבלה. וגם כשהכה אותה מכת מרדות - לא רצתה. מסר אותה האדון ליד רועה צאנו, כדי לפתותה ולדבר על לבה ולכבוש אותה. ובכל יום ויום היה הרועה מכה אותה ולא רצתה, וימרר אותה בכמות ופצעים, והיא היתה סובלת יסורין קשים, ומתאפקת ומייחלת לאלהי השמים.

אחר כמה ימים, הלך יוסף בעלה לנסות אותה. התחפש כדי שלא תכיר אותו, ואמר לה: השמע לי. אמרה לו: אנכי בעולת בעל. הלך וחזר עוד פעם, ועשה כן כמה ימים ונסה אותה, וראה שאמת הדבר שהיא עמדה בדבורה ושבעתה. ואז הסיר המסוה מעל פניו והתודע אליה, ויבכו בכיה גדולה, ותעל שועתם אל האלהים וישמע את נאקתם, ויבוא אליהו ז"ל ויאמר להם: חלוקך שלם, וכל שכן חלוק אשתך טוב יותר משלך. ונתן לו סימן שילך למקום פלוני בחלק השדה שיש לו, וימצא מטמונות כסף וזהב ויפדה את אשתו. והודיע להם כי שכרם הרבה מאד לפני הקב"ה. אשריהם בעולם הזה וטוב להם לעולם הבא.

תיכף ומיד, הלך וחפר באותו מקום ומצא אבנים טובות ומרגליות, ומכר אותן ובא לפדות את אשתו. אמר האדון: בבקשה ממך! קח אותה בלי כסף, שאינה שומעת לא לי ולא לרועה צאני, יותר טוב שתקח אותה. ולקח אותה, ונתברר לו הדבר שהיא עדיין טהורה וקדושה. והוסיפו בצדקה ובמעשים טובים כל ימיהם. ועדיין הם זורעם עומדים בעשירות, ברית כרותה מלפני אלהי השמים שלא יהיו עניים, עד זמן שיבוא משיח צדקנו.

ובספר אהבת חיים (כאן) הוסיף שמעשה זה, נרמז בדברי הכתוב: דבר אל כל עדת בני ישראל, "עדת" - היינו עידוי וקישוטים. ואמרת אליהם דייקא, היינו לאיש ואשתו - קדושים תהיו, כי האיש לא נגע באשה אחרת והיא לא נגעה באיש אחר. והקב"ה צוה לאלהיו ז"ל, שילך ויודיע לו שנשלם שפה של חלוקו. וזהו שאמר: קדושים תהיו, נוטריקון: תלך ותודיע יוסף הגנן, כי קדוש אני ה' אלהיכם. וכשראיתי שעומדים בקדושתם, עשיתי להם נסים ונפלאות. אין דבר שלא נרמז בתורה.

וזהו שאמר התנא רבי פנחס בן יאיר: זריזות מביאה לידי נקיות, ונקיות מביאה לידי טהרה, וטהרה מביאה לידי פרישות, ופרישות מביאה לידי קדושה וכו'. כולם נתקיימו ביוסף הגנן. זריזות - שנתן צדקה לעניים אפילו שלא היה לו לאכול. ואשתו היתה בנקיות, ושמרה עצמה בטהרה ופרישות מדרך ארץ, שהביאה אותה לידי קדושה וכו'.

המעלה הגדולה היא לזכך את הגוף הגשמי דווקא

שואל מו"ר רבנו יוסף חיים ע"ה בספרו עוד יוסף חי (דרושים), מדוע הקב"ה מצווה אותנו להיות קדושים, והרי המלאכים לכאורה כבר יותר קדושים מאתנו, ומה צריך הוא לקדושה של האדם? אלא הענין הוא, כי אדרבה, המלאך הרי כולו רוחני, וא"כ זה פשוט מאליו שהוא קדוש. אבל האדם שיש לו גוף גשמי, אצלו המעלה גדולה שבעתיים כאשר הוא יקדש את הגוף העכור שלו.

וזהו גם כן, מה שאמר הקב"ה לישראל לפני מתן תורה (שמות יט, ו): "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש". כי אמנם יש להקב"ה כבר את המלאכים הקדושים, אבל זו היא קדושה טבעית, שכן הם נבראו בלי גוף. לא כן האדם שיש לו גוף, זהו השבח שלו, שאע"פ שיש לו גוף גשמי - הוא מקדש את הגוף שלו ונעשה קדוש.

משל למה הדבר דומה? לאדם שבא לחנות, וראה שם דמות של עוף העשויה מאבן, ודומה ממש לעוף חי. שאל האיש את המוכר: כמה עולה העוף הזה? אמר לו: עשרים דינרים. אמר לו: איך זה יתכן? והרי עוף אמיתי אינו עולה אפילו דינר אחד, ואילו עוף זה עולה עשרים דינרים?! אמר לו המוכר: אכן כן, הלוא תבין כי עוף חי - יש ממנו הרבה לאלפים, אבל עוף כזה שעשו אותה ביצירה מיוחדת מעשה ידי אדם - אין כזה כי אם מעט, ולכן שווי גדול הרבה יותר!

כך המלאכים, אשר הם רוחניים וכולם קדושים, נמצא שאין בזה שום רבותא בכך שהם קדושים. אבל בן אדם אשר יש לו גוף גשמי, ובכל זאת הוא קדוש, זהו חידוש שאינו מצוי, כי זה בא לו ע"י עבודתו העצמית, ולכן יש לזה אצל הקב"ה ערך גדול שבעתיים.

ובזה ביאר רבינו יוסף חיים את כוונת הפסוק: "קדושים תהיו כי קדוש אני", שהפסוק בא לבאר, איך תוכלו להגיע למעלת הקדושה? ע"י שהקב"ה קדוש ותלכו בדרכיו, ובכך תשיגו את מעלת הקדושה. ועוד, תוכלו להשיג זאת ע"י קיום מצות כיבוד אב ואם ושמירת שבת, שבכך ימשך עליכם רוח קדושה. ולכן נסמך לזה הפסוק: "איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמורו".

ומכאן נלמד לימוד גדול בשבילנו, ונדע כמה חשובים המעשים שלנו לפני המקום ב"ה. וכאשר לפעמים האדם חושב לעצמו, כי קשה עליו לעשות מצוה מסויימת, ישיב אל לבו, כי אדרבה, ככל שקשה לו יותר לעשות את המצוה והוא כובש את טבע העצלות שלו ועושה אותה - יש לזה מעלה יותר גדולה, ובכך מתגלה יותר מעלת הקדושה אצלו.

רוב גופי תורה תלויים בה

הרב בעל "דברי יואל" מסאטמר זצ"ל כתב, כי בפרשת קדושים - רוב גופי תורה תלויים בה. שכן, רבו הפירושים לבאר טיבה של פרשה זו. רש"י ז"ל פירש, קדושים תהיו - הוו פרושים מן העריות, כי בכל מקום שאתה מוצא גדר ערוה - אתה מוצא קדושה. והרמב"ן ז"ל חלק עליו, מהטעם שבתורת כהנים משמע כי אין זו אזהרה על פרישה מעריות. ולפיכך כתב הוא ז"ל, שהתורה מתכוונת כי יש לפרוש מן המותרות, שאם ילך האדם שובב אחרי שרירות לבו, ימצא בעל התאוה מקום להיות שטוף בזימה ולהיות זולל וסובא וישבר כל נבלה, ואם כן יהיה נבל ברשות התורה. לפיכך הזהירה תורה שנהיה פרושים מן המותרות, ויקדש עצמו בזה עד שיגיע לפרישות, וכמו שדרשו ז"ל (יבמות כ): קדש עצמך במותר לך. (מוסר חכמים)

הגביר הרב אליהו לוינזון

רבי אליהו לוינזון מקרטינגא, למרות גדולתו בתורה לא קבל על עצמו עול רבנות ופנה למסחר. הוא ניהל את בנק "פינברג" בקובנה, ובנאמנותו במשא ומתן עם הבריות - קידש שם שמים בישראל ובעמים.

פעם קרה, שאחד מלקוחות הבנק פשט רגל, וגרם לבנק הפסד בסכום העולה על מאה אלף רובל. ולמרות שרבי אליהו לא היה אשם בדבר, ראה הוא את עצמו אחראי בעקיפין לכך, והחליט לשלם לבנק את מלוא הנזק. בעקבות מקרה זה, הוא התפטר מהבנק והתחיל לעסוק בעסקים פרטיים, וכך במשך שנים אחדות שילם לבנק את כל הפסדו. מעשה אציל זה עשה לו כנפים, עד שעיתוני רוסיה וגרמניה פרסמוהו כסמל היושר והאחריות.

הודות לאימון הרב שרכש, הצליח בעסקיו אשר הלכו והתרחבו, ויצא לו שם טוב גם בחוגי הממשלה, אשר היא מצידה מסרה לו מפעלי קבלנות גדולים, כשהוא מבצעם לשיעור רצונה המלא של הממשלה. עסקים אלו הביאוהו לעשירות מופלגת ולעמדה חשובה, עד שהוצע להעניק לו תואר "אזרח כבוד" - אך הוא סרב.

למרות עושרו ועסקיו הענפים, שקד הוא על התורה ביגיעה והתנהג בחסידות ובצניעות, והמשיך להתגורר בעיירתו הקטנה קרטינגא. רבים מתלמידי החכמים מאותו הדור התקיימו על חשבונו, והוא מצידו לא רדף אחר המותרות, אלא קידש עצמו במותר לו והגיע למעלות נשגבות, ובכך זכה לשני שולחנות בעולם הזה ובעולם הבא. (ע"פ תנועת המוסר ח"ב פרק כ"ו)

"קְדוּשִׁים תִּהְיוּ... אִישׁ אָמוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ" (יט, ב-ג)

המצייר צורת אביו ואמו ניצול מעריות ומהרהורים רעים

אמרו חז"ל במסכת סוטה (לו:): על הפסוק (בראשית מט, כד): "ויפוזו זרועי ידיו מידי אביר יעקב", שכאשר תקפה אשת פוטיפר את יוסף, ותקף עליו יצרו, באתה לו דיוקנו של אביו, ואמר לו וכו'. מיד: ויפוזו זרועי ידיו, וניצל מן החטא.

ו**כתב** האור החיים הקדוש: "שמעתי בשם אנשי אמת, שדיוקן האב יגביר כח הקדושה בכן, ותמנעהו מבוא אל התיעוב. ועל כן כתבה התורה אצל מצות עריות: איש אמו ואביו תיראו, שמי שתקפו יצרו, יצייר בין עיניו יולדיו, ויהיה לו למשיב נפש".

וזוהו שאמרה תורה: "קדושים תהיו" - הוּו פרושים מן העריות, וכיצד? על ידי: "איש אמו ואביו תיראו", שיצייר בעיניו דמות יולדיו.

ועיין בירושלמי מס' הוריות (פ"ה ה"ה), שם מסופר כי ראה יוסף גם את צורתה של אמו.

"אִישׁ אִמּוֹ וְאָבִיו תִּירְאוּ וְאֵת שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמְרוּ אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם" (יט, ג)

ייחוד אבא ואמא הנעשה ע"י השבת

יש להבין, מהי הסמיכות של "איש אמו ואביו תיראו" ל"את שבתותי תשמורו"? ועוד, היה צריך לומר "את השבת תשמור" ולא "שבתותי" בלשון רבים, מזה משמע שיש לשמור שתי שבתות!?

אלא, ידוע מרבנו האר"י (עי' ליקוטי תורה למהרח"ו פרשת כי תשא על הפסוק ואתה תדבר), שכל שבת הוא בחינת שני שבתות. כי ליל שבת נקראת בחינת שבת בפני עצמה, שבה מתקנים את המלכות שהיא הנוק', ולכן אומרים בלילה "וינוחו בה". וידוע, (עי' מביני עמודי עמוד רנ"ח) כי המלכות היא כנגד אות ה' אחרונה דהוי"ה. וביום שבת אומרים: "וינוחו בו" בלשון זכר, כי בו מתקנים את הזכר שהוא ז"א, כנגד אות ו' שבהוי"ה. וידוע הוא, שבחינת אבא - הוא אות יו"ד דהוי"ה ב"ה, ואמא - בחינת ה' ראשונה דהוי"ה.

וזוהו שאמר הפסוק: "איש אמו ואביו תיראו" - אבא ואמא י"ה דהוי"ה ב"ה. "ואת שבתותי תשמורו" - ז"א ונו"ק ו"ה דהוי"ה, ואז תמצא "אני יהו"ה" - שיהיה יחודא שלים. (ובדומה לזה תמצא בעוד יוסף חי עי"ש).

"אִישׁ אִמּוֹ וְאָבִיו תִּירְאוּ וְאֵת שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמְרוּ אֲנִי ה'" (יט, ג)

אל תבואו אלי, תלכו אל השבת

כשהיו ניגשים אל החפץ חיים, אנשים הזקוקים לברכה, הוא היה לוחץ את ידם ואומר להם: "לקראת שבת לכו ונלכה כי היא מקור הברכה" - אל תבואו אלי, תלכו אל השבת, היא תעזור לכם. אתם תעשו בשבילה והיא תעשה בשבילכם. שכך אמרו חז"ל (ירושלמי ברכות פ"ב ה"ז) על הפסוק (משלי י, כב): "ברכת ה' היא תעשיר" - זו השבת, ומי שפנה אליה, היא מעולם לא אמרה לו 'לא'. (הח"ח חיי ופועליו ג' עמוד תצט)

שמירת השבת - סגולה לבנים

כתב בספר משפט צדק לרבי משה מזאלשין (עמוד ר') בשם רבינו האריז"ל (הו"ד בספר סגולות ישראל ערך בנים אות י"ח), כי אישה שלא נפקדה בבנים - תקבל עליה תוספת שבת, וכשתוסיף בשבת - תזכה שיתווספו לה בנים!

וכ"כ בספר מנחת שבת (סימן ע"ו ס"ק ח') בשם ספר עולת שבת (אות כ"ג) וז"ל: "וכן ראיתי למורי נר"ו היה מצוה על איש חכם מקרוביו שלא היו לו בנים ומתחנן לפניו ובמרירות נאנח מאד על הדבר, והזהירו על תוספת שבת להוסיף כפי כחו ולהיות סובב ברחובות קריה בערבי שבתות ובמוצאי שבתות להזהיר את העם להוסיף מחול על הקדש ובכן ימצא תקון לנפשו, ואנכי שאלתיו על הדבר והשיבני בלשון הכתוב כה אמר ה' לסריסים אשר ישמרו את שבתותי ונתתי להם יד ושם טוב מבנים ומבנות" עכ"ל.

ו**כתב** מרן החפץ חיים בספרו משנ"ב (סי' רנ"ו ס"ק ב'): וכעת נמצא כן בכמה עיירות גדולות חבורות קדושות המיוסדות על השגחת השבת ואשרי חלקם כי הם מזכים את ישראל לאביהם שבשמים ויזכו עבור זה המתחזקים תמיד במצוה זו לבנים גדולי ישראל. והוסיף בשער הציון (ס"ק ו') וז"ל: וכעין מה שאמרו בשבת (כג), הזהיר בנר, עיין שם. ושם הלא היה זהיר רק בעצמו, וכל שכן בזה שהוא מזכה תמיד לרבים מבני ישראל, וגם אמרו חז"ל גבי אלקנה, כשהיה עולה לרגל בכל שנה היה מכויין בכל פעם לזרו את ישראל שהם גם כן יזכו במצוה זו לעלות לרגל, ואמר לו הקדוש ברוך הוא, אתה כוננת ליזכות את ישראל, אני אוציא ממך בן שיזכה את ישראל לפני, וזכה ויצא ממנו שמואל. עכ"ל.

הרב יצחק זילברשטיין שליט"א, מספר על יהודי בדור שעבר שהתגורר באמריקה, ולכל מקום עבודה שהיה מגיע - היו מפטרים אותו בתוך שבוע ימים. וזאת, משום שהעסקים היו פועלים אף בשבת והוא היה מסרב לעבוד.

העוני כמובן היה גדול, הוא מכר כל מה שהיה רק אפשר מחפציו כדי להתפרנס, רק את השבת הוא לא מכר. כל מקום עבודה שהיה עוזב, היה אותו יהודי מבקש מהמעביד מכתב פיטורין בכתב, והיה אוסף את כל מכתבי

הפיטורין ומניחם באמתחתו. כשילדיו היו שואלים: "לשם מה אבא שומר את הניירות האלו? מה יש לעשות איתם?".
 "אתם עוד תראו" הוא היה עונה.

כשהגיע חג הסוכות הוא לקח את כל המכתבים, ותלה אותם על ארבע דפנות הסוכה, ואמר לילדים שלו: "אלו הקישוטים של אבא שלכם, קישוטים שבהם קישטתי את השבת, מפוטר, מפוטר, מפוטר, כל זה בשבילה".
מסיים הרב זילברשטיין: אני מכיר את הילדים שלו, הלוואי שכל אבא בישראל יקבל מהילדים מה שהוא מקבל מהילדים שלו, על כל קישוט שהוא תלה בסוכה הוא קיבל ילד קישוט. השבת לא שכחה לו, כשהוא היה צריך אותה, היא ידעה לעמוד שם בשבילו, היא ידעה לזכור לו.

הפסיד הון בשביל השבת וזכה לבן קדוש

בספר 'רחמי האב' (קטינא, ערך שבת שלום) מביא מעשה מהגביר רבי איסרל זלה"ה, שהיתה לו חנות גדולה של בדים יקרים וכל מיני משי, והיה מנהגו שכאשר מגיע חצי היום בערב שבת, היה סוגר החנות כדי להכין את עצמו לקדושת השבת.

פעם אחת נתקנא בו הס"מ ורצה לנסותו, ובא אליו בערב שבת בדמות שר גדול, והחל לברור לעצמו הרבה סחורות יקרות, והתעכב בחנות לעשות השואות מחירים של הסחורות, בתוך כך הגיע חצי היום, ופנה רבי איסרל לסגור את החנות כדרכו, אולם השר התחנן לפניו שימתין מעט ויגמור עמו העסק. אולם רבי איסרל לא הסכים בשום פנים ואופן, כי תמורת כל הון שבעולם לא יוותר על הכנתו לשבת קודש. השר יצא מייד את החנות, ורבי איסרל הפסיד סכום גדול. בשכר זאת זיכהו מן השמים בבן קדוש, הלא הוא רבנו הרמ"א [רבי משה איסרליש] מאורן של ישראל.
"וְכַרְמְךָ לֹא תַעֲזוֹב וּפְרֵט כְּרַמְךָ לֹא תִלְקֹט לְעֵנִי וְלִגְר תַעֲזֹב אֹתָם אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם" (יט, י)

סיבת הגלות - גזל מתנות עניים

לעני ולגר - גלתה יהודה מעוני (איכה א, ג), על שגזלו מתנות עני. כמה דאת אמר: לעני ולגר תעזוב אותם. (ילקוט שמעוני, איכה רמו תתרי)

ומה שאמר: תעזוב. על שם (ישעיהו מט, יד): ותאמר ציון עזבני ה' וה' שכחני. עשה אותי הפקר לאומות, כלקט שכחה ופאה שהם עשויים הפקר. (פסקתא רבתי פרק לב אות ז)
"לֹא תִגְנְבוּ" (יט, יא)

המקור לשם 'אבודרהם'

מסופר, כי רבי דוד אבודרהם - היה מתפרנס מיגיע כפיו, והיתה לו חנות רוכלים. ומנהגו היה, שכל אדם שבא לקחת ממנו במידה קטנה, היה מוסיף לו על המשקל, כדי שלא יאנה אותו חלילה. ולא זו בלבד, אלא גם אם קנו ממנו במידה גדולה, היה מודד במידה קטנה, דרהם אחר דרהם. ובכל "דרהם" [-יחידת משקל] היה מוסיף מעט על המשקל.

פעם אחת בא אליו נכרי לקנות ממנו דבר מסוים במשקל גדול, ומדד לו רבי דוד כדרכו דרהם אחר דרהם, ובכל דרהם הוסיף מעט, והלך הנכרי לדרכו. אך לאחר מכן הסתפק רבי דוד האם אכן מנה את כל הדרהמים, או שמא חיסר אחד מהם? ואף שלפי האמת אף אם חיסר, הרי התוספת שהוסיף על כל דרהם ודרהם, עלה ליותר מדרהם. אך אע"פ כן לא נחה דעתו. ונטל בידו דרהם ועוד מעט, נטש את חנותו, והחל רודף אחר הנכרי עד שהשיגו.

שאלו הנכרי מה ראית כי דלקת אחרי? חוששני שמא החסרת דרהם אחד, והנני להשלימו. אמר רבי דוד. התפעל הנכרי ממעשיו, ואמר: "ברוך ה' אשר בחר בכם ונתן לכם תורת אמת והדרכות יושר!" והלך ונתגייר.

ולכן קראו את שמו של רבי דוד - לא על שם תורתו, הגם שהיה אחד מגדולי רבותינו הראשונים, ולא על שם צדקתו וקדושתו, אלא "אבו-דרהם", על ישרותו המופלגת במשא ומתן ביושר ובנאמנות! (להתעדן באהבתך)

"וְלֹא תִכְחָשׁוּ וְלֹא תִשְׁקְרוּ אִישׁ בְּעֵמִיתוֹ" (יט, יא)

התרופה ליצר הרע - מידת האמת

מעשה באדם רשע גמור, אשר יום אחד נצנצה בו רוח קדושה ונתעורר על כל מעשיו, והכיר בעצמו כי היה מטונף בעבירות מבית ומחוץ, וימס לבבו ויהי למים. וגמר בדעתו לילך אל הרב לשאול תיקון על מעשיו. ובהיותו הולך אל הרב, בא אליו הרודף - זה היצר הרע, ואמר לו: מה מצאת בני עול כי רחקת מעלי, ותלך אחר האבל וצום

ובכי? עתה תראה מה שיגזור עליך הרב, כמה תכבד העבודה עליך בתענית וסיגופים. ויאמר לו: אם יגזור קשות - לא אקבל. אמנם, על כל פנים נשמע בקולו. וילך אל הרב.

ויהי כראות הרב אותו בודעו ומכירו, ויתמה ויאמר בלבו: מה לתבן אצל הרב? ומה לקברות אצל כהן? ויען האיש ויאמר: אדוני יודע כי הילדים רבים, ילדי פשע אשר טפחתי ורביתי. א"כ אחת שאלתי, אם תוכל למצוא תרופה למחלתי, מבלי שאמנע מכל דרכי, כי אין בי יכולת לבטל את טבעי. ויען הרב: ויאמר אני מזומן לבקש תרופה למכתך, רפואה קלה, וגם תמשיך ללכת בכל דרכיך, ובלבד שתשמור לעשות כל אשר אצוך. ויאמר: אנכי אעשה כדבריך. ויאמר: השבעה לי! וישבע לו.

ויאמר לו הרב: כל אשר תאווה נפשך עשה, ובלבד שמדבר שקר תרחק, ולא ישמע על פיך שפת שקר ולשון רמיה כלל ועיקר, וקום לך לדרכך. מיד זה האיש שמח מאד, כי מצא תרופה קלה מבלי להניח הרגלו. ומרוב השמחה הלך תיכף לבית הזונה, ושכר אותה על מנת שיבוא אליה באישון לילה. ויהי בלילה, כאשר כלתה רגל מהשוק, הדליק את הפנס ללכת, וטרם יפתח פתח ביתו, שמע קול צעדה עוברת בשוק. מיד חשב בדעתו לומר: אם עתה ישאלוני מאין באת ולאן אתה הולך, מה אענה ומה אומר? אוי לי אם אומר את האמת כי יתפשו אותי ושמו אותי בכור, וסוף סוף אהיה חייב מיתה. ואם שקר אדבר - אוי לי, כי אעבור על שבועתי. וגם דברי החכם אשר צוה אלי, ויאבד תרופתי. ובהשבו זאת, חזר בו ושב לביתו. וכן אירע לו בלילה השנית והשלישית, עד שהבין בדעתו חכמת הרב. ויהי ממחרת, הלך אל הרב ויפול לפני רגליו ויבך ויתחנן לו, למען יתן לו תיקון על כל העבירות שעשה. והרב אכן נתן לו וכך נעשה בעל תשובה גמור, ונפטר בשם טוב מהעולם. הרי מצינו שהשומר פיו ולשונו מדבר שקר - שומר מצרות נפשו (מרפא לעצם).

"וְלֹא תִכְחָשׁוּ וְלֹא תִשְׁקְרוּ אִישׁ בְּעֵמִיתוֹ" (יט, יא)

חומרת המקלל ומדבר דברים בטלים

בזוהר הקדוש (קדושים דף פה.) מובא, שמי שמקלל את חברו, אזי הדיבור ההוא עולה למעלה ומקטרג עליו. שאין לך דיבור ודיבור שיצא מן האדם שאין לו קול, וקול ההוא עולה למעלה, וכמה מלאכי חבלה מתחברים בקול הזה, עד שעולה ונתעורר המקום של תהום הגדול שם הקליפות, וכמה מהם מתעוררים על האדם להענישו, אוי למי שהוציא דיבור רע מפיו.

ובשערי תשובה לרבנו יונה (שער ג' אות מ"ו), כתב: המקלל את חברו או את עצמו בשם - לוקה. ועונשו בידי שמים רב מאוד, שנאמר (דברים כח, נח-נט): "אם לא תשמור לעשות את כל דברי התורה הזאת הכתובים בספר הזה ליראה את השם הנכבד והנורא הזה את ה' אלהיך, והפלא ה' את מכותך" וגו'. ופירשו רבותינו ז"ל (תמורה ג:) ענין הפסוק הזה, על מי שמקלל את חברו או את עצמו בשם. וכעין זה כתב באגרת התשובה (אות ט').

ובאגרת הגר"א איתא: "כל כף הקלע, הכל בהבל פיו של דברים בטלים של האדם. ועל כל דיבור הבל, צריך להתקלע מסוף העולם ועד סופו. וכל זה בדיבורים יתרים, אבל בדיבורים האסורים, כגון: לשון הרע וליצנות, ושבועות, ונדרים, ומחלוקת וקללות וכו', על אלו צריך לירד לשאול למטה הרבה מאד. ואי אפשר לשער גודל היסורין והצרות שסובל בשביל דיבור אחד, ולא נאבד אפילו דיבור אחד דלא נכתב. בעלי גדפין [-כנפיים] הולכין תמיד אל כל אדם ואדם ואין נפרדים ממנו, וכותבין כל דיבור ודיבור, כי עוף השמים יוליך את הקול, ובעל כנפים יגיד דבר (קהלת י, ט).

"וְלֹא תִשְׁקְרוּ אִישׁ בְּעֵמִיתוֹ" (יט, יא)

כמה קשה כת שקרנים

כתב הרב "ראשית חכמה" (קדושה יב, לה-לו): המשקר והמכזב - שנאוי ומתועב לפני הקב"ה, שנאמר (משלי ו, טז-טז): "שש הנה שנא ה' ושבוע תועבת נפשו. עינים רמות, לשון שקר, וידיים שופכות דם נקי. לב חרש מחשבות און, רגלים ממהרות לרוץ לרעה. יפיח כזבים עד שקר, ומשלח מדנים בין אחים". ומתוך שבעה דברים אלו, השלשה מהם בענין הכזב; לשון שקר, יפיח כזבים, ועד שקר. ורבותינו ז"ל (מנורת המאור בשם ר' סעדיה במשלי) אמרו, שתלה שבע המדות הרעות האלו בכזב, כי ממנו משתלשלים כולם.

כיצד? "עינים רמות" - עיקר הגאווה הוא הכזב, מפני שהוא אומר שהוא חכם, והוא באמת טפוש. גבור, והוא חלש. נשיא, והוא נקלה. ומתגאה לעיני הבריות במידות הללו של כזב, כמו שאמר אבשלום (שמואל ב' טו, ד): ועלי יבוא כל איש אשר יהיה לו ריב ומשפט והצדקתיו. והיה גונב דעת הבריות בכזב.

"לשון שקר" - הרי כזב. וכן "לב חורש מחשבות און", "יפיח כזבים עד שקר".
 "וידים שופכות דם נקי" - מיואב, ששלח לשון שקר על פי דוד, והשיב את אבנר והרגו. שנאמר (שמואל ב' ג, כו):
 "וישלח מלאכים אחרי אבנר".

"ומשלח מדנים בין אחים", שנאמר (תהלים נה, י): "בלע ה' פלג לשונם", וסמיך ליה: "און ועמל בקרבה, הוות בקרבה,
 ולא ימיש מרחובה תוך ומרמה".

בא וראה כמה כזבו ונענשו; גחזי כיזב, ונצטרע הוא וזרעו. שנאמר (מלכים ב' ה, כה): "ויאמר אליו אלישע, מאין גיחזי,
 ויאמר, לא הלך עבדך אנה ואנה, ויאמר אליו, לא לבי הלך... וצרעת נעמן תדבק בך ובורעך לעולם, ויצא מלפניו
 מצורע כשלג".

אמנון כיזב, ונהרג. שנאמר (שמואל ב' יג, ו): "תבא נא תמר אחותי ותלכב לעיני שתי לביבות". ושכב עמה, והרגו
 אבשלום.

וכל המחליף בדבורו, כאלו עובד עבודה זרה, שנאמר (בראשית כו, יב): "אולי ימושני אבי והייתי בעיניו כמתעתע", וכתוב
 בעבודה זרה (ירמיה י, טו): "הבל המה מעשה תעתועים". (סנהדרין צב.)

ופירש הרב רבי יצחק אבוהב בספר "מנורת המאור", למה הוא כעובד עבודה זרה? אלא הכוונה היא, לפי שמטעה את
 חברו בדבר שקר, ובכך יהיה גם כן מטעה את חברו בכל ענין שיהיה, ודומה לעבודה זרה, שהם מטעים גם כן
 לבני אדם, באמרום שיש לאל ידם.

אמר רבי אלעזר, הכל ברא הקב"ה - חוץ מהשקר, שלא בראו אלא בני אדם אותו מליבן. (תנא דבי אליהו זוטא
 ג')

ואמרו חז"ל (שבת קמט:): רוחו של נבות היזרעלי לא זכתה למחיצה עליונה אלא מפני שהרהר לדבר כזבים, שנאמר
 (מלכים ב' כב, כ): "מי יפתה את אחאב, ויעל ויפל ברמות, ויצא הרוח ויאמר אני אפתנו, ויאמר ה' צא". מאי
 הרוח? זה רוחו של נבות. מאי צא? צא ממחיצתי, משום שנאמר (תהלים קא, ז): "דובר שקרים לא יכון לנגד עיני".

ואמר החכם, אדם המכזב - חשוב כמת, שאין בני אדם חוששין לדבריו מפני שדרכו לכזב, וחיו ומותו שוין. ואמרו
 ז"ל (סנהדרין פט:): כך עונשו של בדאי שאפילו אומר אמת, אין שומעיו לו. וירמיה כשהיה מוכיח לישראל, לא
 היה מוכיחן אלא על הכזב, שנאמר (ירמיה ט, ד): "למדו לשונם דבר שקר". כי נעשה להם הכזב כטבע, ולא יוכלו לסור
 ממנו, ונלאו להתעות מדרך השקר לדרך האמת.

אמר רב הונא, מצינו שלא גלו ישראל מארצם, אלא על זה שעברו על הפסוק (שמות כג, ז): "מדבר שקר תרחק".
 ובספר "קינות" [איכה], הוא רמוז בשלשה מקומות באלפא ביתא של (איכה ב, א): "איכה יעיב באפו", ושם הקדים
 פ' לע'. לומר, שאמרו בפיהם מה שלא ראו בעיניהם, דכתיב (איכה ב, טז): "פצו עליך פיהם", ואחר כך (איכה ב, יז):
 "עשה ה' אשר זמם". ובאלפא ביתא של (איכה ג, מו): "אני הגבר... פצו עלינו פיהם", ואחר כך "עודנו תכלינה עינינו".

וגרסינן ביבמות (סג), רב הוה מצערא ליה דביתהו [רב היתה מצערת אותו אשתו], כי אמר לה עבידי לי טלופחי -
 עבדא ליה חימצי, חימצי - עבדא ליה טלופחי [כאשר אמר לה: תעשי היום לאכול עדשים - עשתה לו חומוס,
 וכאשר אמר לה תעשי חומוס - עשתה עדשים]. כי גדל חייא בריה, אפיך לה. אמר ליה: איעליא לך אמך! [-כאשר
 גדל חייא בנו, היה הופך את הדברים לאמו, בכדי שתעשה כמו שאביו אכן רצה. אמר לו אביו, ניכר הוא שאמך חזרה
 בתשובה], אמר ליה: אנא הוא דקא אפיכנא לה [-אני הוא שהופך לה את הדברים]. אמר ליה: היינו דקא אמרי אינשי,
 דנפיק מינך טעמא מלפך, את לא תעביד הכי, שנאמר (ירמיה ט, ד): "למדו לשונם דבר שקר" [-זהו שאומרים האנשים,
 שהיוצא ממך מלמד אותך טעם, אך אתה אל תעשה כן, שנאמר וכו']].

מעלת המדבר אמת

עוד כתב הרב "ראשית חכמה" (שם, מז) ובמעלת המדבר אמת ועונש המדבר שקר, האריכו בתיקונים (תיקון סג) זו
 לשונם: מאי (תהלים קמה, יח): "קרוב ה' לכל קוראיו לכל אשר יקראוהו באמת?" ללמד, כי מי שקורא לו בשקר
 - רחוק הוא ממנו.

והנה, א' של אמת, הוא אות ראשון של כ"ב אתון. מ' הוא באמצע, ואות ת' הוא בסוף. וכן, עשירית מהמילה אמ"ת
 [441], הוא כמנין: יו"ד, ה"א, ו"ו, ה"א, שהוא עולה מ"ה, והוא סוד שם בן מ"ה.

בזמן שישראל משקרים בתורת אמת, נאמר בה (דניאל ה, יב): "ותשלך אמת ארצה". מאי ארצה? זו שכנה. ובגלות נאמר (ישעיה נט, טו): "ותהי האמת נעדרת", והשקר שולט בעולם. ומי הוא שקר? זה סמא"ל. ובזמן שהאמת שולטת בעולם - השקר עובר מן העולם.

וכן, אמת הוא סופי תיבות של (בראשית ב, ג): "ברא אלקים לעשות". וכן (בראשית א, א): "ברא אלקים את". הרי, שעם האמת נברא העולם וכל אומות העולם. אבל בשקר כתיב (דניאל ח, יב): "ותשלך אמת ארצה". והשקר שולט כביכול במקומה שהוא ירושלים, כי זה גרם שנחרב הבית וחזרה הארץ לתוהו ובהו. כי כך למדנו, שחורבן בית ראשון זהו: "והארץ היתה תוהו ובוהו", וחורבן שני זהו: "וחושך על פני תהום". כי האמת מסובבת העליונים והתחתונים, ובזמן שנעשה ומתהפך לשקר, נהרסים כל הבניינים.

ועל אותו זמן נאמר (עמוס ה, ב): "נפלה לא תוסיף קום". וזה שאמר הכתוב (ישעיה יד, יב): "איך נפלת משמים הילל בן שחר", וכן (איכה ה, טז): "נפלה עטרת ראשנו", שהם ה' עליונה, ה' תחתונה, ו' עמוד האמצעי סובל שניהם. עכ"ל (שבזוה"ק)

ובהמשך דבריו (שם נא-נב) כתב: ובוה נבין טעם למה המדבר אמת מאריך ימים, כי פירשו (סנהדרין עז). על אותה מדינה, שהיתה נקראת 'עיר אמת' שלא מת אחד מהם קודם זמנו. ואמרו שם, שלא היו משנים בדיבורם. ופעם אחת אירע שנתאכסן עמהם חכם, רב טביומי שמו, ומפני ששינה בדבורו בדבר קל, כמו שנתבאר שם בגמרא, קבר שני בניו וגרשוהו מביניהם.

והטעם לאריכות הימים הוא, מפני ששם מ"ה הוא שְקִי דְאֵילָנָא בְּדִרְעוּי וְעִנְפוּי, כמו שפירשו בתיקונים, בדברי אליהו כור ל טוב. וכן שם ס"ג יקראוהו בתיקונים בפירוש "נשמתא".

והכוונה בשמות הנזכרים היא, עלת העלות המתלבש בהם, כמו שפירשו בתיקונים. נמצא, שאוחז בחיים העליונים, שהם חיי המידות, ולכך ראוי שיאריך ימים.

גם במעלת האמת ביאר לנו הנביא, באמרו (ירמיה י, י): "וה' אלקים אמת", "הוא אלקים חיים". והנה שני שמות אלו עולים יב"ק, כמנין שלש שמות: אהי"ה יהו"ה אדנ"י, שהם "אני ראשון". נמצא, המדבר אמת מתדבק בשמו יתברך, יהו"ה אלקים, שהם שם שלם, והדבק בו - דבק בחיים, כמו שכתוב (ירמיהו י, י): הוא אלקים חיים.

"ותקעתיו יתד במקום נאמן"

עוד כתב שם (נח-סא): גם בכלל קיום האמת, שישתדל להיות קיים בעבודתו כיתד שלא תימוט, כדכתיב (ישעיה כב, ג): "ותקעתיו יתד במקום נאמן". ו"אמת" ו"אמונה" - הכל ענין אחד, כמבואר במאמר דאיהו אמת ואיהי אמונה. והנה האמת הפך הכזב, כי המבטיח ואינו עושה - יקרא כזב, מפני שפסק הבטחתו ודיבורו. וכל לשון 'כזב' נגזר מלשון הפסוק דכתיב (ישעיה נח, יא): "וכמוצא מים אשר לא יכזבו מימיו".

והנה מדת אמת, לעולם אינו פוסק רחמיו מן העולם, שהוא (בראשית ב, י): "נהר יוצא מעדן להשקות את הגן". ואמר "יוצא" ולא "יצא", כי לעולם הוא יוצא. ולכן קראו רשב"י: נהר תדיר ונפיק ולא פסק מימיו. ועיקר מדת אמת תלוי בעתיקא, שאין משם הפסק הרחמים לעולם. שאילו חס ושלום יצויר, שיעדר לכזב השפע ההוא - רגע, יתבטל העולם.

וכן איברי האדם מצווים על תפקידם, הלשון לדבר, והאוזן לשמוע, והרגלים להלוך, וכן שאר החושים. ואילו יצויר שיכזבו האיברים מלעשות צוויים, יתבטל האדם. ולכך, על האמת - העולם עומד. ואם יתבטל איזה חוש מהם לפעמים, הוא מפני סיבת האדם וכזבו בעבודתו לבורא.

ולכך הראוי לאדם שיהיה קיים בעבודתו, שלא יכזב בה לעולם. שאם פסק, הרי פסק מדת האמת, והוא בקליפה הנקראת כזב. וקרוב בעיני לומר, שהוא מדת "כזבני", כי מה לי שיכזב לבני אדם או שיכזב לקב"ה. ויותר ראוי להיענש המכזב להקדוש ברוך הוא, מהמכזב לבני אדם, כדכתיב (איוב יג, ט): "אם כהתל אנוש תהתלו בו".

ושמעתי מפי מורי ע"ה (עי' שיעור קומה דף ג), שבפה יש ל"ב שיניים שהם ל"ב אלקים שבמעשה בראשית, שהם ל"ב נתיבות חכמה. ובמעשה בראשית, חתום מידת האמת בראשו ובסופו. בראשו (בראשית א, א): "בראשית ברא אלקים את השמים". ובסופו (בראשית ב, ג): "ברא אלקים לעשות". ללמדך, שכל המשקר, מכחיש מעשה בראשית ול"ב נתיבות שבו, החתומים במדת האמת.

וזהו שמצינו, שששה פעמים נזכר אמת במעשה בראשית, והם כנגד שש קצוות, שנחתמו בשם יה"ו, כדפירש בספר יצירה. ואלו הם (בראשית א, א): "בראשית ברא אלקים את". (בראשית א, ד) "וירא אלקים את האור". (בראשית א, כא) "ויברא אלקים את התנינים". (בראשית א, כז) "ויברא אלקים את האדם". (בראשית א, לא) "וירא אלקים את כל אשר עשה". (בראשית ב, ג) "ברא אלקים לעשות". כן כתב רבי יעקב בפירושו על הפרפראות שעשה על התורה. נמצא, המשקר עוקר עצמו משש הקצוות, החתומים במדת אמת.

והרוצה שלא יהיה בדבריו ועסקו שקר, אם הוא חייב לפרוע לכך זמן, יאריך הזמן בתחלה, כך שלא יצא שקרן.

ושמעתי, שעל זה נאמר (משלי יב, יט): "שפת אמת תכון לעד", פירושו: שמאריך הזמן הרבה, כדי שבאמצעות הזמן ישלים דיבורו. אמנם, מי שהוא אומר: ברגע הזה כעת מחר, לשון שקר הוא, והכוונה על קיצור הזמן - הוא לשון שקר, כי אפשר שלא תזדמן לו בקשתו, וימצא שקרן. ואומר אני, שאפשר שמטעם זה, באה מלת אמת במעשה בראשית רמוזה בסופי תיבות ולא בראשי תיבות, להורות על אריכות הזמן.

וכן הרוצה לקיים מדת אמת, אל ירגיל לשונו לדבר שקר אפילו בדברי הבאי, משום (ירמיה ט, ד): "למדו לשונם דבר שקר". כדגרסינן ביבמות (סג), רב הוה מצערא ליה דביתהו וכו'.

ולאו זו בלבד, אלא כל מי שהוא ירא שמים, יש לו לקיים בפיו מה שהסכים בלבו, לקיים (תהלים טו, ב): "ודובר אמת בלבבו", כמו שקיים ענין זה רב ספרא (רש"י מכות דף כד. ד"ה רב ספרא ע"פ המובא בשאלות דרב אחא שאילתא לו).

[והכי הוה עובדא, דרב ספרא הוה ליה חפץ אחד למכור, ובא אדם אחד לפניו בשעה שהיה קורא קריאת שמע ואמר לו: תן לי החפץ בכך וכך דמים, ולא ענהו, מפני שהיה קורא קריאת שמע. כסבור זה שלא היה רוצה ליתנו בדמים הללו, והוסיף ואמר: תנהו לי בכך וכך יותר. לאחר שסיים קריאת שמע, אמר לו: טול החפץ בדמים שאמרת בראשונה, כי באותן דמים היה דעתי ליתנם לך].

אמנם, מפני דרכי שלום מותר לשנות, כדפירשו שם ביבמות (סה): מפני שמדתו הוא המיוחד הכל, כאמרו (משלי ג, יז): "וכל נתיבותיה שלום" כדפירשו בזהר (מקץ דף קצז). והוא עמוד אחרון המקיים העולם (כמובא באבות פ"א משנה י"ח). ומכאן דיין המעיין, שאין לשנות מפני השלום אלא בדבר שהוא קיום העולם, או בדבר שבין איש לאשתו, וכענין שמואל שאמר (שמואל א' טז, ב): "לזבוח לה' באתי", שהוא דבר פיקוח נפש.

וכן יש בזה תיקון למי שהוא רוצה בתשובה - שידבר אמת. כי אז, אם ירצה לעשות דבר שאינו כראוי, אם יאמרו לו, עשית כך וכך? ואם ידבר אמת, מוכרח שיאמר: כך עשיתי, ויתבייש, ופעם אחרת לא יעשה. או יאמרו לו: לאיזה מקום אתה הולך? אם הוא הולך לעשות עבירה, ויאמר אמת, ימנע מעשותה, מפני הבושה. עכ"ל הרב ראשית חכמה.

השקר אין לו רגלים

כתב הרב "ישמח משה" על מה שאמרו (מדרש אותיות דר"ע, אות ש) שקר אין לו רגלים. נראה על דרך מליצה, כי יצר הרע נקרא שקר, ויצר הטוב הוא אמת. והנה על דרך משל, מי שיש לו רגלים ללכת, ובא לבית איש וגוער בו האיש: צא מכאן, הרי הוא יוצא והולך. אבל החיגר והקיסע לא יוצא, אף אם ידחפנו באמת הבנין, ורק אם יתגבר עליו להשליכו בכל כוחו. ויש להרחיב המשל והנמשל, כי הוא מובן מאליו.

וכתב** הרב "ראשית חכמה" (קדושה פרק ז, טז) צריך שיהיה תוכו כבדו, וסודו נתבאר בתיקונים (דף קכח). זו לשונם: מי שהוא מעץ החיים, פיו ולבו שוין. ועליו נאמר (בראשית ג, כב): "ולקח גם מעץ החיים ואכל וחי לעולם". אבל אחר שאין פיו ולבו שוין, נאמר עליו (בראשית ב, יד): "ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו", כי ודאי זה הוא ערוב כסף עם עופרת. וצריך שיהיה דובר אמת בלבבו, כי בזה גורם יחוד מדת אמת בלבבו, והוא סוד (תהלים פה, יב): "אמת מארץ תצמח".**

והכלל, כי הלב הוא מקור החיים, נתון באמצע הגוף. והוא כנגד בית קדשי הקדשים, שהיא נקודה אמצעית, לעולם כל המידות הטובות שבאברים נובעות מהלב, וכן להפך עכ"ל.

תחילת דינו של אדם - נשאת ונתת באמונה

כתב מהר"ח ז"ל ב"שערי קדושה" (ח"ב שער ה'), וז"ל: ותחילת דינו של אדם אחר הפטירה, נשאת ונתת באמונה, והוא מארבע כיתות שאינם מקבלות פני שכינה, שנאמר (תהלים קא, ז): "לא ישב בקרב ביתי עושה רמיה".

ובספר "מנורת המאור" (נר ב' כלל ב' חלק א' פרק א') כתב, וז"ל: ובזמן שאין האמת מצויה, הקב"ה כועס בבני אדם, שנאמר (ישעיה נט, טו): "ותהי האמת נעדרת וסר מרע משתולל". ע"כ.

ובמסכת תענית (ח), אמר רבי אמי אין גשמים יורדים אלא בשביל בעלי אמונה, שנאמר (תהלים פה, נב): "אמת מארץ תצמח וצדק משמים נשקף", והיינו גשמים שהן צדקה לעולם. והזהיר לדבר אמת מאריך ימים, ומובטח לו שלא ימותו בניו בחייו. והכי איתא בסנהדרין (צז): אמר רבא, מריש הוה אמינא ליכא קושטא בעלמא. אמר לי הווא מרבנן, ורב טבות שמיא, ואמרי לה רב טביומי שמיא, דאי הווי יהבי ליה כל חללי דעלמא לא הווי משני בדיבוריה.

[מתחילה הייתי אומר, כי אין אמת בעולם. עד שאמר לי רב טביומי, כי אם היו נותנים לו כל חללי העולם, לא היה משנה בדיבורו].

זימנא חדא, איקלעי לההוא אתרא וקושטא שמיא, ולא הווי משני בדיבוריהו, ולא הווי מייט איניש מהתם בלא זמניה. נסיבי איתתא מינהון והווי לי תרתין בנין מינה, יומא חד הווי יתבא דביתהו וקא חייפא רישה, אתאי שיבבתה טרפא אדשא, סבר לאו אורח ארעא, אמר לה ליתא הכא, שכיבו ליה תרתין בנין. אתו אינשי דאתרא לקמיה, אמרו ליה: מאי האי? אמר להו הכי הווי מעשה. אמרו ליה: במטותא מינך פוק מאתרין, ולא תגרי בהו מותנא בהנך אינשי.

[פעם אחת, הגעתי למקום ושמו קושטא, שלא היו משנים שם בדיבורם, ולכן לא היה מת אדם משם בלא זמנו. לקחתי אשה משם, והיו לי שני בנים ממנה. יום אחד, ישבה אשתי וחפפה את ראשה, ובאה השכנה ודפקה על הדלת, חשב שאין זה דרך ארץ לומר שהיא רוחצת כעת, ולכן אמר שאינה כאן. ונפטרו לו שני בנים. באו אנשי המקום ושאלוהו על מה שקרה, ואמר להם שכך וכך היה מעשה. אמרו לו: בבקשה ממך, צא ממקומנו ואל תגרה בנו את המות].

ובמכילתא פרשת בשלח על הפסוק (שמות טו, כו): "והישר בעיניו תעשה", אמרו: זה משא ומתן. מלמד שכל מי שנושא ונותן באמונה - רוח הבריות נוחה הימנו, ומעלין עליו כאילו קיים את כל התורה כולה.

ומעשה ברבי פנחס בן יאיר (דברים רבה, ג) שהיה דר בעיר אחת בדרום, והלכו אנשים להתפרנס שם, והיו בידם שתי סאין של שעורים והפקידו אצלו, ושכחו אותן והלכו להן. והיה רבי פנחס בן יאיר זורע אותן בכל שנה, עושה אותן גורן וכונסן, ואחר שבע שנים הלכו אותן החברים לשם לתבוע אותן ליתן להם. מיד הכיר בהם רבי פנחס בן יאיר, אמר להם: בואו וטלו אוצרותיכם. הרי, מאמונתו של בשר ודם אתה יודע אמונתו של הקב"ה.

האמת הוא העיקר ויסוד התורה

השקר מחריב העולם ומפריד אלו"ף, שהוא גימטריא: פ"ה ל"ב (מרחן החיד"א בספרו דברים אחדים דרוש ל"א לשבת תשובה). ומסיר חותמו של השם יתברך שהוא אמת, ומסיר יסוד העולם שהוא האמת, כמו שאמרו (אבות פ"א משנה יח), על שלשה דברים העולם עומד, על הדין, ועל "האמת", ועל השלום. והאמת הוא העיקר והוא יסוד התורה, כי התורה - תרי"ג מצוות הם, כמו שאמרו (מכות כד): בא חבקוק והעמידן על אחת, "וצדיק באמונתו יחיה" (חבקוק ב, ד).

וכתב הרב "מגלה עמוקות" (אופן קי"ד), שהעולם נברא ב"אמת" כי ו' פעמים אמת נרמז בפרשת בראשית; ביום א' - ברא אלהים את, וירא אלהים את. ביום ה' - ויברא אלהים את. וביום ו' - ויברא אלהים את, וירא אלהים את. וביום השבת - ברא אלהים לעשות. הרי, ביום א' וה' וו' נרמז ששה פעמים אמת. ובמים ב' ג' ד' - לא נרמז בהם אמת. לפי ש-ב'ג'ד' הם באתב"ש - שקר. ובמי שקר אין אמת. ולזה אומרים בתפילת שחרית, שש פעמים אמת.

המדבר אמת זוכה להינצל מכל רע

ומוסיף הראשית חכמה (שער הקדושה פרק יב, סה) ומי שאינו מדבר אלא אמת, יחיה ויאריך ימים וינצל מכל רע. וראיה לדבר מרבי יהושע בן לוי, שנשבע כשהראו לו מקומו בגן עדן (כתובות עז:), שלא שלט מלאך המות בו ובחייו, כי לא דבר כל ימיו שקר וכזב, ועדיין הוא בגן עדן בחייו. וסמך לדבר, מה שאמר הפסוק (ירמיה י, י): "וה' אלהים אמת הוא אלהים חיים ומלך עולם".

ואם לא ידבר אלא אמת, ינצל כל ימיו מכל רע, דכתיב (מלאכי ב, ו): "תורת אמת היתה בפיהו ועולה לא נמצא בשפתיו כי מלאך ה' צבאות הוא". כי המלאכים העליונים הם צורת אמת, ואינם בגופים. והנשמות הם בגופים. על כן אינם יודעים הנסתרות, רק מעט ובמראה הלילה, כי אין הנשמה מתעסקת בצורכי הגוף.

והיודע סוד הנשמה יעיד הדבר, כי החלומות מעין המחשבות, כדכתיב (דניאל ב, כט): "רעיוןך על משכבך סליקו". והחלומות באות על ידי מלאך המלוה בני אדם, ולפי שאין כל המחשבות אמת, על כן אין כל החלומות אמיתיים. ומי שמרגיל עצמו להיות כל מחשבותיו אמיתיות, גם יראה בלילה מראות אמת, וידע העתידות כמו המלאכים.

ומעשה היה ברבי שמעון בן שטח, שלקח חמור מישמעאל אחד, הלכו תלמידיו ומצאו אבן טובה תלויה בצוארו, והביאו האבן לרבי שמעון בן שטח, ואמרו לו (משלי י, כב): "ברכת ה' היא תעשיר". אמר להם: חמור לקחתי, אבן טובה לא לקחתי. וחזר והביאו לאותו ישמעאל. וקרא אותו הישמעאל: ברוך ה' אלהי רבי שמעון בן שטח. וכן בירושלמי מסופר, כי החכמים הראשונים קנו החיטים מנכרים, ומצאו בהם צרורות של מעות, והחזירו להם. ופתחו הנכרים ואמרו: ברוך ה' אלהינו דיהודאי. וכן יש הרבה מעשים שהזוירו על קידוש השם. עכ"ל הראשית חכמה.

המשקר עלול להביא מבול לעולם

בזוהר פרשת יתרו איתא, כשברא הקב"ה את העולם - חקק שמא קדישא על צרור אבן, והניחו על פי תהום העולם. וכשנשבעים לשקר פורחים אותיות שמא קדישא, ורוצים המים לשטוף העולם, עד שקורא ורומז לממונה אחד (יעזריאל) הממונה על שבעים מפתחות, וחקוק בצרור אותיות כבראשונה.

ואם תאמר, והרי כמה שבועות שקר יש והעולם כמנהגו נוהג? לזה אמר: "אני ה'", מדת הרחמים. הרומז לחקוק ה' כבראשונה. (ילקוט המוסר ואבני השהם)

"וְלֹא תִשָּׁבְעוּ בְשָׁמִי לְשֶׁקֶר וְחִלַּלְתָּ אֶת שֵׁם אֱלֹהֶיךָ אֲנִי ה' (יט, יב)

פעמים שגם הנשבע על אמת נענש

נפסק להלכה בשו"ע (או"ח סימן קנו, סעיף א): "ויזהר מלישבע, אפילו באמת, שאלף עיירות היו לינאי המלך וכולם נחרבו בשביל שהיו נשבעים שבועות, אע"פ שהיו מקיימים אותם".

ומעשה נורא איתא בירושלמי במסכת שבועות (פ"ו ה"ה), באשה אחת שהלכה לערוך עיסתה של חברתה, והיה קשור בקצה מטפתה שני דינרין, ונפלו ונבללו לתוך העיסה. לאחר שנוכרה משני דינרין שלה, ביקשה אותם בתוך ביתה ולא מצאתם. חזרה אל בית חברתה, ואמרה לה: 'תביאי לי את שני הדינרים שנאבדו בתוך ביתך', אמרה לה: 'לא ידענא, ואי ידענא בהו תקבור ברה', ומת בנה וקברתו. עלו לנחם אותה, וחתכו כיכר אחד, ומצאו בתוכו את שני הדינרין.

מסיפור זה למדה הגמרא שם, שגם הנשבע על אמת - נענש. וסיפור דומה מוזכר בבבלי מסכת גיטין (דף לה.).

ומובא במדרש עשרת הדברות (עמ' 454), באחד שצוה לבנו בשעת מיתה שלא להשבע אפילו על האמת. וכשמת, באו רמאים ותבעו ממנו ממון בחנם, והוא טען כנגדם 'לא היו דברים מעולם', וחייבוהו בית דין שבועה. כיון שנמנע מלהישבע, פרע להם כל ממונו עד שנעשה עני, ועוד חבשוהו לבית הסוהר.

והנה, אשתו סבלה מכך עינויים קשים, כי היתה נוטלת בגדים לבנים לכבס, ומפרנסת בעלה בבית הסוהר ובניה ועצמה. יום אחד הלכה עם בניה לנהר לכבס, ובאתה שם ספינה אחת, וכשראה אותה בעל הספינה חמדה בלבו, ואמר לה: 'כבסי בגדי ואתן לך דינר זהב'. אמרה: 'כן אעשה'. לקחה הדינר ונתנה לפדות את בעלה מבית הסוהר, וכבסה הבגדים. וכשהלכה להחזירם, חטפה בעל הספינה והלך לו. והיו בניה מרחוק עומדים ובוכים בכיה גדולה, והלכו לאביהם ופדאוהו, ואמרו: נשבת אמנו. נשא עיניו לשמים, ואמר: 'יתברך וישתבח שמו של מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא שהגיענו לכך, שנשארתי בלי מזון ומחיה ובלי אשה'.

נשא עיניו לשמים ואמר: 'רבש"ע, רחם עלי ועל בני הקטנים שהם יתומים'. והלכו יחדיו עד שהגיעו לנהר שהיה קרוב לים, ולא היה שם מעבר לעבור הנהר. מה עשה אותו חסיד? פשט את מלבושיו ורצה לשוט את הנהר. כיון שהגיע אצל הנהר שטפו המים, וזימן לו הקדוש ברוך הוא דף אחד גדול, וישב עליו הוא ובנו הקטן עד שבאו למדינה אחת, ונתנו לו מקניהם לרעות.

בניו שנשאר על שפת הנהר, היו צועקים ובוכים, עד שבאה ספינה אחת והוליכה אותם בשבי. יום אחד, היה יושב אותו חסיד על שפת נהר אחד שהיה מלא נחשים ועקרבים, ונזכר מה שכבר היה עשיר גדול והיאך נשאר יחיד, והרים קולו בבכיה ואמר: 'רבש"ע, נשארתי בלא אשה ובנים ובלא ממון, ואין לי מי שירחם עלי, גלוי וידוע לפניך שטוב מותי מחיי', ורצה להשליך עצמו בנהר, וכשראה ההרוגים שהרגו הנחשים והעקרבים, נבהל. ואז ראה דמות אחד שקורא אותו: 'פלוני בר פלוני אל תבהל, שהיום כמה שנים שמור לך ממון הרבה ועכשיו הגיע זמנך, שהקב"ה מעלה אותך לגדולה על ששמרת פיך משבועה ולא חללת שם שמים, ולא בטלת מצות אביך, טול משם כל הממון'. לקח הממון שהיה שם, ושכר פועלים הרבה, ובנה לו פלטרין גדולים ועיירות גדולות ונעשה מלך.

לבסוף עשה לו הקדוש ברוך הוא נס, והחזיר לו את אשתו ובניו, ועשה אותן מלכים ושלטונים. ונתן אותו האיש צדקה לעניים, ושבח והודאה להקב"ה ששלם לו שכרו מושלם.

מי גרם לו כל זאת? אלא שמירת פיו משבועה, שאפילו שבועת אמת לא רצה לישבע. שכך אמר הקדוש ברוך הוא: מה מלאכים ואראלים שמקדשים את שמו בקדושה, מתיראין ומתרעשין ממנו. אתה בן אדם, כשתמלא בטובה ממתנות שלי, היאך יגבה לבך לישא את שמי לשוא?

”וְלֹא תִשְׁבְּעוּ בְשִׁמִּי לְשָׂקֵר וְחַלְלֵתְ אֶת שֵׁם אֱלֹהֶיךָ אֲנִי ה'” (יט, יב)

כל המצוות נכללים באמונה

כתיב (חבקוק ב, ד): "וצדיק באמונתו יחיה". וכתב רש"י, יכניה המלך שעתיד זה להגלותו, יעמוד לו צדקו, וביום שיושלך זה מקברו - ישא אויל מרודך את ראש יהויכין, וישם את כסאו מעל לכסא המלכים. ובגמרא אמרו (מכות כד.) בא חבקוק והעמידן על אחת, "וצדיק באמונתו יחיה".

וכתב מהרש"א, כי בא חבקוק, ואמר "וצדיק באמונתו יחיה" - שהוא האחד היותר כולל לכל בר ישראל בכל עת, והיא האמונה שהיא "אנכי" ממצוות עשין, ו"לא יהיה לך" מאיסורי לאוין, ששמעונה מפי הגבורה. רוצה לומר, מפי הגבורה, שהוא אחד ומצוותיו אחד. ולא יקבלו המצוות ריבוי מצדו יתברך ברוך הוא. ועל זה רמז דוד בתמני אפי, שאמר (תהלים קיט, פו): "כל מצותיך אמונה", רוצה לומר שכל המצוות נכללים במצוה הראשונה שהיא אמונה, אותה שמענו מפי הגבורה, וכמו שהעמידה חבקוק.

התורה ישראל וקוב"ה - אחד

התורה יחידה במינה היא, שכן בה מופיעים החוקים המנהיגים ומאחדים את העולם והיא מצביעה כלפי קובע חוקים אלו שהינו אחד ומיוחד. משום כך השתמש הקב"ה באות א', בכדי להתחיל את עשרת הדברות (שמות כ, ב): "אנכי ה' אלהיך".

עם ישראל יחיד ומיוחד, ישראל הוא אחד, יחיד ומיוחד בין האומות, כפי שאנו אומרים במנחת שבת: אתה אחד ושםך אחד, ומי כעמך כישראל גוי אחד בארץ.

זהו זה של ישראל עם האל מלמדת, כי כשם שהאל הינו אחד ומיוחד, כך עם ישראל אינו עם ככל העמים, ומיוחד הוא בנכונותו לפרסם את שם האל בעולם על ידי הדבקות בתורתו.

האות א' מסמלת גם היא את האדם, נזר הבריאה. בספר דברי הימים הפותח בשמו של אדם הראשון, אדם, נכתבה הא' במלת אדם ב-א' רבתי, וזאת כדי להצביע על גדולתו ושלמותו של אדם הראשון, אשר שלשת האותיות שבשמו - מרמזות על ייחודו משאר הבריאה:

א - אדם - היצור האנושי.

ד - כנגד כח הדבור.

מ - כנגד כח המעשה.

וכן אברהם הוא אחד, והאות א' מייצגת את אברהם, אשר היה מיוחד, ככתוב (יחזקאל לג, כד): אחד היה אברהם.

”לֹא תִלִּין פְּעֻלַת שְׂכִיר אֲתָךְ עַד בְּקֵר” (יט, יג)

מעשה נורא עם הגאון ר' אברהם גלאנטי ורבנו האר"י

רבי אברהם גלאנטי, מגדולי חכמי צפת, בא לפני האריז"ל לבקש תיקון לנפשו. תחילה לא רצה האר"י להיעתר לו, באמרו: מי אני כי אתן תיקון לכבוד תורתו? ברם, ר' אברהם הפציר בו. הסתכל האריז"ל במצחו, ואמר: רואה אני שרשום במצחו שמץ עוון גזל. נדהם ר' אברהם, והלך לביתו אבל ועצוב. פשט את בגדיו, לבש שק ואפר, ישב על הארץ ונתן קולו בבכי, והחל לפשפש במעשיו.

היה לו לר' אברהם בית מלאכה לאריגה ולטוויה. ומיד קיבץ את כל הפועלים, וביקש מהם לעשות עמו חשבון כמה הוא חייב להם. אמרו לו כולם כאחד, כי כל המעות שקיבלו ממנו עד כה - שורה בהם הברכה, כך שלא היו מחשבים את המעות שנתן להם. אמר ר' אברהם: אכן נודע הדבר, זהו מכשול הגזל שיש בידך, כי לקחתם שכרם בלא סדר וחשבון, לכן מעתה אם תקבלו עליכם לדקדק עמי בחשבון אפילו בשווה פרוטה מה טוב, ואם לאו, לכו לשלום, איני רוצה להיכנס לגהינם בגלל בית מלאכה זה.

המשיך ר' אברהם: ועתה עלי לתקן מה שעבר. הנה אשים כסף לפניכם, וכל אחד ייטול כמה שרוצה, ואחר כך יאמר בלב שלם: "קבלתי כל מה שחייב לי בעל הבית, ואם חייב לי יותר, הריני מוחל לו במחילה גמורה". מיד מחלו לו הפועלים, ואף אחד מהם לא נטל אף פרוטה מן המעות שהיו מונחות על הקרקע. חוץ מאשה זקנה שכפפה עצמה לארץ ונטלה שתי פרוטות.

לאחר מכן גילה לו האריז"ל, כי בגלל אותה אשה שהיתה אורגת מומחית, והיה מגיע לה יותר שכר, אך היא לקחה בשוה כשאר הפועלים, לכן דקדקו עמו משמים, כי לא הגון היה מה שעשה. אולם עתה שתיקן משגה זה, כבר נמחה שמץ הגזל שהיה רשום במצחו.

מכאן נלמד לקח, אם בגלל דבר זה נרשם במצחו של אותו חסיד וקדוש עוון גזל, על אחת כמה וכמה מי שגזל את חברו ממש או מרמהו, אשר בודאי רשומים במצחו עוונות רבים, וכיצד ישא פני ה' להתפלל לפניו? ... (ילקוט מעם לועז).

ושכר פעולה כבר שילמת לחייט?

אשתו של רבי זושא מאניפולי, מסרה אריג משובח לחייט שיתפור לה בגד. כשסיים החייט את מלאכתו והביאו לרבנית, שמעה היא אותו נאנח. כששאלה אותו על מה הוא נאנח, סח לה את כאבו, כי אירס את בתו, והחתן כשראה שהוא מתעסק בתפירת בגד לאשה, סבר לתומו כי הבגד נועד לארוסתו הכלה. עתה שנודע לו כי טעה בהשערתו, התקצף. מיד נכמרו רחמיה של הרבנית, נטלה את הבגד, ונתנה אותו לחייט במתנה לבתו הכלה.

כשסחה הרבנית את המעשה לבעלה ר' זושא, מיד שאל אותה: ושכר פעולה כבר שילמת לחייט? תממה הרבנית: והרי נתתי לו במתנה את כל הבגד, ומה שייך כאן תשלום? השיבה ר' זושא: חייט עני זה, עמל במשך שבוע שלם למענד, ולא בשביל בתו, בכיליון עיניים ציפה לגמר מלאכתו, בכדי שיוכל להביא טרף לביתו, ועתה מה יאכל? אם זכית לתת מתנה לבתו הכלה, וכי מותר כבר לעשוק שכר שכיר? לא המתינה הרבנית, עשתה רצון בעלה, והלכה ופרעה לחייט את שכרו. (הזהרו בממון חבריכם)

"וִירָאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ אֲנִי ה'" (יט, יד)

לשמור עצמנו בראיית העיניים

אמרו רז"ל מי שהוא ירא שמים, בכל רגע הוא מקיים חמישים ושתים מצוות. שכן כתוב בתורה חמישים ושתים פעמים "ויראת מאלהיך". וע"י שיהיה בו יראת שמים - יזכה לשמור עיניו ופיו בקדושה, שהם עיקר חיי האדם, ויזכה להנות מזיו השכינה.

ומספרים רבותינו (תשובות הגאונים, שערי תשובה סימן קעח), כי רב יוסף ורב ששת רצו לקיים דבר אחד מתוך עשרה דברים טובים שהיה מקיים "רב" - רבם. וניסו שלא להביט חוץ מארבע אמות, אך לא יכלו להיזהר כמו שצריך, ולכן נכנסו לתוך בית העשוי משיש למשך ארבעים יום, וע"י זה הפסידו את מאור עיניהם, וכל זה עשו כדי שלא יסתכלו בחיזו דהאי עלמא.

א"כ כמה צריכים לשמור את עצמנו בראיית העיניים. וכפי שכתוב בספרי הצדיקים על הפסוק (בראשית לח, כא): איה הקדשה היא בעינים על הדרך. כי בא לומר, שעיקר הקדושה תלוי בשמירת העיניים על הרחובות והדרכים.

ובזוהר הקדוש פרשת פקודי (דף רכ). כתוב, כאשר המלאכים רואים את האדם העובר ברחוב ושומר עיניו, הם שמחים ואומרים משלנו זה. ואם ח"ו מפקיר עיניו, כמה מלאכי חבלה שמחים ואומרים זה נפל בחלקנו לנקום מעיניו אחר מותו לשברם בקבר, ועוד ייסורים קשים רח"ל.

וע"י פגם העיניים - יפגום בברית קודש רח"ל. וזהו שאמר הכתוב (תהלים קיט, לו): העבר עיני מראות שוא. שו"א - גימטריא: ש"ז, שהוא ראשי תיבות: שכבת זרע. כי הזרע הוא מאור העיניים, ומי ששומר עיניו, בניו יהיו צדיקים וטהורים ויזכה לגדלם.

וכן פירשו על הפסוק "העבר עיני מראות שוא" - כי יותר טוב שתוציא ותעביר עיני מהגוף, ולא אסתכל בשוא ח"ו. כמו שעשה רבי מתיא בן חרש כאשר בא השטן בדמות אשה יפה, שהכניס מסמר של אש בעיניו כדי שיעזוב אותו השטן. ולכן, לפני שיצא האדם מביתו יבקש מהשם יתברך: "רבש"ע, נחני בדרך האמת, והעבר עיני מראות שוא, ותקנני בעצה טובה מלפניך". וכל כמה שימעט לצאת בחוץ - אשריו.

ועל זה ביארו את הפסוק בפרשת בהעלותך (במדבר ט, יג): "והאיש אשר הוא טהור ובדרך לא היה". כלומר, אדם שהוא קדוש וטהור בשמירת ברית קודש, הסיבה לכך היא משום ש"בדרך לא היה" - בעבור שלא הלך הרבה ברחובות ובשווקים. השם יתברך יזכנו לשמור עינינו ופינו, וגם את חותמת דמלכא, אכי"ר. (ילקוט המוסר ואבני השם)

ניסיון של רגע

בשורות הצבא האמריקאי שהצטרף לבעלות הברית שנלחמו בצבא הגרמני, היה חייל בשם ווינגר, הוא הגיע למחנות הכפייה בכדי לשחרר את היהודים הבודדים שנתרו. והנה, הוא רואה בחור בן שנים עשרה, שרץ מיד עם שחרורו ליער הסמוך, וחפר שם גומא ממנה הוציא חנוכיה יפה מכסף טהור. אמר לו החייל: דע לך, שגם אני יהודי. ענה לו הילד: אמנם אני יהודי, אבל כבר לא נשאר ממני כלום, הרגו את אבא שלי, וגם את אמא שלי לקחו, נשארתי בלי בית ובלי כלום, אני חי פה עכשיו ביער ומנסה לשרוד, וזה כל מה שנשאר לי למזכרת ממשפחתי!

ריחם עליו החייל היהודי ואמר לו: בוא איתי לניו יורק, ואני אעזור לך עד שתוכל לעמוד בכוחות עצמך. לקח אותו עמו לניו יורק, וגדלו אצלו.

יום אחד, בא לבקר את אדון ווינגר אדם אחד שעבד במוזיאון לאומנות במנהטן, ובאותו רגע שראה את המנורה של הילד מיד הבין שזהו נכס יקר, המנורה הזו היתה בת מאתיים שנה, ועברה מדור לדור, במשפחתו של אותו ילד. ועל אתר הציע לו חמישים אלף דולר בכדי לקנות ממנו את המנורה הזאת עבור המוזיאון. הילד לא היה מוכן למכור בשום אופן, וזאת למרות שהוא נותר בלי כלום, וסכום זה היה יכול לעזור לו.

כעבור כמה שבועות, הם שומעים דפיקה בדלת, מר ווינגר פתח את הדלת, והנה אשה פונה אליו: האם אני יכולה להסתכל על החנוכיה הזאת מקרוב? הוא הביא אותה לסלון, והאשה התחילה לבכות. שאל אותה בעל הבית: גברת, ספרי לי, מה קרה? ענתה האשה: הייתה לי חנוכיה כזאת בגרמניה, לפני שהרגו את בעלי ואת משפחתי, ולקחו את הבן שלי. מנין יש לכם כזו חנוכיה? והרי יש רק בודדות כאלה בכל העולם!

תוך כדי דיבור, יצא הילד מהחדר, ולא האמין למראה עיניו: 'אמא! מאמי!' צעקה פלחה את החדר...

מה לומדים מסיפור זה? הנה, היה לילד ניסיון מבורא עולם. הוא היה יכול למכור את החנוכיה ולהרוויח כסף, לפתוח עסקים ולהתקדם, אבל הוא בחר שלא, הוא נשאר עם המזכרת היהודית היחידה שנשארה לו, מסורת מבית אבא. רואים אנו, כי לפעמים על ידי התגברות על ניסיון של רגע, אדם יכול להרוויח הרבה מאוד, כל שכן וכל שכן, כאשר אנו מדברים בחיי נצח, שאין לתאר ולשער מעלת שכר התגברות אחת.

"בְּצִדְקַת תְּשׁוּבָה עֲמִיתְךָ" (יט, טו)

עד כמה לדון לכף זכות

מספרת הגמרא (שבת קכז:), תנו רבנן: הדין את חברו לכף זכות - דנין אותו לכף זכות. מעשה באדם אחד שירד מגליל העליון ונשכר אצל בעל הבית אחד בדרום שלש שנים, כיון שהגיע ערב יום הכיפורים, אמר לו: תן לי שכרי ואלך ואפרנס את אשתי ואת בני. אמר לו: אין לי מעות. תן לי בהמה - אין לי. תן לי קרקע - אין לי. תן לי פירות - אין לי. תן לי כרים וכסתות - אין לי. הפשיל טליתו, והלך בפחי נפש.

לאחר הרגל, נטל בעל הבית את שכרו בידו, ומשא שלשה חמורים, אחד של מאכל ואחד של משקה ואחר של מיני מגדים, והלך לביתו של הפועל. לאחר שאכלו ושתו, נתן לו שכרו. אמר לו: בשעה שאמרתי לך אין לי מעות, במה חשדתני? אמר לו: אמרתי, שמא פרקמטיא בזול נודמן לו לרבי, ולקח בהן. וכשאמרתי לך אין לי בהמה, במה חשדתני? אמר לו: אמרתי, שמא מושכרות הן ביד אחרים. וכשאמרתי לך אין לי קרקע, במה חשדתני? אמרתי שמא מושכרות הן בידי אחרים. וכשאמרתי לך אין לי פירות? אמרתי, שמא אינן מעושרים. וכשאמרתי לך אין לי כרים וכסתות, במה חשדתני? אמרתי, שמא הקדיש רבי כל נכסיו לשמים. אמר לו: העבודה! כך היה. שהקדשתי כל נכסי לשמים בשביל הורקנוס בני שלא עסק בתורה, וכשבאתי אצל חברי בדרום - התירו לי נדרי. ואתה, כשם שדנתני לכף זכות, המקום ידונך לכף זכות.

עוד אמרו (שם), תנו רבנן: פעם אחת, הוצרך דבר לחכמים אצל מטרונה אחת שכל גדולי רומי מצוין אצלה. אמרו: מי ילך אצלה? אמר להן רבי יהושע בן חנניה: אני אלך. הלך הוא ותלמידיו, כיון שהגיע אצל ביתה, חלץ תפיליו ברחוק ארבע אמות, ונכנס ונעל הדלת בפניהן. כשיצא, ירד וטבל ועלה ושנה לתלמידיו. אמר להן: כשחלצתי תפילי, במה חשדתוני? אמרו: כסבור רבנו, אל יכנסו דברי קדושה למקום טומאה. ובשעה שנעלתי הדלת, במה חשדתוני?

אמרו: אמרנו, שמא דבר מלכות בינו לבינה. ובשעה שירדתי וטבלתי, במה חשדתוני? אמרו: שמא ניתזה צינורה מפיה על בגדיו של רבנו. אמר להן: העבודה! כך היה. ואתם, כשם שדנתוני לכף זכות, כך המקום ידן אתכם לכף זכות.

לדון לכף זכות גם בעלי חיים

כתב בספר חסידים (סי' תרס"ח): "ויאמר אליו (אל בלעם) מלאך ה' על מה הכית את אתונך" (במדבר כב, לב). יכול לא יכה כשאין המשא כבד עליה, ואינה רוצה ללכת? לכך נאמר (שם): "זה שלוש רגלים". על זה אתה נענש, כיון שמלומדת ללכת, היה לך לחשוב שמא חולה היא, והוא עוון שהטריחה.

ומוסיף ספר חסידים: "וכן בלילה, כשהבהמה נושמת בנחיריה בחוזק, בידוע שרואה רוח רעה או מזיק, ואינה רוצה ללכת. ואין להכות אותה, שהיא יראה ממנה, וגם מאשר רוכב עליה. ולא יהא כפוי טובה כנגדה ולא יכנה".

מעשה נורא שהיה עם הרש"ש מוילנא

רבי שמואל שטראשון - מגדולי התורה שבוילנא, הנודע בחיבורו "הגהות הרש"ש" על המשניות ועל כל הש"ס, היה גאון עצום בקי בכל חדרי תורה. כמו-כן, היה ידוע כעסקן גדול בצרכי ציבור. בין השאר, היה מנהל "קופת גמ"ח" לנוקקים. את הגמ"ח ניהל ביד רמה, ומתוך דאגה כנה לתפקודו התקין של הגמ"ח ולכספי המפקידים.

קרה פעם, שיהודי פשוט לקח אצלו הלוואה מקופת הגמ"ח בסך מאה רובל, כשבכוונתו לפורעה בתוך ארבעה חדשים. בהגיע זמן הפירעון, בא הלווה לביתו של רבי שמואל, ומשלא פגשו בביתו הלך לבית המדרש, מקום בו נוהג היה לשבת וללמוד.

בשעה שנכנס האיש לבית המדרש, ישב הרש"ש כשהוא שקוע ראשו ורובו בגמרא שלפניו, מבלי שייתן לבו לבאים וליוצאים. ניגש הלווה אליו, והניח לפניו על הגמרא שטר בן מאה רובל, באמרו שזה עבור פרעון החוב.

רבי שמואל, בהיותו שקוע בלימודו, נענע בראשו. האיש קיבל זאת כרמז שהכל בסדר. אך האמת היתה, שרבי שמואל הלן בעומקה של הלכה, לא שם לב כלל לא לשטר ולא לאיש. כאשר סיים את לימודו - סגר את הגמרא, כשהשטר נשאר בתוכה, החזיר את הספר לארון הספרים, ופנה לביתו.

מנהגו של הרש"ש היה לבדוק בכל יום את רשימת הלווים, כדי לברר האם יש הלוואה שזמן פירעונה הגיע, וכך נהג גם ביום ההוא. לאחר ששב לביתו מבית המדרש ומצא שזמן הפירעון של מאת הרובלים הגיע, ציין לעצמו שחוב זה עדיין לא נפרע. בטובו, הואיל הרש"ש להמתין עוד כמה שבועות, ולאחר תום תקופת ההמתנה שלח שליח אל האיש בדרישה לפרוע את חובו.

מששמע זאת הלווה, בא אליו כשטענתו בפיו: "הלא כבר החזרתי את החוב לכבוד הרב, בהיותו יושב בבית המדרש ביום הפרעון!" רבי שמואל, שלא זכר מאומה מאותו פרעון, חשב שהלה משקר, ומתוך חששו מפני גזילת כספי ציבור, קרא לאיש לבוא ל"דין תורה".

השמועה בדבר הסירוב של הלה לפרוע את החוב, פשטה חיש מהר בעיר. הכל תמהו ושאלו: כיצד יתכן שהיהודי הפשוט הזה אינו מתבייש לשקר, ולא עוד, אלא שהוא משלם רעה תחת טובה. ככל שהדבר התפרסם, כן גברה עוגמת הנפש שנגרמה לאיש ולבני משפחתו. הגיע הדבר לידי כך, שבנו - אשר התבייש מאד במעשה אביו - נאלץ לעזוב את וילנא ולעקור לעיר אחרת, לבל יספוג עלבונות עקב "פשעו" של אביו.

ויהי היום, ורבי שמואל נזקק לעיין באותה גמרא שלמד בה בעת שבא הלווה לפרוע את חובו. כאשר פתח את הגמרא, מצא לפתע את השטר של מאה הרובלים אשר פרע לו היהודי.

רגשי אשמה כבדים תקפו את הרש"ש על כל הצער ועגמת הנפש האיזמה שנגרמו לאיש ההוא. ומיד שלח להזמינו אליו, כשהגיע היהודי פנה אליו הרש"ש ושאלו: "אמור נא לי, במה אוכל לפייס אותך על הנוק שנגרם לך עקב החשד שחשדתך? האם רצונך שאבקש את מחילתך בפני עם ועדה, למען ידעו הכל את האמת לאמיתה?!"

ענה היהודי ואמר: "וכי מה תועיל לי בקשת המחילה? הן הקהל לא יאמין לך, בחשבו שכל הפיוס לא נעשה אלא כדי להצילני מן הבושה, ובסוברים שכך הם פני הדברים, אשאר בעיניהם לעולם כשקרן. נוסף לך, מה תועיל לי בקשת המחילה אודות בני שעזב את העיר מרוב בושה?"

לשמע הדברים, שקע הגאון בהרהורים. ולפתע, פנה אל האיש ואמר: "שלח נא להביא אלי את בנך, אשר עזב את העיר, ואני אקחה לחתן עבור בתי. בזה מקווה אני להוכיח לעיר כולה, כי אתה נקי וישר!"

האב המופתע עשה כמצוות הרב. ואכן, לאחר ימים ספורים התקיימה מסיבת האירוסין, ונכתבו "תנאים" בין שני המחותנים - הגאון הרש"ש והלווה. (אלופינו מסובלים)

כאשר דן לחובה - חורץ דין לעצמו

כתב הבעל שם-טוב (על התורה, פרשת קדושים): "כאשר בא נתן הנביא להוכיח את דוד המלך, פתח ואמר לו בדרך משל: שני אנשים היו בעיר אחת, אחד עשיר ואחד רש. לעשיר היה צאן ובקר הרבה מאד, ולרש אין כל כי אם כבשה אחת קטנה אשר קנה. ויבא הלך לאיש העשיר, ויחמול לקחת מצאנו ומבקר לעשות לאורח הבא לו. ויקח את כבשת האיש הרש, ויעשה לאיש הבא אליו. מששמע דוד נודעזע, וחרץ מיד את משפטו של העשיר: "בן מות האיש העושה זאת!" אז גילה נתן לדוד, כי לא היה זה אלא משל. ואמר לו: "אתה האיש!" הוא חרץ אפוא את דין עצמו". (ראה שמואל ב, פרק יב).

כך נוהגים בשמים לגבי כל אדם. כשבאים לדון אותו על עבירה שעשה, מראים לו אותה עבירה בצורה שונה אצל אדם אחר. הוא מזדעזע מכעס וקורא: ראוי הוא זה שייעשה בו כזאת וכזאת. ובכך, הריהו חורץ את דינו הוא.

לפיכך אמרו חכמינו (אבות פ"א משנה ו) "הוי דן את כל האדם לכף זכות". אל תהא בהול לחרוץ את משפטו של הזולת לחובה, כי אל תדין את חברך - עד שתגיע למקומו. להוי ידוע לך, שמראים לך מעשה פסול אצל חברך על מנת שתדון אותו, וכיון שאתה כבר הגעת למקומו וכבר עשית מעשה זה בצורה זו או אחרת, המשפט אשר תחרוץ עליו - יהיה משפטך אתה. נמצא, שאם תדון את חברך לכף זכות, הרי אתה מיטיב לעצמך.

"אל תדון את חברך עד שתגיע למקומו"

מעשה בעיירה אחת, שיצא קול הברה על החלבן שהוא מוכר את הגבינה וחריצי החלב במשקל מרומה - באמרו על שמונה מאות גרם כי קילו שלם הוא... הקול התחזק, עד שהאופה החליט לבדוק אחר מידותיו של מחלק החלב. ואכן שם על לב, שאינו מוכר במידה נכונה, ומיהר לקבול על כך לפני הדיינים בעיר, אשר הזמינו במהרה את החלבן ל'דין'.

מששמע החלבן את הנוטען עליו, ענה בפשטות ותמימות ואמר: ברשותי משקל 'מאזניים' בו הנני שוקל את מנות הגבינה כנגד דבר אחר שמשקלו 'קילו' שלם, ומהו אותו הדבר? בכל יום בבוקר לוקח הנני כיכר לחם אצל אופה זה, עליו הוא עצמו מעיד כי משקלו 'קילוגרם' אחד, וכנגדו אמדוד את כל מאכלי החלב שאמכור לבני העיר. נמצא, שאם ישנו חיסרון בגבינותי, אין הקלקלה תלויה בי - אלא בכיכרותיו של האופה. הדברים יצאו מפי החלבן, ופני האופה חפו.

הרי לפנינו, שבטרם ילך לפשפש במעשי רעהו למצוא בהם חסרונות, יפשפש קודם בנגעי נפשו, ויראה שאף הוא עצמו מלא בחסרונות, מכף רגל ועד ראש אין בו מתום. ויתקן עצמו תחילה, ורק לאחר מכן יבוא לתקן את חברו.

מום שבך - אל תאמר לחברך

מסופר על אחד שנישא בשעה טובה ומוצלחת, אלא שלא עלה שלום ביתו יפה. בצר לו פנה ליועציו, והם ייעצוהו לקנות לאשתו מתנה טובה, חפץ כל שהוא שתשתמש בו מידי יום ביום, ובזה תתפייס דעתה. בדק החתן ומצא, כי בין שלל חסרונותיה אף איננה שומעת כהוגן, ובכל עת דברו אליה איננה שומעת ומבינה את אשר הוא דובר אליה. על כן החליט לרכוש לה 'מכשיר שמיעה', אשר בעזרתו תוכל לשמוע היטב היטב. ויפן האברך ל'מכון לשמיעה', והציע לפני המומחה את חסרונה של אשתו. אך המומחה אמר לו כי 'כלי עזר' כזה צריך שיקבע על גופו של האדם, כי יש כמה דרגות בזה, ולפי גודל חסרון השמיעה כך יש להתקין כלי שמיעה חזק יותר. אך הוא התעקש לאמר, כי עיקר מטרתו בזה לתת לה מתנה ב'הפתעה', ואיככה יוכל להחיש אותה אל המומחה?

מכיוון שכן, אמר לו המוכר: לך נא לביתך ובדוק בעצמך עד היכן פני הדברים. פנה האברך אל ביתו בשעת צהריים, ומצא כי אשתו שוהה בזה העת במטבח הבית אצל הקדירות. וממרחק שאל אותה: איזה תבשיל הכנת היום? ואכן 'אין קול ואין עונה'... משם התקרב יותר אליה, ושאל שוב את שאלתו, אך שוב לא נענה במאומה. נכנס האיש אל תוככי החדר ושוב שאל שאלתו, ואף עתה אין קול ואין עונה. עד שקרב אליה ממש ושאלה בקול ברור, מה הכנת לאכול היום? ואז הוא שמע אותה אומרת: זו לי הפעם הרביעית שהנני עונה לך: מאכל פלוני הוכן היום... ומדוע לא שמעת את תשובתי עד עתה? או אז נוכח לדעת, כי הוא זה הצריך מכשירים וכלי עזר לשמיעה, ולא אצלה הבעיה כלל וכלל. כך כיוצא בזה לדידן, כל חסרון שתמצא בחברך - אינו אלא מחסרונותיך.

לתת כבוד לזולת

והנה, בנוסח 'קדושה' אומרים: 'נקדישך ונעריצך כנועם שיח סוד שרפי קודש'. [ויש אומרים: נקדש את שמך בעולם כשם שמקדישים אותו בשמי מרום]. וכיצד מקדישים אותו שרפי הקודש בשמי מרום? איתא ב'אבות דרבי נתן' (פי"ב אות ו') וזה לשונו: "שבשעה שפותחין את פיהם ואומרים שיר, זה אומר לחברו: פתח אתה, שאתה גדול ממני. וזה אומר לחברו: פתח אתה שאתה גדול ממני וכו'. ויש אומרים, כתות כתות הן. כת אחת אומרת לחברתה: פתחי את, שאת גדולה ממני, שנאמר (ישעיהו ו, ג): וקרא זה אל זה ואמר". עכ"ל.

ואמרו בעלי המוסר ללמוד מכך, שלא רק שעל כל יחיד ויחיד לתת באהבה רשות זה לזה, אלא גם בין כלל ישראל לשבטיו ולעדותיו השונים, יש לנו לומר לבני כת אחרת: 'את גדולה ממני'.

אבא אומנא דן לכף זכות

מסופר בתלמוד (תענית כא:): על אבא אומנא שהיה נוהג לדון תמיד לכף זכות, גם כשלא היה נראה כך כלל. פעם, שלח אביו שני תלמידי חכמים לנסותו ולבדוק במעשיו הטובים. התלמידים באו לביתו, אכלו ושתו, ונתן להם מקום ללון, וקיפל תחתיהם תכשיטי צמר לישן עליהם. בבוקר, לקחו האורחים את הבגדים שישנו עליהם, קפלו אותם והביאו אותם לשוק למוכרם. ופגשו את אבא אומנא. אמרו לו: מבקשים אנו מכבודו שיאמר לנו כמה הן שוים, ותן לנו מעות תמורתם. בכך רצו לבדוק אם יחשדם כגולנים, או שיאמר ששוויים הוא פחות מערכם האמיתי. אמר להם: כך וכך הם שוים. שאלוהו: אולי שוים הם יותר? ענה להם: אני קניתי אותם בסכום זה שאמרתי לכם.

לאחר שנוכחו לראות שאדם נאמן הוא, אמרו לו: במה חשדתנו בעת שלקחנו ממך את הבגדים? אמר להם: חשבת שנוזדמנה לכם מצות פדיון שבויים, וצריכים אתם למעות, והתביישתם לבקש ממני מעות, ולכן לקחתם את הבגדים. אמרו לו: כל מטרנתנו היתה לנסות אותך, ומשעמדת בניסיון, כעת קח בחזרה את הבגדים. אמר להם: איני רוצה לקבלם בחזרה, כי מאותו רגע שלקחתם אמרתי שיהיו לצדקה.

ועבור מעשים אלו, נתנו לו מן השמים שלום בכל יום. כי היתה באה אליו בת קול מן השמים בכל יום, ואומרת לו: שלום עליך.

מעשה פלא על החיוב לדון לכף זכות

אשה אחת הוצרכה לטוס לחוץ לארץ. בהגיעה לשדה התעופה, עשתה את כל הסידורים הטכניים, ונוכחה לראות כי זמן רב עומד לרשותה עד מועד הטיסה. רעבונה היה גדול, והיא פנתה לעבר המזנון כדי לקנות דבר מאכל כל שהוא. ההכשרים במקום לא סיפקו אותה, אך לשמחתה מצאה חבילת ביסקוויטים שיכלה לאכול. היא שמה את הביסקוויטים בתיקה, ופנתה לעבר פינת ההמתנה כדי לסעוד את ליבה, הניחה את חבילת הביסקוויטים על גבי השולחן, ופנתה לרגע קל כשכולה התרגשות ומתח לקראת הטיסה.

כשחזרה, התיישבה על הספסל, פתחה את חבילת הביסקוויטים, לקחה מתוכה ביסקוויט והחלה לאכול. להפתעתה הרבה ניגש אדם, התיישב על הספסל מולה, לקח ביסקוויט מהחבילה ובלי בקשת רשות החל לאכול. היא לא הגיבה דבר על חוצפתו, ולקחה ביסקוויט שני מהחבילה. גם האורח הבלתי קרוא שממולה, לקח בטבעיות רבה ביסקוויט שני, והמשיך לאכול.

מבוכתה התחלפה בכעס על החוצפן שהתיישב מולה. היא היתה כבר מוותרת על כל החבילה, אך בולמוס הרעב שתקף אותה היה חזק מכדי לוותר על ארוחתה. כאשר לקחה את הביסקוויט השלישי - הוא כמעט נתקע בגרונה בראותה את ה"שותף" שמולה, כיצד אף הוא לוקח ביסקוויט שלישי. כך נמשך הדבר, אחרי כל ביסקוויט שהיא לקחה - לקח גם הוא אחד. הוא ישב ואכל בהנאה, והיא אכלה כשכולה נסערת מחוסר הנימוס של היושב מולה.

כשנשאר הביסקוויט האחרון בחבילה, וראתה את תגובתו של האורח - סערת רגשותיה הגיעה כמעט לשיא. הוא לקח את הביסקוויט, חצה אותו לשניים. נתן לה מחצית, ואת השניה אכל הוא. "הכנסת האורחים" שנכתבה עליה - מלאה את ליבה רגשות עזים כנגד האורח החצוף והבלתי מנומס, והיא קמה ממקומה ופנתה לעבר המטוס.

כאשר ישבה בכסא מוכנה להמראה - הגיעה סערת רגשותיה לשיא. היא פתחה את התיק שלה כדי להוציא דבר מה, וראתה את חבילת הביסקוויטים שלה מונחת אחר כבוד בראש התיק. הפעם כמובן סערת רגשותיה היתה שונה לגמרי. היא היתה המומה, כשהחלה להבין כי כלל לא הוציאה את חבילת הביסקוויטים מהתיק, ולמעשה היא זו שהיתה אורחת בלתי קרואה, והיא זו שאכלה בחוסר נימוס מחבילת הביסקוויטים של האדם העדין שישב מולה, ולא העיר לה מאומה על רעבתנותה.

הנה כי כן, פרט אחד שהיה חסר לידיעתה - גרם לה לדון אדם חף מפשע לחובה. פרט זה היה - חבילת הביסקוויטים שהיתה מונחת בתיק שלה, בעוד שמרוב התרגשותה ובלבולה חשבה כי הניחה אותה על גבי השולחן.

מעשה בחכמי אשכנז והרמב"ם

כאשר החלה ההתנגדות על ספרו של הרמב"ם "מורה נבוכים", הגיעה השמועה על כך עד אשכנז הרחוקה. לשם הגיעה השמועה, כי הספר מכיל דברי כפירה ח"ו. חכמי אשכנז החליטו לשלוח את ר' מאיר כדי לתהות על קנקנו של הרמב"ם, והוא יצא לדרך.

הרמב"ם קיבלו בסבר פנים יפות, ובמשך שעות למדו בצוותא. אמנם, רבי מאיר ראה כי הרמב"ם מגלה למדנות מופלאה, אך מכיון שהגיע מתוך מחשבה שהרמב"ם אינו כשר ח"ו - חשד בכל מעשיו.

לעת ערב, כאשר הזמינו הרמב"ם לאכול, ראה ר' מאיר לחרדתו הרבה, כי בצלחת יש תבשיל מוזר הדומה לאצבעות אדם. ועל כן אמר לרמב"ם כי אינו חש בטוב, ובשל כך אין הוא יכול לאכול. קרא הרמב"ם למשרתו ואמר לו: פתרוס, גש והבא לאורח יין! התפלא ר' מאיר, הלא 'פתרוס' הוא שם של גוי, ואם יגע ביין - ינסך אותו! על כן התנצל בפני הרמב"ם, כי מחמת תשישותו מהדרך אין הוא מסוגל אפילו לשתות.

כששכב ר' מאיר על מיטתו, שמע את הרמב"ם אומר למשרתו: פתרוס, מחר בבוקר תהרוג את העגל כדי שנוכל לכבד את האורח בכשר רך וטעים! שנתו של ר' מאיר נדה מעיניו. בליבו החליט כי אין שום ספק כי השמועות שיצאו על הרמב"ם נכונות. הוא אוכל אצבעות אדם, שותה יין נסך, ואף לא מקפיד על שחיטה! הוא ציפה כבר שיאיר השחר, ויוכל לעזוב מהר ככל האפשר את ביתו של הרמב"ם.

בבוקר, חיכה לו הרמב"ם ואמר לו: "יודע אני כי באת אלי בגלל החשדות שחושדים בי! ידוע לי גם מדוע סרבת לאכול ולשתות, אך דע! כי המאכל שסירבת לאכול - הוא מין ירק הדומה לאצבעות, והוא כשר בתכלית. אמנם למשרתי קוראים פתרוס, אך זהו גם שם יהודי. שכן לאביו של ר' יוסי קראו פתרוס, כמובא בתלמוד ירושלמי (ע"ז פ"ג ה"א)! בנוסף לזאת, ציוויתי עליו להרוג את העגל ולא לשחטו, כי עגל זה נמצא בבטנה של פרה שנשחטה כדין, ועל כן אין צורך לשחטו.

כאשר שמע ר' מאיר את ההסברים האלו, נחה דעתו, והבין כי דן את הרמב"ם לחובה בלי שום הצדקה. אחרי שהסביר לו הרמב"ם את מהותו של הספר מורה נבוכים, והתפלפל עמו בדברי תורה, נפרד ממנו ר' מאיר בידידות ובהתפעלות עמוקה מגדלותו וגאונותו, והביע בפניו צער וחרטה על אשר חשד בו. (אור דניאל)

לדון לכף זכות

היה ערב חיזוק לנשים עם זמרת אומנית. במהלך הערב הזמרת שרה שיר ובמקביל היתה אישה שדיברה עם חברה שלה בלי הפסקה וזה נורא הפריע לשאר הנשים. הזמרת ביקשה 'בבקשה זה מפריע לא לדבר!' והמשיכה לשיר אך אותה אישה המשיכה לדבר כאילו לא העירו לה. כשהסתיים הערב אמרה אותה אישה לחברתה "איזה ערב מרגש ושירים יפים היו... הזמרת שמעה את מה שאמרה האישה ושאלה "מה יפה? דברת בכל השיר בכלל לא הקשבת?" אותה האישה אמרה לה "לפני שאת מתפרצת עלי בואי ואסביר לך, את שרת את השיר "זוכני לגדל בנים ובני בנים".. וחברה שלי שישבה לידי הבן שלה נפטרה! לכן הייתי חייבת לדבר איתה בשיר הזה כדי להסיח את דעתה שלא תיזכר בכך שאיבדה ותצטער.. תראו מזה לדון לכף זכות כל יהודי לא משנה מי הוא יש לדון לכף זכות! כמו שכתוב בפרקי אבות: (פ"א מ"ו) "והוי דן את כל האדם לכף זכות" ומי שזוכה לדון לכף זכות דנים אותו בשמיים לכף זכות. כמו שאתה תשפוט אחרים כך ישפטו אותך לכן כמה צריך להתחזק בקיום המצוות כדי שלא נתבייש למעלה.

"הוֹכַח תּוֹכִיחַ אֶת עַמִּיתְךָ וְלֹא תִשָּׂא עֵלָיו חֶטְא" (יט, יז)

כשיתבונן בחסדי השם - לא יקפיד על חברו

מו"ר רבנו יוסף חיים ע"ה אומר בדרשותיו (בן איש חי דרשות), כי יש כאן רמז של מוסר גדול לאדם - שלא יהיה מקפיד על חברו, וימחל לו על מה שעשה כלפיו. וזה, כאשר יתבונן בעצמו כמה דברים הוא עשה כלפי הבורא יתברך ולא הקפיד עליו, וא"כ גם הוא לא יקפיד על חברו.

ושם הביא מעשה בגנב אחד שנתפס והמלך גזר עליו עונש של תלייה, הגנב הזה בחכמתו בא ואמר למלך: אדוני המלך אני מקבל עלי את העונש, אבל דבר אחד אני רוצה לומר לך - יש לי חכמה נפלאה שרק אני יודע אותה, וחבל שהיא תשכח מהעולם ולא ידעו אותה. אמר לו המלך: הבה ונשמע מהי החכמה. אמר לו הגנב: אני יכול לקחת גרעינים

של פירות, ולשים בהם איזו אבקה, ואח"כ כשנוטעים אותם - בתוך חצי שעה יצא אילן עם פירות. אמר לו המלך: א"כ, תלמד אותנו את החכמה הזאת. ואכן, הביאו לו גרעינים, והוא הביא את האבקה שלו, ואח"כ אמר: אדוני המלך, אמנם יש תנאי אחד בכדי שהחכמה הזאת תצא לפועל, צריך שהנוטע את הגרעינים יהיה אדם נקי מכל גניבה שבעולם, ואני, כידוע לך, הרי גנבתי הרבה ולכן אני לא ראוי לזה, אך אולי אחד השרים הנמצאים כאן יטע את האילן. פנה המלך ואמר למשנה למלך שהיה שם, שיתכבד לנטוע את האילן. אמר לו המשנה למלך: כשהייתי נער צעיר, הייתי מסדר בבית לאבא את ההוצאות, ופעמים שלקחתי ממנו יותר כסף מההוצאות, ולכן אני חושש שזה יגרום שהסגולה הזאת לא תצליח על ידי. אמר הגנב לשר האוצר שהיה שם: אולי אתה תיטע לנו את האילן? אמר לו השר: מאחר ואני ממונה על כל האוצרות של המלך, אני חושש אולי פעם היתה לי טעות בחשבון, ולכן לא אוכל לעשות את הדבר.

אמר הגנב למלך: א"כ, בוודאי המלך בעצמו ראוי הוא לנטוע את האילן. אמר לו המלך: אני זוכר, כי פעם כשהייתי ילד, ראיתי אצל אבא שלי איזו שרשרת יפה וגנבתי אותה, וא"כ אני לא יכול לנטוע. אמר לו הגנב: אדוני המלך! הנה תראה איך שאין כאן מי שנקי מגניבה, וא"כ למה אתה גוזר דוקא עלי עונש כ"כ חמור?! אמנם נכון שגנבתי, אבל לא היתה לי ברירה, כי הייתי מאד רעב ולא היה לי כסף לקנות אוכל, ובלית ברירה יצאתי לגנוב. המלך שהבין את החכמה של הגנב הזה, קבל את הטענה שלו ופטר אותו.

והנה, כשאדם כועס על השני במה שעשה לו ורוצה להוכיח אותו, דבר ראשון, יראה להוכיח את עצמו על מה שהוא ג"כ לא נקי כלפי הקב"ה, ואח"כ יוכל להוכיח את האחרים. וזהו הכפילות: "הוכח תוכיח את עמיתך, ולא תשא עליו חטא" - שאם תוכיח את עצמך קודם, אז לא תשא חטא על השני - כי בוודאי תמחל לו.

"הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא" (יט, יז)

דיני התוכחה

הוכח תוכיח, אפילו הרב לתלמיד והתלמיד לרב, ומנין אם הוכחתו אפילו ארבע וחמש פעמים חוזר והוכח תלמוד לומר הוכח תוכיח, יכול אם מוכיחו ופניו משתנות תלמוד לומר ולא תשא עליו חטא, זו אזהרה שלא להלבין פניו וכל המלבין פני חברו ברבים אין לו חלק לעולם הבא, לפיכך כשיוכיח את חברו צריך להוכיחו בינו לבין עצמו בנחת ובלשון רכה ולא יכלימונו אם קבל ממנו מוטב ואם לאו יוכיחנו פעם שניה ושלישית וכן תמיד חייב להוכיחו עד שיכנו החוטא ויאמר איני שומע לך. (ספרא קדושים ד')

כיצד ניתן להוכיח מאה פעמים

אמרו בגמרא (בבא מציעא לא.): הוכח, אפילו מאה פעמים. והקשה הגאון רבי אליהו דושניצר זצ"ל בספרו נחלת אליהו (מאמרים הערות אות י"ב עמוד שע"ז), והלא שנינו (יבמות סה:), כי כשם שמצוה לומר דבר הנשמע - כך מצוה שלא לומר דבר שאינו נשמע. ואם כן, אחרי שהוחזק האדם שלאחר כמה פעמים אינו שומע, א"כ כבר יש מצוה שלא לומר לו שוב?

ומתיר בשם הרש"ל, לחלק בין מי שמקבל תוכחה ורק אחר כך אינו מקיימה, לבין מי שאינו מוכן לקבל תוכחה כלל. שכן, המצוה להוכיח אפילו מאה פעמים - נאמרת כאשר הלה מקבל את התוכחה אלא שאינו מקיימה, וממנו אין להרפות אלא להמשיך ולהוכיחו. אמנם, אם אינו מוכן לקבל תוכחה אפילו בפעם ראשונה - אין להוכיחו יותר.

מעתה ניחזי. אין ספק שאדם שבשעה שמוכיחים אותו הוא מקבל את הדברים ואחר כך אינו מקיימם הינו אדם שפל. על כגון דא נאמר (ישעיה כט, יג) "בפיו ובשפתיו כבדוני ולבו רחק ממני". שיפלות גדולה מזו היא כאשר התוכחה חוזרת ונשנית עד מאת פעמים ועדיין אין היא מתקבלת. אך כל זה אינו מגיע עדיין לאפס קצה של שיפלותו של מי שאינו מקבל תוכחה מיד בפעם הראשונה, בשעת התוכחה. הוא, כאמור, אינו בסוג השומעים כלל.

הפער שבין מי ששומע למי שאינו שומע מוגדר היטב בדברי רבינו יונה ז"ל על הפסוק (משלי טו, י): "מוסר רע לעוזב אורח ושונא תוכחת ימות". עוזב אורח, זהו אדם שעבר עבירה. אותו יוכיחו וייסרו עד אשר ישוב מדרכו. לעומת זאת - ממשיך הפסוק ואומר - מי ששונא תוכחת, אין לו תקנה אלא מיתה. כי אין רפואה למחלתו האנושה - לטבעו הרע. עד כאן דברי רבינו יונה זצ"ל.

רואים אנו מה גדול ההפרש בין המדרגה הנמוכה ביותר של מקבל תוכחה. לבין דרגתו של זה שאינו מקבל תוכחה כלל. הראשון - יחובר אל החיים, ויש אף חיוב להוכיחו עד הכאה או נזיפה. השני - בין מתים משכנו ובקהל רפאים ינוח.

ומכאן נלמד על ההבדל שבין המדרגה הגדולה לבין הקטנה באהבת התוכחה. נעלה מזה, מי ששומע ומקבל תוכחה וגם מקיימה. עולה על כולם - מי שאוהב ומחפש מוכיח. וכמו שאמרו חז"ל (תמיד כח): "תניא רבי אומר איזו היא דרך ישרה שיבור לו האדם - יאהב את התוכחות. שכל זמן שתוכחות בעולם נחת רוח באה לעולם, טובה וברכה באין לעולם ורעה מסתלקת מן העולם, שנאמר (משלי כד, כה) "ולמוכיחים ינעם ועליהם תבא ברכת טוב".

מזה יש להקיש, מסיים ר' אליהו, לכל התורה ולהבחין בהבדלים הדקים כחוט השערה בין מעלה למעלה. ובספר ילקוט לקח טוב (עמוד קפ"ד) מביא על דרכו בתוכחה לתלמידיו בשם אחד התלמידים: תלמידי ישיבת לומז'א בפתח תקוה, אשר למדו בתקופה בה שימש רבי אליהו זצ"ל בישיבה, זוכרים כיצד היה פונה לתלמידיו בישיבה ומוכיחים על דברים שדרשו תיקון. כשחוט של חסד משוך עליו ועם חיוך על פניו, הוא פונה בלשון רכה לתלמיד, ומוכיחו בתקיפות מהולה ברוך אמהי.

זאת ועוד, הוא לא היה נפרד מהתלמיד, מבלי שהיה אומר לו: סלח לי. והיה מוסיף ואומר: בוא ואסביר לך למה אני מבקש סליחתך, הלא ידוע מה שהורו חז"ל כשם שמצוה לומר דבר הנשמע, כך מצוה שלא לומר דבר שאינו נשמע, שנאמר (משלי ט, ח): אל תוכח לץ פן ישנאך הוכח לחכם ויאהבך. ועל כן, אם הנך נמנה עם אלו המוכיחים לקבל דברי תוכחה - ניחא. אולם, אם נמנה אתה ח"ו עם אלה שאינם מוכיחים לקבל תוכחה, הרי לא רק שלא קיימתי כל מצוה, אלא אף גרמתי לך עגמת נפש בלבד, ועל כך אני מבקש סליחה.

כאשר זכית לשמוע דברי תוכחה כאלה יוצאים מפי כהן גדול כרבי אליהו, הרי חשת בחוש את דברי רב הונא (ברכות ו), כל אדם שיש בו יראת שמים דבריו נשמעים, שנאמר (קהלת יב, יג): סוף דבר הכל נשמע את האלהים ירא ואת מצותיו שמור כי זה כל האדם. ומפרש בעל התורה תמימה (קהלת יב, אות צו) כי על פי רוב, סיבת הדבר שאין דבריו של אדם נשמעים, הוא מפני שחושדים אותו בנטייה ובפנייה עצמית. מה שאין כן, מי שהוא ירא את ה' באמת, הוא בודאי אומר מה שאומר בתמימות כמו שהוא, וא"כ שוב אין לחשוד בו, ולכן דבריו נשמעים.

"הוֹכַח תּוֹכִיחַ אֶת עַמִּיתְךָ וְלֹא תִשָּׂא עֲלֵיו חֶטְא" (יש, יז)

אם תוכיח - תגלה שהוא לא חטא

פעמים רבות מתרשל אדם מלהוכיח את זולתו, ופוטר עצמו ב'שב ואל תעשה עדיף'. אולם לפי פרושו המפתיע של האבן עזרא, הפסוק "ולא תשא עליו חטא" - מתרה במוכיח, שאם ימנע מלהוכיח, יתכן שישא בעבורו חטא על שחושדו חנם ושונאו חנם. פעמים רבות כשמוכיחים את הזולת, מגלים שהחשד היה לשוא, ולכן אדרבא, "הוכח תוכיח את עמיתך", ברר ולבן אתו את הנושא אם הוא באמת עשה עול.

על כך ששיחה פשוטה יכולה לחסוך נהרות של שנהא, כעס, צער ומרירות, נביא את הסיפור הבא:

יהודי חרדי צעד ברחוב ז'בוטינסקי המחבר בין בני ברק לרמת גן, והנה צדה את עינו מודעה קטנה בלוח מודעות, המבקשת בדחיפות את עזרת הציבור בתרומת מח עצם לחולה שלא נמצא לו עדיין תורם מתאים.

כמי שגדל בבית של חסד ונתינה, הדברים נגעו ללבו, והוא מיהר לבצע בדיקת התאמה. כעבור ימים אחדים הודיעו לו, כי מבין כל האנשים שנבדקו, הוא היחיד שנמצא מתאים להתרמה.

ניגש אפוא אל הרופא המטפל, ובקש לפגוש את החולה. הפגישה היתה ארוכה ועמוקה. הוא ישב לצד אדם לא דתי הזקוק לתרומתו על מנת להמשיך את חייו, והתפתחה ביניהם שיחה ממושכת על המחלה, על משמעות החיים, ועל היהדות. בשיחה נקשרו השנים זה לזה בלב ובנפש.

כששב לביתו, סיפר התורם בשמחה לאביו כי הוא עומד לזכות להציל חיים של יהודי בתרומת מח עצם. האב הקשיב לכל מילה, והתעניין מאיזו משפחה מגיע הנתרם.

וכאן מגיע סיפורינו לתפנית המפתיעה הראשונה. בו ברגע ששמע האב את שם המשפחה של החולה, אזל הדם מפניו, והוא זעק מעומק לבו: "בשום פנים ואופן לא! אני אוסר עליך לתרום!"

הבן נבהל מאד מתגובת אביו, וניסה לומר: "אבל אבא, זה פקוח נפש!" אך האב המשיך בשלו בתוקף בלתי מוסכר: "אתה לא תורם לו!"

הבן לא הבין מה קרה פתאום לאביו, שתמיד הכירו כראש וראשון לכל דבר שבחסד, וכאן הרי לא מדובר בסתם חסד, אלא בהצלת חיים של ממש...

הוא נגש לרבו של אביו, וביקש ממנו שיואיל להגיע לביתם, וינסה לדבר על לבו של האב. גלגל עמו הרב בשיחה, ולאט לאט האב התרכך, והסכים לפתוח את סגור לבו שהיה נעול שנים רבות.

"כפי שאתם יודעים אני ניצל שואה..." פתח את סיפורו המצמרר, "במחנה העבודה עברו עלינו הימים בעבודה מייגעת ומעט מזון. הדבר היחיד שנתן לי תקווה בימים קשים אלו, היה בני הקטן שהוחבא על ידי בין קורות העץ שבתקרת החדר. דרי החדר האחרים עזרו לי לשמור עליו, ומדי לילה היינו מסייעים לו לרדת, והוא היה הולך 'לגנוב' אוכל מהגרמנים ימ"ש, על מנת שנוכל להתקיים.

במחנה בו שהינו, היה יהודי שהיה מומחה לבניית פצצות מלחמה, ולפיכך ניתן לו תפקיד די מכובד על ידי הגרמנים. גם שני שומרים גרמנים הועמדו לרשותו, איתם נהג להסתובב במחנה.

יום אחד, נכנס אותו יהודי לצריפנו, ולחרדת ליבי החל להקיש במקלו על הקירות. הבנתי שהתגלתה העובדה כי מחביא אני את בני בחדר, וכעת נשלח הוא לבדוק היכן החלל בו הילד מסתתר.

לבי הלם כפטיש שעה שמקלו דפק סביב סביב. משלא מצא את מבוקשו, החל לנקוש על קורות העץ שבתקרת החדר. לא עבר זמן רב והמחבוא התגלה. עקב דפיקותיו נפלו כמה קורות, ואיתן נפל גם בני האהוב. יחד איתו, צנח גם לבי בקרבי, והייתי כהלום רעם. הכל התרחש מהר מאוד. הוא תפס את בני בחוזקה, וגרר אותו החוצה. רציתי לצעוק, לרוץ, לעשות משהו. אולם אז החרידו את הצריף שתי יריות, שתי יריות שפילחו את לבי לנצח...

"אחרי המלחמה, עלה אותו צורר לארץ וקיבל תפקיד חשוב במדינה. כשאני שומע עליו מדי פעם בתקשורת, דמי עולה לראשי, ולבי ממאן לסלוח ולשכוח".

"יודעים אתם מיהו אותו רוצח?" עצר האב ופנה לנוכחים, "הוא לא אחר מאשר אביו של החולה הזקוק לתרומת מח עצם".

האב הישיר מבט נוקב ומלא דמע אל הרב, וזעק מנהמת ליבו: "כעת יאמר לי כבודו, איככה אוכל לסלוח?! איני יכול להעלות על הדעת שבני יציל את בנו של מי שרצח בדם קר את בני!..." סיים כשאגרופו מונח על השולחן בחזקה, ושב לשתיקתו.

הרב מחה את דמעותיו לשמע סיפורו הכואב, ואחר כמה רגעים של שתיקה, ניסה בכל זאת לרכך: "מבין אני לליבך, אבל תסכים איתי שהבן אינו אשם בחטאי אביו! ובכלל, אף פעם אי אפשר לדעת מה היה שם באמת, ואולי הגרמנים כפו עליו לעשות זאת... יהודים מאמינים אנו, ולא ניתנה הרשות לנקום... הייתי מציע לנסות לשמוע ממנו את הצד שלו לסיפור..."

לאחר הפצרות ושכנועים רבים מצד הרב, נתן האב סוף סוף את הסכמתו להיפגש עם האיש שנחשב בעיניו כ'שטן'. הם הגיעו לפתח ביתו, וכשנפגשו עיניהם, האב הנסער כמעט והתמוטט. מבט העיניים של האיש הזה, החזיר לו באחת את כל המאורע הנורא שעבר עליו בגינו.

גם על פניו של המארח ניכרה התרגשות והפתעה רבה. הוא זיהה מיד במי מדובר. לאחר ברכת שלום, הוא הזמינם לשבת ומזג להם שתיה.

"אתה בודאי כועס עלי שנים רבות..." פתח בעל הבית בזהירות, "כל חיי ייחלתי לרגע בו אמצא אותך, כדי שתדע את האמת, ומשמים זימנו את הרגע הזה עכשיו".

האיש שאף נשימה עמוקה, והמשיך: "באותו יום נורא, ציוו הגרמנים להרוג את כל יושבי החדר בו דרת, מאחר וגילו כי החבאתם ילד ש'גנוב' להם מזון.

"מששמעתי זאת, שכנעתי אותם שאלך ואהרוג רק את הילד, וזאת בכדי להציל אתכם. מובן שלא הייתי מסוגל להרוג ילד יהודי טהור חף מפשע, אבל השומרים הגרמנים היו לידי. חיסלתי אותם בשתי יריות, והברחתי מיד את הילד למנזר הקרוב. אלו היו היריות ששמעתי... לאחר זמן התגלה לגרמנים שבגדתי בהם, אך הם היו זקוקים לידע שלי בבניית פצצות, את נקמתם לקחו בכך שהזיקו לי באופן שלא אוכל יותר להביא ילדים לעולם".

מבע כאוב חלף על פני האיש, שהתגלה לפתע כשליח ההשגחה העליונה, אך הוא לא סיים עדיין: "כשהסתיימה המלחמה, ידעתי שאין לי סיכוי להביא ילדים לעולם. ולכן הלכתי למנזר ובקשתי את הילד שהשארתי שם. הם החזירו לי אותו, ואני גידלתי אותו כל השנים בחום ובאהבה.

"חיפשתי אחריו רבות..." מבט אמיתי ורך נשקף מעיני המציל לאב ההמום, "לא מצאתי אותך, כי כפי שאני מבין כעת שיניית את שמך, ולכן אימצתי את הילד, בחושי שלא חזרת משם. הילד שלי, שזקוק להשתלת מח, הוא בעצם הילד שלך!!! וזו גם הסיבה שרק בנך נמצא מתאים להשתלה..."

בכי סוער שטף את פניהם. האב האמיתי והאב המאמץ קמו והתחבקו ממושכות, והסוף הטוב לא איחר להגיע.
(אוצרותינו)

"וְאֶהְבֶּתְ לְרַעַךְ כְּמוֹךְ אֲנִי ה'" (יט, יח)

הבט ב"תפל" לרעך

מובא במדרש (פליאה): "ואהבת לרעך - הטפל לרעך". בפשטות, דברי המדרש הם חסרי פשר. **פנינה** מופלאה על כך, מובאת בשם האדמו"ר ה'שר שלום' מבעלזא וצ"ל: המדרש התקשה בהבנת האות ל' בציווי "ואהבת לרעך כמוך", שלכאורה, די היה לומר "ואהבת רעך כמוך"? ומכאן מרבה המדרש: 'לרעך - הטפל לרעך'. ועדיין עלינו להבין, מה פשרו של ריבוי זה, ומה משמעותו הלכה למעשה?

אלא, הפסוק (משלי כז, יט) אומר: "כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם". ולכאורה, אם רצה החכם מכל אדם להמחיש לנו מהו מ'לב ללב' - יכול היה לנקוט במידה מבוררת יותר, כגון של מראה מלוטשת, שהמסתכל בה רואה את עצמו, כאשר הפנים שהוא מראה למראה - ניבטים אליו בדיוק נמרץ ממנה אליו, ומדוע העדיף שלמה המלך להמחיש זאת ע"י המים?

אך זאת עלינו לדעת: הרוצה לאהוב את חברו באהבה אמיתית - מוכרח הוא להשפיל ולהכניע את עצמו כלפי חברו, כי אם יחזיק את עצמו ככליל המעלות ביחס לחברו - יקשה עליו לאהוב באמת את חברו. כזה הוא טבע האדם. והנה, כאשר האדם מסתכל במראה, יכול היה לעמוד בקומה זקופה ולראות בה את עצמו. אך לעומת זאת, המבקש לראות את דמותו משתקפת במים - מוכרח הוא להשפיל את עצמו ולכרוע כנגד המים, ורק כך יוכל לחזות בדמותו בתוך המים.

ואם כן, אמר שלמה המלך: "כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם". כשם שאדם הרוצה לראות את פניו במים, מוכרח הוא לכופף את קומתו - כן לב האדם לאדם, שאם ירצה לאהוב את חברו בלב שלם, מוכרח הוא להכניע ולהשפיל את עצמו כנגד חברו!

והרבי ה'שר שלום', מסיים בדבר פלא שיתגלה למתבונן בפסוק שלפנינו: הנה, האותיות שאחרי המילה 'רעך' הן: שפל. אחר הר' - ש', אחר הע' - פ', אחר הכ' - ל', הוי אומר, כי זו התכונה הנדרשת למי שרוצה לקיים את הציווי של "ואהבת לרעך כמוך"!

כמה נפלא לפי זה, כוונת המדרש: התורה הקדושה רומזת לעצה נפלאה בדרך לקיום הציווי "ואהבת לרעך כמוך", והיא: 'את הטפל לרעך', דהיינו: הבט באותיות ה'טפלות' ל'רעך', ותקבל את המילה 'שפל', ללמדך שאם תשפיל ותכניע את עצמך כנגד רעך - אז תוכל לאהוב אותו!

שיאהב את אשתו כגופו

מורנו הרב חיים ויטאל זצוק"ל, בספר הליקוטים (פר' עקב פ"ח) כתב, שכל עיקר כוונת הנישואין אינה באה כי אם בכדי לקיים בה מצוה זו של "ואהבת לרעך כמוך", שיאהב את אשתו כגופו. שכן זה קשה ביותר לאהוב כל איש מישראל "כמוך". ולכן צריך להתחיל את המצוה באנשי ביתו הקרובים אליו, כדי שיתרגל בדבר - שלא לאהוב רק את עצמו, ע"ש.

מעשה נפלא להבין הפסוק ואהבת לרעך כמוך

פעם היה גביר אמיד שאשתו נסעה למדינה רחוקה, לצורך טיפולים רפואיים יקרים ביותר. היא אמנם הצטיידה בסכום כסף גדול, אבל לאחר כמה שבועות התברר לה שהכסף לא מספיק כלל ואינו עונה על הדרישות. בנוסף לכך, התפתחו גם כמה טיפולים רפואיים נוספים שנתגלה שהיא צריכה להם. ובסך הכל, היא היתה זקוקה בדחיפות לסכום נוסף של כחמישים אלף רובל, שהיה הון עתק בימים ההם.

ישבה האשה וכתבה איגרת לבעלה על מצבה הדחוק, וביקשה ממנו לשלוח תיכף את הסכום הגדול, כדי שיספיק לכל הוצאותיה שם.

בימים ההם - בטרם עידן 'המחאות דואר' והעברות כספי מט"ח בבנקים בינלאומיים, כרטיסי ויזה וישראכרט, וכל כיוצא באלו - לא היה ענין העברת הכסף למדינה אחרת מן הקלות כלל. מתחילה היה צריך להמתין עד שיימצא 'תייר' עובר אורח הנוסע לאותה מדינה. המתנה זו עצמה לקחה זמן רב, שכן מעט מאד היו הנוסעים ממדינה למדינה, ובפרט למדינות הרחוקות יותר, בהתחשב בתנאים הקשים והסבוכים של נסיעות ימי הביניים... הרי, שמלבד כמה טיילים האוהבים להחזיק במקל הנדודים, לא נמצאו הרבה אנשים שיחפצו לצאת למסעות שכאלו.

לאחר שכבר נמצא אדם הנוסע לאותה מדינה, שוב צריך לברר היטב את מידת מהימנותו של האיש, אם ניתן לסמוך עליו. לא אחת, נפלו עסקים שכאלו בידי שלוחים מתחזים, שלקחו את כל הממון לכיסם, וברחו ונעלמו כמי שבלעה אותם האדמה.

ומשכבר נמצא האיש הנאמן, אשר יהיה מוכן ליטול על עצמו את האחריות להעברת הכספים, היה זה האחרון גובה בשכרו סכום הגון ומפולפל, ומוריד לעצמו נתח הגון באחוזים גדולים מן המשלוח, מחמת גודל האחריות והעול הכבד שבמלאכה.

משקיבל העשיר דנן את המכתב לידי, החל מיד בחיפושים קדחתניים אחר שליח נאמן הנוסע לאותה מדינה רחוקה, שיהיה מוכן להעביר סכום עצום כזה של חמישים אלף רובל. לאחר שבירר וחיפש הדק היטב, עלה בידו בסייעתא דשמיא למצוא שליח נאמן ידוע ומקובל, הנוסע בדיוק לאותה מדינה. הוא נפגש עימו וביקשו להירתם למלאכת בלדרות זו, ולהעביר מיידית את הכסף לאשתו שמעבר לים.

השליח הסכים ליטול עימו את משלוח הכסף באחריות מלאה, אבל בעיה לא קטנה צצה לפני גישתם לחתימת החוזה. כאשר שמע השליח את השכר שמציע הגביר עבור הטרחה, לא הסכים לכך בשום אופן - הוא היה ידוע כבלדר יקרן ביותר! הוא ניצל כמובן את העובדה שקשה מאוד למצוא בלדרים אחראיים בתחום זה, ושהאנשים לחוצים ביותר להעברת הכסף מיידית, והרשה לעצמו להעלות את מחיר נתח האחוזים שיוריד לעצמו עבור העסקה.

גם לאחר שהעלה הגביר את השכר עד לאלף רובל, עדיין טען האיש, שהאחריות והעול הכבד שבשמירת סכום עצום שכזה בדרכים - שווים יותר מזה. וככל שניסה הגביר לשדלו, ולהעלות את שכרו יותר ויותר, הוא עדיין התעקש שאין זה משתלם לו...

כשראה העשיר שאינם מסתדרים על המחיר, הציע לו לפתע הצעה נפלאה ומיוחדת, קח אפוא את מעטפת הכסף בידך, ותן לה לאשתי מתוכה כמה שתמצא!!! - ליותר מזה כבר לא היה השליח יכול לצפות, וכמובן סגר עימו על אתר את העסקה. הגביר ערך עימו שטר מפורש, חוזה כתוב וחתום, בו נאמר מפורשות, שהגביר שולח בזאת מעטפה של חמישים אלף רובל ביד שליח זה, והשליח ייתן מתוכו לאשה כמה שהוא רוצה!

השליח שמח מאד על המציאה העסקית הגדולה שנפלה בחלקו, הוא הגיע במהרה אל אותה מדינה, ולפי הכתובת שהיתה בידו מצא את האשה, פתח בפניה את המעטפה, והראה לה את החוזה הכתוב וחתום בידי בעלה, שבו נאמר מפורשות, שיתן לה מתוך המעטפה איזה סכום שירצה. אם כן אפוא, מודיע השליח לאשה בדרמטיות, אני רוצה לעצמי ארבעים ושמונה אלף רובל! ולך אתן אלפיים רובל בלבד...

האשה נדהמה והתבלבלה לגמרי, מה קורה כאן? כיצד זה יכול להיות? הרי היא זקוקה נואשות לסכום הגדול של הכסף! כיצד זה השאיר בעלה הפיקח ביד השליח הברנש הזה את החלטת גובה סכום האחוזים שיעביר לה? **לא** ידעה האשה את נפשה, והזמינה את השליח לבוא עימה לדין תורה אצל רב העיר. השליח הסכים לגשת לדין תורה, בהיותו סמוך ובטוח בחפותו ובזכותו. הוא הופיע בחדר בית הדין שבביתו של הרב בצעדים בטוחים ושלווים, הוציא מחיקו את שטר החוזה כתוב וחתום בידי הבעל, והניחו על גבי השולחן.

לאחר שנבדקה כשרותו של השטר ונאמנותו של האיש, ונמצא הכל תקין, ואכן כך כתב הבעל מפורש בשטר שחור על גבי לבן: "תן לה כמה שאתה רוצה".

החידה היתה כאן סתומה ביותר, מדוע יעשה איש חכם שטות שכזו, להשאיר את החלטת גובה סכום הנתינה בידי השליח, הרי ברור שייקח את הרוב המכריע לעצמו... מה מסתתר כאן מאחורי סיפור זה? ומה פשר השטר המשונה הזה?

לאחר שלא מצאו הרב והדיינים שום מענה לחידה הסתומה שלפניהם, ביקש הרב להשאיר אצלו את החוזה ומעטפת הכסף, כדי לעיין בדין סבוך זה, ולחזור אליו למחרת, ואז יפסוק להם משפט דין אמת.

למחרת, כאשר חזרו הצדדים אל בית הדין, כדי לשמוע את פסק הדין. שאל הרב שוב את השליח: כמה אתה רוצה בדיוק? ענה השליח: ארבעים ושמונה אלף רובלים! ואת השאר - אלפיים רובל - אתן לאשה!

פסק לו הרב בחיך מנצח: הוצא נא אפוא סכום זה שאתה רוצה בו, ארבעים ושמונה אלפים טבין ותקילין, ותן לאשה! הלא כך כתב הבעל במפורש בשטר שלפנינו: "תן לה כמה שאתה רוצה". כלומר אותו סכום שאתה בעצמך רוצה בו, זה הסכום שעליך לתת לאשה!!!

מוסר ההשכל הנלמד מכאן הוא: צורת הקיום הנכונה של מצות "ואהבת לרעך כמוך" הוא: תן לשני את מה שאתה רוצה וחפץ לעצמך. (להתעדן באהבתך)

דעלך סני - לחברך לא תעביד

כתב הרמב"ם (פ"ו מהל' דעות ה"ג) מצוה על כל אדם, לאהוב את כל אחד ואחד מישראל כגופו. שנאמר: "ואהבת לרעך כמוך". לפיכך, צריך לספר בשבחו, ולחוס על ממונו כאשר הוא חס על ממון עצמו. ורוצה בכבוד עצמו. והמתכבד בקלון חבירו, אין לו חלק לעולם הבא.

מזן רבי יהודה צדקה זצ"ל, בספרו "קול יהודה" - הביא את דברי הרב "ערבי נחל" על הפסוק ואהבת לרעך כמוך, כי לכאורה לא יתכן לבאר את הפסוק כפשוטו, כי כיצד יאהב האדם את זולתו כמו שאוהב את עצמו? ולכן, כתב התרגום לבאר: דמאן את סני לך, לא תעביד ליה. כלומר, על דרך השלילה: מה שאתה לא רוצה שיעשו לך, לא תעשה לחברך. כל אחד רוצה שלא ירמוהו במסחר, בעבודה ובכל דבר. ולכן, גם הוא לא ירמה את חברו ולא יבזהו, ולא ידבר עליו לשון הרע, כשם שלא רוצה שידברו עליו.

והנה, בגמרא שבת (לא). אמרו: מעשה בנכרי אחד שבא לפני שמאי, אמר לו: גיירני על מנת שתלמדני כל התורה כולה כשאני עומד על רגל אחת. דחפו באמת הבנין שבידו. בא לפני הלל, גייריה. אמר לו: דעלך סני לחברך לא תעביד - זו היא כל התורה כולה, ואידך - פירושה הוא, זיל גמור.

ופירש רש"י: דעלך סני לחברך לא תעביד, ריעך וריע אביך אל תעזוב (משלי כו, י) - זה הקב"ה. אל תעבור על דבריו, שהרי עליך שנאו שיעבור חברך על דברך. לשון אחר: חברך ממש, כגון גולה, גניבה, ניאוף, ורוב המצוות.

והמהרש"א שם כתב: והיינו דכתיב בתורה: ואהבת לרעך כמוך. ויש לעיין בזה, כי הגם שאמר לו בלשון תרגום, שכן היה לשונם אז בירושלים. מכל מקום, למה שינה לומר לו בלשון שלילה: דעלך סני. והרי התרגום מלשון הפסוק היה לו לומר: ותרחמיה לחברך כוותך - כתרגום אונקלוס. ויש לומר, כי היה משתמע לו שהפסוק לא מדבר אלא באופן זה, שכן הוא מדבר על הלאו הסמוך לו: לא תקום ולא תטור, ועל זה אמר: ואהבת לרעך כמוך. שלא תעשה לו רעה מכל מה ששנאו עליך, אבל לגבי לעשות לו טובה לא קאמר ואהבת, שהרי אמרו: חיך קודמין לחיי אחיך. ע"כ.

והרב עץ יוסף בפירושו על "עין יעקב" (שם) כתב: עיין רש"י, לחברך לא תעביד, כגון גולה גנבה ניאוף. והקשה בספר איי הים (עדל, שבת לא אות יט), כי לפירוש זה - אין שאר דברי תורה פירושה להא מילתא? ולבי אומר לי, שמה שכתב רש"י כגון גולה גנבה וניאוף ורוב המצוות, אין זה פירוש על לחברך לא תעביד, אלא הוא פירוש על "ואידך", שהוא כגון גולה גנבה ורוב המצוות.

והרב "ענף יוסף" שם כתב: והוא תמוה, האי גברא דבעי להתגייר ולחסות בצל השכינה, מה ראה לשטות זו לבקש ללמוד כל התורה על רגל אחת? ולא דבר ריק הוא. וגם מה שאמר לו הלל: ואידך זיל גמור, אם כן עדיין לא נתקיים התנאי?

אלא הביאור הוא, שהרי אין יכולת לאחד שיקיים כל התרי"ג מצוות, אם לא שכל אחד נהנה משל חברו, כלומר, שכאשר יש אהבה ביניהם, אזי המצוות שלהם שייכים אחד לשני, וכך יכול כל אחד לקיים כל המצוות. ועוד יש תקנה, שכל העוסק בפרשת עולה כאילו וכו', ואם כן את כל המצוות יכול לקיים על ידי שעוסק בהלכה של אותה מצוה. וכן, יכול לקיים על ידי גלגול.

וזהו שביקש הגר "למדני כל התורה על רגל אחת", רוצה לומר בפעם אחת, שלא יצטרך לסבול גלגול. ואמר לו שיעשה כן, ע"י ואהבת לרעך כמוך, כי כיון שיש אהבה בינו ובין ישראל - נחשב כגוף אחד בקיום המצוות.

והרב עין יעקב כתב: ולא רצה ללמוד עמו ואהבת לרעך כמוך, שזה הוא שורש של גמילות חסדים, והם אינם גומלי חסדים וימנע מלגייר בשביל זה.

וכיוצא בזה תירץ הרב הגאון רבי יוסף שאול נתנון בעל "השואל ומשיב" בספרו "דברי שאול" על התורה: שמעתי מחברת חסידי קאצק, ומטו בה משמו של הרה"ק בעל החידושי הרי"ם זי"ע: גוי לא מסוגל להבין דרגת "ואהבת לרעך כמוך" על דרך החיוב, מדריגה זו היא יותר מדאי בשבילו, הוא יכול להבין שלא לצער ולעשות רע לשני, זה עוד נתפס בשכלו...

ואילו הרה"ק בעל הבית ישראל מגור זי"ע תירץ בפשטות על שאלת המהרש"א, שהרי אמרו בגמרא חגיגה (ג.), שאסור ללמד לגוי תורה, לפיכך תרגמו לו את הכתוב בארמית.

ועתה נשוב להמשך דברי מו"ר בעל הקול יהודה: ועוד הזכיר הרב ערבי נחל, שהפילוסוף אפלטון אמר, שגדר האהבה לא יתכן אלא בדבר הפכי, כגון הארץ צמאה למים, כל טיפת מים מתקבלת באהבה בארץ. וכן כל דבר הפכי. אמנם, אריסטו לעג עליו ואמר: לזה לא יקרא אהבה, כי מה שהארץ מקבלת את המים באהבה, אין זה מחמת שאוהבת את המים, אלא מחמת שאוהבת את עצמה. אמנם, עיקר האהבה האמיתית, שהאדם יאהב את חברו הדומה לו, שלא משיג ממנו שום תועלת ולא זקוק לו, ובכל זאת אוהבו, זהו גדר האהבה האמיתית. ובה ביארו ואהבת לרעך כמוך, כלומר, רעך הדומה לך כמוך ואתה אוהבו - זוהי אהבה אמיתית.

להרגיש את הזולת כבשר מבשרו

מצווה קצרה זו - "ואהבת לרעך כמוך", מקפלת בתוכה את כל תורתנו הקדושה. וכפי שקבע התנא רבי עקיבא ואמר: "זה כלל גדול בתורה". ואף הלל הזקן, כשבא לפניו אותו גוי וביקשו שילמדו את כל התורה כולה על רגל אחת, ענה לו הלל: "דעלך סני לחברך לא תעביד - זו כל התורה ואידך זיל גמור" [מה ששנוא עליך, לחברך לא תעשה, זאת כל התורה]. ההזדהות העמוקה והאהבה העצומה שיש לחוש כלפי כל אחד ואחד מישראל, מודגשת במילה **כמוך**. על האדם מוטלת החובה לחוש ולהרגיש את הזולת, כעצם מעצמו ובשר מבשרו.

ואמר רבי שניאור זלמן מלאדי, כי אהבת ישראל גדולה מאהבת ה'. שכן מי שאוהב יהודי, אוהב את מי שהקב"ה אוהב, ככתוב (מלאכי א, ב): "אהבתי אתכם אמר ה'". ולאהוב את מי שהאהוב אוהב, הרי זה גדול יותר מאשר אהבת האהוב עצמו...

לאהוב גם את מי שעושה לך רעה

כתבו המפרשים על הכתוב שבפרשתנו: 'ואהבת לרעך', מדוע נקטו לשון 'רעך', ולא 'ידידך', או 'חברך'? אלא, כאשר הידיד מיטיב - אין בזה כל חידוש שהוא אוהב אותו, ומתי מתקיים 'ואהבת' כשהוא 'רעך' - כלומר, הוא איש הר'ע', הממרר את חייך ואת שלוות נפשך מבואו ועד צאתו. וכל כך למה? כי אני ה'. כמו שעיקר מעלת האמונה והדביקות בבורא ברוך הוא, היא דווקא בזמני ההסתר, כשאינו רואה את הנהגת הטוב עמו. שהרי בעת הארת פנים וגילוי אהבה, אין כל-כך רבותא להאמין בו. אבל בעת ההסתרה, אז יאמין שמאתו לא תצא הרעות, והכל לטובה. וכיוצא בזה, תביט גם על חברך כשהוא רעך - שעושה לך רעה. ואז, כאשר אתה אוהב אותו, זו מעלה שאין כמותה.

ועוד דרשו רבותינו, אם "ואהבת לרעך" - שאתה גם אוהב ומכבד את מי שעושה לך רע, אז - "כמוך אני ה'", וכמו שאתה אוהב אותו אפילו שעושה לך רעה, כן אני אתנהג עמך, שאם ח"ו תעבור על המצוות ותעשה לי רעה כביכול, אני אוהב אותך וממלא את רצונך לטובה.

צוואתו של רבי אליעזר

בשעת מיתתו של רבי אליעזר, נכנסו אליו התלמידים. אמר להם: צאו והזהרו איש בכבוד חברו, ובשעה שאתם מתפללים היו יודעים לפני מי אתם עומדים, שבשביל דבר זה תכנסו לחיי העולם הבא. (כלה רבתי פ"ו)

אוהב את המקום? אוהב את הבריות!

"**ואהבת** לרעך כמוך" כתיב, ולא "את רעך". כי לא צוותה התורה לאהוב את אישיותו של חברו, כי זה דבר שאי אפשר, זהו דבר אשר מונח בנפש, כאמור (שמואל א' יח, א): ונפש יהונתן נקשרה בנפש דוד, ומעטים המה האנשים אשר נקשרו בקשרי האהבה. אלא, תורתנו הקדושה מבקשת מן האדם, שיאהב את מה שנוגע לרעהו, והוא לשמוח בטוב רעהו, ולהצטער ברעתו כמו שישמח בטובתו, כפי שמצטער בצער עצמו.

ודבר זה, דורשת התורה מאיתנו לעשות אף בנוגע לאדם שאין לנו שום אהבה עצמית אליו. כי האדם השלם אינו יכול לשמוח בשעה שטוב לו, אם יודע שכעת שכנו שרוי בצער. וזהו שסיים הכתוב: אני ה', היינו המקום ברוך הוא שואל זאת מאתנו, שנאהב את טוב בריותיו כמו את הטוב שלנו. וכן אמרו חז"ל (אבות פ"ו מ"א) אוהב את המקום אוהב

את הבריות, כי זה תלוי בזה. והאזהב את הבריות - כאילו אזהב את השם יתברך. (ר' שמשון רפאל הירש הביאו בספר מוסר חכמים. ובספר אהבת ישראל, גרייבר עמוד ל"ד)

כל התורה קשורה לבין אדם לחברו

"דעלך סני לחברך לא תעביד". תמה הגאון רבי אלחנן וסרמן זצ"ל, כיצד ניתן לכלול את כל התורה כולה באמרתו של הלל - דעלך סני לחברך לא תעביד? האמנם גם המצוות שבין אדם למקום נכללות בה?!

אלא, האמת היא, שלכל חלקי התורה יש קשר עם המצוות שבין אדם לחברו. שכן הגמרא אומרת (קידושין מ:): לעולם יראה אדם עצמו כאילו חציו חייב וחציו זכאי, עשה מצוה אחת - אשריו שהכריע עצמו לכף זכות, עבר עבירה אחת אוי לו שהכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף חובה. נמצא, שבמעשה אחד שלו הוא משליך על הכלל, וא"כ הכל תלוי בבין אדם לחברו. (מוסר חכמים)

עיקר האהבה - צריך שתהיה בתורה

אמר ר' עקיבא זה כלל גדול בתורה. הטעם שהוסיף לומר "בתורה". כי בא ללמד, שלא דווקא יאהב את חברו בענייני גשמיות, כגון שיעשה עמו חסד וילוה לו ממון. אלא עיקר האהבה צריך שתהיה בתורה, שילמוד עמו תורה ומוסר ויראת השם יתברך, וזוהי עיקר האהבה. (תורת משה לחת"ס)

החסד שהציל

מסופר על אמה אחת, שהביאה כסף לבתה לקנות ממתקים לטיול שלה בבית הספר. הילדה קמה בבוקר, והלכה ל'סופר' לקנות חטיפים. בדרך לקופה ראתה ילד בוכה, ושאלה אותו מה קרה? אמר לה: חסר לי כסף לגבינה וחלב. בלי לחשוב פעמיים - הביאה לו את הכסף, הילד שמח והודה לה מאוד. אלא שעתה הילדה התלבטה מה היא תגיד לאימה כאשר תחזור בידיים ריקות.. מה עשתה? הלכה ולקחה עיתונים ושמה בתיק, בכדי שהאמה תחשוב שהתיק מלא בממתקים.. כשחזרה הביתה, שאלה אותה אמה שלה מה קנתה, הילדה התביישה מאוד, ולרוע מזלה אמה שלה פתחה את התיק, וראתה שהוא מלא עיתונים! האמה כעסה עליה עד מאוד, בחושבה שלקחה את הכסף לדברים לא חיוביים.

הילדה התחילה לבכות, ולא רצתה לספר לאימה על מה שעשתה. בעקבות מה שהיה, היא יצאה מאוחר מהבית, ונכחה לדעת כי היא לא הספיקה את האוטובוס לטיול. בלית ברירה, ומחמת הבושה מאמה, הלכה הילדה לגינת שעשועים קרובה והעבירה שם את זמנה. חלפו כמה שעות, והנה האם שומעת בחדשות כי אוטובוס מלא בילדות שהיה בדרכו לטיול, נקלע לתאונה קשה, והרבה מהילדות פצועות ל"ע. החלה האמה לבכות ולצעוק, משהבינה כי היה זה האוטובוס בו אמורה היתה להיות בתה, התקשרה למורות ולמנהלת, אך לא היה כל מענה.

הילדה ששמעה את הצעקות מהבית, רצה במהירות לביתה, פתחה את הדלת ושאלה את אימה מה קרה? האם שהיתה בהלם, קפצה על ביתה וחבקה ונשקה אותה. שאלה אותה האם: איך הגעת לכאן? אמרה לה הבת, כי בעקבות מה שקרה בבוקר, היא איחרה והפסידה את האוטובוס. אמרה להם האמה: כעת אני יודעת שהכל היה לטובה, ספרי לי מדוע לא קנית לעצמך ממתקים? סיפרה לה הילדה את החסד שעשתה בבוקר, או אז הבינו שתיהן, כי החסד הזה הוא שהציל אותה מהסכנה הנוראה.

לב של יהודי - הוא מלא נתנה. ולכן 'חסד' בגימטריא 72, וגם 'לב יהודי' עולה בגימטריא 72. שנוכה תמיד להיות מהנותנים ולא מהמקבלים.

מוטב שאמות ולא אראה במיתת חברי

כתוב בספר "עירין קדישין" (בפרשתינו), משל לשני אוהבים שהיתה נפשם קשורה באהבה מאד, והיו רחוקים זה מזה. פעם אחת, הגיעה עלילה על אחד מהם, ונגמר דינו ליהרג, והוכרז שכל המדינה יבואו לראות. ובא האוהב הזה, ובראותו צעק בקול גדול: הניחוחו! אני הוא שעשיתי העוול הזה, ולא חברי. אך הנידון זעק לעומתו: לא כן הוא, אלא אני הוא האשם ולא הוא.

הגיע הדין למלך, וקרא אותם לשאול על אמיתות הדבר, שהרי בוודאי רק אחד מהם עשה את הדבר, וא"כ למה יחפון חברו למות בחינם, ואז השיב: אני יודע שחברי לא עשה שום עול, כי אני מכיר מזגו ומהותו שלא יתכן אצלו לעשות כן. וא"כ זו רק עלילה, וכיון שחיי תלויים בחיי חברי, מוטב שאמות ולא אראה במיתת חברי, כי בוודאי אני חייב מיתה על שהגיע לי עונש לראות במיתת חברי. וכדברים הללו, השיב גם החבר למלך.

משראה המלך את האהבה שביניהם, או אז פטר אותם המלך, ובקש מהם: בין אוהבים כמוכם אני חפץ ג"כ שתכניסו אותי באהבתכם, ואני אהיה לכם אהוב כזה.

כן הדבר, כשיגיע למעלת ואהבת לרעך כמוך, אזי "אני ה'" - מבקש לשרות ביניכם שתאהבו גם אותי, ואני אהיה לכם ג"כ לאהוב נאמן.

מהו ה"כלל הקטן"?

בספר יסוד צדיק (עמוד ט"ז) מובא, שפעם פנה הרה"ק רבי שלומק'ה מזועהיל זי"ע אל משמשו הגה"צ רבי אלי' ראטה זצ"ל, ושאל אותו על הביאור בדברי רבי עקיבא (תו"כ פר' קדושים): "ואהבת לרעך כמוך - זה כלל גדול בתורה", אם הוא כלל גדול, סימן הוא שיש גם כלל קטן, ומהו אפוא אותו כלל קטן? ר' אלי' החריש, והמתין למוצא פי הרבי. המשיך הרבי ואמר לו: ביאור הדברים כך הוא. אם תשמע שסוחר אתרוגים נודע הרוויח במסחר האתרוגים סכום עתק, אזי הכלל הקטן הוא, שענין לא תהיה צרה ברווחיו, כי מה דעלך סאני לחברך לא תעביד (שבת לא.). ואילו הכלל הגדול הוא, שלא רק שלא תכאב על רווחיו, אלא אף גם תשמח בהם כמו שאתה בעצמך הרווחת אותם. וזה הכלל גדול - ואהבת לרעך כמוך!....

"את חקתי תשמרו בהמתך לא תרביע בלאים" (יט, יט)

השומר מצות כלאים נותן חיים לעולם

כתב השפתי כהן (מצפת), כי "חקתי" הוא אותיות: ת"ק ח"י. לאמר, כי מי ששומר כלאים, כאילו כביכול נותן חיים לעולם, שהוא מהלך ת"ק שנה (פסחים צד:).

וכתב בזהר הקדוש (שמות טו:): כל עשבין דארעא דאתמני עליהון רברבין תקיפין בשמיא כל חד וחד רזא בלחודוי כגוונא דלעילא ובגין כך כתיב (ויקרא יט, יט): שדך לא תזרע כלאים, דכל חד וחד עאל בלחודוי ונפיק בלחודוי הדא הוא דכתיב (איוב לח, לג): הידעת חקות שמים אם תשים משטרו בארץ.

"ובגד בלאים שעטנז" (יט, יט)

המערב גידולי קרקע - מערב השרים למעלה

בטעם איסור כלאי בהמה וכלאי זרעים יש לומר, כי מראה בזה שלא יספיקו הנבראים שברא הקב"ה בעולמו, ולכן הוא רוצה להתחכם ולהוסיף עוד מינים אחרים מחודשים. וגם, המערב גידולי קרקע למטה - מערב השרים למעלה, והוא הנקרא אפיקורס ומין, כי משמאל יעשה ימין, ומשוה עבד לקונו.

ויש מפרשים, כי שעטנו רומז לשתי מדות של מעלה המקטרגים לישראל, והשם יתברך הפרידם. והלובש שעטנו, מחבר אותם הכוחות ומערבב תפלתן של ישראל. ואמרו, הלובש שעטנו בתפלתו - סנדלפון המלאך הקושר כתרים לקונו, אינו מקבל תפלתו עם שאר תפלות. שנדמה כעבודה זרה, שנותן כח לרוח הטומאה. והיא נקראת שעטנו בת חמור, ואביה - צמר ופשתים יחד. (רבי מנחם הציוני)

לבישת שעטנו גורמת מגיפה ח"ו

בעל ה"אהבת חיים" הביא מעשה מהמקובל רבי יהודה פתייה זצ"ל בענין זה, וזו לשונו: איסור לבישת שעטנו - היא אחת מחוקות התורה שאין להם טעם. אמנם, שמעתי מפה קדוש הרב שמעון אהרן אגסי ז"ל, מחבר הספר בני אהרן על שער הגלגולים, שבזמן הזה נתגלה הטעם של איסור לבישת שעטנו.

והוא, כי היה חולי מגיפה באחת מערי אירופה, וימת שם עם רב, ומבני ישראל לא מת אחד מאותו חולי. ויתמהו הרופאים על זה, מקצתם אמרו מפני שאנו נימולים, ומקצתם אמרו מפני שאינם אוכלים בשר חזיר ושקצים וכו'. ועשו הרופאים ניסיונות וביקורת לאנשי העיר בכל האופנים, ולא פסק החולי מהם.

עד שאירע פעם אחת, שקראו לרופא לבקר אצל חולה אחד מישראל, ממחלה אחרת, וכאשר בא הרופא ובקרו, צוה עליו לשכב על מצע של צמר ופשתים, על שהוא אינו חם כמו הצמר ואינו קר כמו הפשתים. ואמר החולה לרופא, כי אסרה לנו התורה את השעטנו - בין ללבוש בין להציע תחתיו. והרופא הרגיש כי זה הדבר הוא הגורם למגיפה, כי שם היה מנהג כל הגויים ללבוש ולהציע שעטנו.

ויצו הרופאים לכל אנשי העיר שלא ילבשו ולא יציעו שעטנו, ואז פסקה המגיפה מהם. והיו כל הרופאים מהללים ומשבחים את משה רבנו ע"ה ואת תורתו הקדושה ואומרים, שלא נמצא כחכמת התורה שהנותן אותה יודע את

טבע אויר העולם, כי שקל את האויר וידע כי אחרי שלושת אלפים שנים ישתנה המזג והטבע של האויר, ולבישת שעטנו תהיה גורמת מגיפה, ולפיכך אסרו לישראל לבישת השעטנו. ולא אמר להם הטעם, לפי שבזמנו לא היה מוליד מגיפה, וזה הוא שכתוב (דברים יח, יג): תמים תהיה עם ה' אלהיך.

ומעשה מעין זה אירע לאחד מבחורי הישיבות בעת תפלתו בימים הנוראים, שבאמצע התפלה יצא החוצה החליף בגדי יום טוב בבגדי חול וחזר לתפלתו. לאחר התפלה, שאלוהו לפשר מעשיו, והסביר להם, כי בעת התפלה לא יכל לכוין כלל בתפלתו, וישב ללמוד ספרי מוסר וכן פרקי תהלים, אך כל זה לא עזר לו, עד שזכר בדברי חז"ל שהשעטנו מפריע לתפילה בכוונה. מיד הלך לביתו החליף את החליפה החדשה בבגדיו הרגילים, והנה חזרה אליו הכוונה בתפלה כרגיל. וככל הנראה, בחליפה החדשה היה משהו משעטנו ולכן הפריע לו בתפלה. (מוסר חכמים)

האדמה אינה מקבלת מי שהכשיל בשעטנו

בספר ילקוט מעם לועז (עמוד ריד, על הפסוק כאן), מובא מעשה פלא אודות מי שהכשיל אחרים באיסור שעטנו, וזה לשונו: מעשה היה בחייט יהודי שלא היה זהיר באיסור זה, ותפר כלאים בבגדיהם של יהודים אחרים. לאחר שמת אותו חייט, לא עברו ימים מרובים, ומצאוהו מוטל מחוץ לקברו באמצע בית החיים. אמרו האנשים: ודאי מקרה הוא כפי שאירע לפעמים, שלא העמיקו כל כך את הקבר באדמה, ובאה חיה וגררה אותו ממקומו. וחזרו וקברו אותו בכבוד הראוי. אך כשהלכו למחרת לראותו, שוב מצאוהו בחוץ. או אז תמהו האנשים הרבה, ואמרו כי אין הדבר הזה לחינם.

הלכו וסיפרו הדברים לרב העיר, שהיה אדם גדול מאוד. עמד הרב והלך לבית החיים, וערך תפלה כדי שהחייט הזה ידבר ויספר על איזה עוון אין הארץ רוצה לקבל אותו. ואז פתח הנפטר פיו ואמר: עונש זה מגיע לי, על שהכשילתי את ישראל בבגדי כלאים, ומאחר שהארץ היא מלבוש האדם אחרי מותו, אין היא רוצה לקבלני והשאירה אותי ערום. באותו מעמד, התפלל הרב עליו שהאדמה תקבל אותו, ויתן דין לעולם הבא, וכן היה. עכ"ל.

"שֶׁלֶשׁ שָׁנִים יִהְיֶה לָכֶם עֲרָלִים לֹא יֵאָכְל" (יט, כג)

שלוש קליפות קשות של הערלה

דרש רבי יהודה בן פדיה, מי יגלה עפר מעיניך אדם הראשון, שלא יכולת לעמוד בצוויך אפילו שעה אחת, והרי בניך ממתנינים לערלה שלש שנים. שנאמר: שלש שנים יהיה לכם ערלים לא יאכל. אמר רב הונא, כד שמע בר קפרא כן, אמר: יפה דרשת בן אחותי. (בראשית רבה כא, ז)

והטעם שאמר הכתוב בנטיעת האילנות: ונטעתם כל עץ מאכל וערלתם ערלתו את פרו, שלש שנים יהיה לכם ערלים. שלוש פעמים לשון ערלה - נגד שלש הקליפות הקשות של הערלה. ובשנה הרביעית שצריך חילול בדמים, נגד קליפה רביעית הדקה, הנקראת (יחזקאל א, ד): נוגה לו סביב. (שערי אורה שער ה')

הטעם להמתנת שלש שנים

והטעם שהצריכה התורה להמתין דווקא ג' שנים, יש לומר, לפי שלא נבראו האילנות אלא ביום השלישי. ולזה ציוה השם יתברך להמתין שלש שנים - יום לשנה. (נחל קדומים)

וע"פ הסוד יש לבאר, כי השלש שנים והשנה הרביעית, הם סוד ארבע מחנות שכינה שראה יחזקאל הנביא. והר"ק כתב, כי בתוך שלש שנים פועלים בו בעלי כשפים פעולתם, ומשלש שנים ואילך עלה בנטיעה כח קדושה והילולים. וזהו הטעם להוסיף לכם תבואתה, ר"ל תבואת ה'. (רבי מנחם הציוני)

"לֹא תֹאכְלוּ עַל הַדָּם" (יט, כו)

אחרי שמתפלל מתיישב הדם בקרבו

כיון שאדם ישן, עולה נשמתו לראות באור עליון, ומיד טועם האדם טעמא דמותא. וכיון שניעור אדם משנתו, הוא טמא. וכיון שרוחץ במים, עם כל זה לא חזרה נשמתו להתיישב במקומה, אף אם עוסק בתורה, אלא שהנפש היא כוחה של הדם, דכתיב (ויקרא יז, יד): כי נפש כל בשר דמו הוא, והוא שולט באדם. וכיון שמתפלל האדם קודם שיאכל, הכח של הדם יושב במקומו בדם, והנשמה מתפשטת באדם. אבל מי שאוכל קודם שמתפלל, הוא נותן כוחו לכח הדם שהוא סטרא אחרא, ודומה למעונן ומנחש. (זוהר הקדוש ויקהל דף רטו:)

ימי העומר דרוש א'

הזכות הגדולה להגיע לציון הרשב"י זיע"א בל"ג בעומר ובכל השנה כולה

ידוע שקבורתו של רבי שמעון בר יוחאי היתה בידי שמים ולא היתה על ידי איש, ומן השמים קבעו וקדשו את הר הקודש מירון למקום העליה לרגל כי אחר שיצאה מיטת רשב"י מן הבית עלתה באויר ואש ה' היה לוחט לפניו, שמעו קול עולו ואתכנשו להילולא דרבי שמעון, יבא שלום ינחו על משכבותם. וכאשר נכנסה המיטה למערה, שמעו קול במערה, זה האיש מרעיש הארץ מרגיז ממלכות כדאיתא בסוף האדרא זוטא. הרי לנו מזה שני דברים אחד שקבורתו של רשב"י היתה בידי שמים ולא ע"י איש. ושנית שמשמים נכנסה המטה דוקא במערה שבמירון ובה נקבע מירון למקום העליה לרגל, וכמו שאמר הבת קול עולו ואתכנשו להילולא דרבי שמעון. ועד היום הזה בכל שנה ושנה נשמעת בת קול זו בל"ג בעומר מסוף העולם ועד סופו ומכרות ואומרת עולו ואתכנשו להילולא דר' שמעון, ולכן עולים ובאים מכל העולם לאתרא קדישא מירון.

ורצונו של הרשב"י שיבואו למירון וישמחו ויאכלו וישתו ביום זה. וכמובא בשער הכוונות דרושי הפסח דרוש י"ב "ענין מנהג שנהגו ישראל ללכת ביום ל"ג לעומר על קברי רשב"י ור"א בנו אשר קבורים בעיר מירון כנודע ואוכלים ושותים ושמחים שם אני ראיתי למוז"ל שהלך לשם פעם אחת ביום ל"ג לעומר הוא וכל אנשי ביתו וישב שם שלשה ימים ראשונים של השבוע ההוא וזה היה פעם הא' שבא ממצרים אבל אין אני יודע אם אז היה בקי ויודע בחכמה הזו הנפלאה שהשיג אח"כ. והה"ר יונתן שאגי"ש העיד לי שבשנה הא' קודם שהלכתי אני אצלו ללמוד עם מוז"ל שהולך את בנו הקטן שם עם כל אנשי ביתו ושם גלח את ראשו כמנהג הידוע ועשה שם יום משתה ושמחה. גם העיד הה"ר אברהם הלוי כי בשנה הנו' הלך גם הוא שם והיה נוהג לומר בכל יום בברכת תשכון נחם ה' אלהינו את אבלי ציון כו' וגם בהיותו שם אמר נחם כו' ואחר שגמר העמידה א"ל מוז"ל כי ראה בהקיץ את רשב"י ע"ה עומד על קברו ואמר לו אמור אל האיש הזה אברהם הלוי כי למה אומר נחם ביום שמחתנו והנה לכן הוא יהיה בנחמה בקרוב ולא יצא חדש ימים עד שמת לו בן א' וקבל עליו תנחומין וכתבתי כל זה להורות כי יש שרש במנהג הזה הנו'. ובפרט כי רשב"י ע"ה הוא מחמשה תלמידיו הגדולים של ר"ע ולכן זמן שמחתו ביום ל"ג לעומר כפי מה שביאר לעיל ביום ל"ג לעומר", ע"כ.

ובספר "דרכי ציון" הביא מכתב שכתב רבינו עובדיה מברטנורא זלה"ה לאחיו בשנת רמ"ט - וז"ל: "בי"ח באייר יום מיתתו, באים מכל הסביבות ומדליקים אבוקות גדולים, מלבד מה שמדליקין עליה נר תמיד וכו', והרבה עקרות נפקדו, וחולים נתרפאו בנדר ובנדבה שהתנדבו למקום", עכ"ל.

וראה מש"כ מו"ר הרי"ח הטוב, מי שגר בארץ ישראל מצוה לנסוע למירון להיות שם בהילולא רבתי של עיר וקדיש התנא רשב"י, ובודאי יושע שם בכל משאלות לבו לטובה.

עוד כתב, ומי שרגיל ללמוד בספרי הזה"ק והתיקונים, ומאמרי רשב"י מהש"ס ומדרשים יש לו פתחון פה שם בבואו למירון להתפלל, ויושע בכל משאלות לבו לטובה.

והוסיף כי מי שנמשך אחר תורת רשב"י ומדותיו נקרא ג"כ "מתלמידי רשב"י", וכמו שכתב המאירי (אבות פ"ה) על תלמידיו של אברהם אבינו, דכל מי שיש בו ג' דברים אלו, הוא מתלמידיו של אברהם אבינו ע"ה.

א"כ תלמידי רשב"י, אלו העוסקים בתורתו ומתנהגים בדרכיו ועל פי מדותיו וכו', יכולים הם לדבק נפשם אליו בהתקשרות עצומה, כמו שהיו תלמידיו בעוה"ז, כי אלו ההולכים בדרכיו ועל פי סדר תורתו גם אלו נקראו - בנים ותלמידים אמיתיים. ובודאי עושים נחת רוח גדול לרשב"י.

וא"כ ג' בחינות בזה: **א.** מי שעולה למירון ומתפלל שם ביום ל"ג בעומר, יושע בכל משאלות לבו לטובה. **ב.** מי שרגיל ללמוד זוהר תיקונים ומאמרי רשב"י בש"ס וכו', יש לו פתחון פה לבקש כרצונו בבואו למירון ויושע בכל משאלות לבו. **ג.** מי שהולך בדרכיו ובמדותיו ונמשך אחר תורתו וזכה להחשב כתלמיד של רשב"י זיע"א.

וראה מה שכתב רבי אברהם גלאנטי זצוק"ל (מובא בספר כוחו דרשב"י), כי אלו הלומדים ומייגיעים עצמם בספר הזוה"ק והתיקונים, ומתנהגים בחסידות ובקדושה והולכים אחר רשב"י, הם יכולים לדבק נפשם אל הרשב"י הקדוש בהתקשרות והדבקות והתקרבות, וכעדות נאמנה ויקרא דר' אבא שאמר אחר הסתלקות רשב"י: **שאפילו היום לאחר שנפטר רשב"י מביננו כל זמן שאנחנו עוסקים בדברי האדרא בא רשב"י מגן עדן מעוטר כמלך בעטרותיו ויושב אתנו, ולא עוד אלא שכל אלו ההולכים לאור תורת הזוה"ק נקראים ג"כ תלמידים דרשב"י**. וכידוע המעשה שמובא שרבנו האר"י ורבי אלעזר אזכרי זלה"ה רקדו עם הרשב"י ביום ל"ג בעומר בעת השמחה הגדולה בליל ל"ג בעומר.

מעשה ברשב"י ורבנו האריז"ל ובעל החרדים

ומעשה בעל החרדים עם רבנו האריז"ל יוכיח שיש דווקא לשמוח לרקוד בקדושה עילאה וכמו שהובא המעשה בספר מסעות ירושלים לכ"ק אדמו"ר ממונקטש ז"ל [מאמר סדר יום עשירי אות י] שהעיד ששמע מעשה זה מבנו של קדוש ישראל בעל דברי חיים מצאנז הגה"צ רבי יחזקאל משינאווא ז"ל, וז"ל: הרה"ק בעל ספר החרדים היה משמש בבית המדרש בעיה"ק צפת ת"ו, ואין מי שידע מעוצם גאונותו וקדושתו, והחזיקוהו לאיש פשוט ותמים.

ופעם אחת בהיותו בל"ג לעומר על הציון המצויינת קודש הקדשים הרשב"י זיע"א במירון, והיו שמה האר"י הקדוש ותלמידיו, ונתלהב האר"י עם החברייא ורקד עמהם שם זמן רב לכבוד הילולא דרשב"י. וגם היה שם זקן אחד בבגדים לבנים בעל צורה ובעל קומה משכמו ומעלה גבוה מכל העם, וגם הזקן הנוכח רקד לעצמו שם בשמחה עצומה עם חברת לוי'ת אנשי בריתו שלא הכירום. ובתוך הריקודין והמחולות קפץ האר"י ואחז בידו של אותו זקן הנוכח ורקדו שניהם יחדיו זמן הרבה באש להבה. ואחר כך אחז האר"י בידו של בעל החרדים ורקד עמו גם כן הרבה בשמחה ובטוב לבב. ואחר שיצאו משם, הרהיבו בנפשם עוז תלמידי האר"י הקדוש לאמר לרבם האר"י, אל נא יחר בעיני אדוננו אם נשאל אותו בנוגע לכבודו הרם, ושזהו כבוד התורה בנגלה ובנסתר, כי מה שרקד כ"ק עם הזקן, אין אנו מכירים אותו, ובודאי אדם גדול הוא, אבל מה שרקד בכבודו ובעצמו עם השמש הר"ר אלעזר אזכרי, אם כי הוא ירא שמים, אבל אין זה כבודו של רבינו רבן של כל בית ישראל לרקוד עמו ביחוד. והאר"י שמע דברי תלמידיו ושחק, והשיב להם, הלא אם התנא האלהי רשב"י רקד עמו ביחוד, ואני הצעיר לא יהיה לי לכבוד לרקוד עמו. והבינו אז התלמידים את המחזה תואר הזקן הנוכח, כי הוא היה רשב"י בכבודו ובעצמו אשר שש ושמה בשמחת החברייא קדישא שבאו להילולא דיליה, ואנן מה נענה אבתריהו. ומאז אכן נודע הדבר מי הוא המשמש בקודש הנוכח בעל החרדים, כי עקבותיו לא נודעו בעוז קדושתו וצדקתו ומדרגתו, שכל ימיו קיים מקרא מלא "והצנע לכת עם אלהיך". עכ"ל.

הילד שנפל מהגג וקם לתחיה

ובספר "זכרון ירושלים" מספר כי בשנת תקצ"ו היו מאות אנשים על ציון רשב"י על הגג, ורוקדים ושמחים וילד אחד נפל מן הגג לבור עמוק למטה למטה ולא הרגישו בו כלל, עד שאחר חצי שעה רק ידעו מהנעשה, ואביו היה הולך ובוכה כי הרופאים בדקו אותו והיה כבר קר וכאבן דומם מת ממש, ואח"כ למחרת הקיזו לו דם וחיה ורקד עמהם, ורמזו על זה בספרים, שמעון בן יוחאי - גי' מחיה מתים.

ובספר "גדולת יהושע" מספר שבהילולא אצל הרשב"י זיע"א היה המנהג למכור ההדלקה ובאחד מן השנים בא עשיר אחד גדול והעלה המקח עד לעשרת אלפים זהובים-סכום עצום מאד מאד. והדליק את המשואה והיו רוקדים על הגג קהל גדול מאד והעשיר הנ"ל רוקד עמהם ונפל מן הגג ולא הרגישו בו עד לאחר שעה, אז הרימו אותו לחדרו כאשר רגליו שבורות לגמרי, והוא גונח מכאבים ולא היה שם רופא, והלכו להביא רופא מהכפר הסמוך וכו' ועד שבא הרופא באו ולא מצאו אותו בחדרו וחפשו אחריו וראו אותו רוקד על הגג, אמרו לו כיצד יתכן הדבר, וסיפר להם כי בא רשב"י בעצמו ואמר לו אתה תרמת סכום גדול מאד לכבודי היום ולכן תזכה להיות בריא ברגע זה, והעביר את ידיו על רגליו ותיכף עמדתי על רגלי, ועד עתה אני רוקד.

והרב ר' אשר זעליג מרגליות זצ"ל הביא מעשה נורא שראה בעיניו וז"ל: והנה לא אוכל להתאפק ולעצור מלספר מעשה ה', מעשה נס נפלא כי נורא הוא, אשר בעינינו ראינו, והנני עד ראיה לספר בקהל מעשה נס ופלא שראיתי בעיני בהיותי במירון ביום ל"ג לעמר בשנת תרפ"ג שחל אז ל"ג לעמר ביום הששי, ושכמעט רב הקהל מאלפי ישראל שהיו שם בל"ג לעמר נשארו אז במירון לשבות שם את יום השבת, וטעמנו אז שמחת שבת עלאית פלאית. וביום שבת קדש בבקר אחר תפלת מוסף שהתפללנו אז בבית המדרש על יד ציון קדשו הקדוש הרשב"י במנזר האחרון קרוב לחצות היום, והיה נשמע קול רעש גדול שילד אחד מאחינו הספרדים שאמו נדרה לעשות לו תגלחת (חלאקה) הראשונה כמנהג הידוע, ופתאם אחזתו להילד מחלת החולירה רחמנא לצלן, ושבק חיים לנו. והילד היה מונח

באחד החדרים הקטנים הבנויים למעלה עלי גגות הציונים בחצר הקדש, וצוו הרופאים (שהיו שם מטעם הממשלה) שצריכין לעשות הסגר על כל האנשים שהיו בחצר מספר ימים.

וכשנשמע מהחצר פקודה זו, רבים מההמון נבהלו והתחילו לברוח מהחצר החוצה אל ההרים וגבעות אשר שם, אבל מיד הגיעו ובאו שוטרי הממשלה וסגרו החצר על שערי ואין עוד יוצא ואין בא. ומבית ומבחוץ היו נשמעים צעקות קולות ובכיות, כי רבים מהיוצאים מחוץ לחצר עזבו את ילדיהם ואנשי ביתם, וחפציהם בפנים החצר, והחצר נסגרה ונשמר על ידי השוטרים. ועל כולם עלה ונשמע קול יללה מהאשה אם הילד המת, שבנה הראשון והיחידי, שהביאתו על תגלחתו הראשונה איננו בין החיים ונהפכה שמחתה לתוגה. ואנכי בעיני ראיתי את הילד מונח בחדרו על הארץ ירוק ומת. וכל הקהל הצטערו מאד על נפש אחת מישראל וצער אמו, ולא יכלנו מרוב צער לעשות קדוש ולסעוד סעודתא דצפרא דשבתא. והנה פתאום קמה אם הילד וחגרה מתנה כאשת חיל, ולקחה את הילד המת על ידה וירדה למטה בבית הכנסת שעל יד הציון הקדוש, ובקול מר ובבכי צעקה האשה אם הילד, הוי צדיק צדיק רבי שמעון, הנני אמתך באתי כאן לכבודך לגלח בני היחידי להביאו כאן ביום ל"ג לעמר, ואתמול הבאתיו חי ועשיתי לו התגלחת בשירים ובזמרה, בתוף ובכנור, במשתה ושמחה (כמו שנוהגים שם), ועתה איך אסע מכאן בלי הילד כו' כו', ובאיזה פנים אבוא לבית. וקולותיה ובכיותיה היו נשמעים על כל החצר הקדוש, ולב מי לא נמס כמים לשמע את קול צעקת האשה מרת הנפש. ואחר כך קמה ואמרה, צדיק צדיק, הנני מניחתו לפניך כמו שהוא, אנא ממך אל תבישני ואל תחזיר פני ריקם, ותחזירו לפני חי ובריא כמו שהביאותיו אתמול לפניך, ויתקדש שם שמים ושמן בעולם, וידעו כי יש ה' וצדיקים שופטים בארץ. ולסגולה, סגרו הדלת של הבית הכנסת של ציון רשב"י ולא נשאר רק הילד. וכעבר איזה רגעים נשמע הקול מבית הכנסת, צעקת הילד לאמו. והחכם שם פתח הדלת לפניה, והנה הילד קם על רגליו וצועק: "אמא תני לי מעט מים כי צמא אני". ונתנו לו מים, והיא העלתו הגגה, למקום חדרה מקדם, ונעשה שם רעש גדול מתחת הילד המת וכל הקהל באו לראות הילד החי. וגם הרופאים נתאספו שמה ובדקו את הילד, והודו ואמרו, שאין זה בדרך הטבע כלל, אלא מעשי נסים, תחת המתים על ידי התנא האלהי רבי שמעון. והתירו תכף ומיד לפתח שערי החצר, כי אין עוד צורך לעשות הסגר. והיה זה קדוש ה' גדול מאד וכל הקהל ברכו ברכת מחיה המתים, עד כאן.

רשב"י מחכה לרבינו מאור העולם במירון

היה זה בשנת תשכ"ב, עת חברי השיעור בביהכ"נ "שאלו צדקה" סיימו מסכת שבת יחד עם רבם הגאון רבי יוסף עדס זצ"ל, החליטו לקיים את סעודת הסיום במירון אצל ציונו הקדוש של התנא האלהי רבי שמעון בר יוחאי זיע"א, ולמעמד זה הזמינו רבנים וחכמים.

גם את פני מרן שר התורה ר' עובדיה יוסף זצוק"ל חילו התלמידים בבקשה, לזכות שרבינו ישתתף עמם בסעודת הסיום, ובפרט שהם תלמידיו הקבועים בשיעורו בהלכה לאחר שיעורו של רבי יוסף עדס. אך רבינו ענה בשלילה היות שהנסיעה ותוצאותיה יגרמו לו ביטול תורה מרובה. בימים ההם הנסיעה למירון היתה קשה ומסורבלת ביותר.

השעה 11:00 בלילה, ורבי משה חי שראבני ז"ל (גבאי ביהמ"ד "שושנים לדוד") עלה על יצועו ובחלומו הוא רואה את המקובל האלהי הגאון רבי יעקב חיים סופר זיע"א בעל "כף החיים" מדבר אליו ומצווהו, "לך לחכם עובדיה יוסף ותאמר לו שרבי שמעון בר יוחאי מחכה לו במירון, למה הוא לא מגיע לסיום, יש שם הארה גדולה". ר' משה חי מתעורר מהחלום ואומר לעצמו חלומות שוא ידברו. וישן ויחלום שנית ושוב בחלום מדבר בו בעל "כף החיים", למה חזרת לישון, אמרתי לך שרבי שמעון בר יוחאי מחכה לחכם עובדיה שיבוא לסיום. מיד התעורר ר' משה חי והבין שעל השנות החלום שנית יש דברים בגו. הוא התלבש ושם את פעמיו אל ביתו של מרן רבינו זצוק"ל והודיעו על דבר החלום.

השעה 12:30 בלילה ורבינו הבין שהוא צריך לצאת עתה למירון. מיד שכרו מרן רבינו זצוק"ל ר' משה חי ז"ל מונית ונסעו אל ציונו הקדוש שבהר מירון.

אומר ר' משה חי ז"ל, שבודאי קפצה להם הדרך, כי לא יתכן שעם כל אריכות הדרכים ובפרט באותם ימים, שהיו מספיקים להגיע לסעודה.

בשעה 2:00 בלילה לערך בשעת סעודת הסיום בציון הרשב"י, ראו לפתע כולם - הרבנים והקהל, שרבינו זצוק"ל הגיע. כולם התפלאו המה ראו כן תמהו, בידעם שרבינו היה נחוש בדעתו שהוא לא מגיע בשל ביטול התורה שהיה כרוך בדבר, אך משראו את ר' משה חי שראבני מתלווה אליו, הבינו שיש דברים בגו.

השמחה היתה רבה לכולם שזכו שרבינו עט"ר הגיע לסיום, ולאחר דקות מספר כיבדוהו לישא דברי תורה לכבוד המעמד הגדול. רבינו עמד על עמדו ונשא מדברותיו כארבעים דקות. לאחר מכן נסע רבינו לצפת לציוניהם הקדושים של רבותינו עמודי העולם, מרן הבית יוסף זיע"א ורבינו האריז"ל, כן השתטח על קבר בניהו בן יהוידע הנצב על דרך העיר צפת, וכבר בהנף החמה הגיע חזרה לירושלים עיה"ק.

לאחר מכן שאלו תלמידיו את ר' משה חי לפרש השינוי בבואו של רבינו לסיום, והוא סיפר להם את כל הקורות אותו ועל השנות החלום פעמיים.

הסומא שנתרפא

בספר "ויאמר עמוס" מופיע הסיפור הבא: מעשה ביהודי שבלהט הוויכוח נשבע ברבי שמעון בר יוחאי. להפתעת הכל קם נכרי אחד ומחה בו בחימה: כיצד מעז אתה להזכיר שמו של אדם קדוש זה.

תמהו הכל: מה לך ולרבי שמעון.

ענה ואמר: בן יחיד לי, יום אחד קם, ועיניו כהות ונהיה לסומא. גדול היה שברינו כים דרשתי בכל הרופאים, ולשווא. היתה בביתנו משרתת יהודיה שאמרה לאשתי: אם בקולי תשמעו, קחוהו להילולת רבי שמעון בר יוחאי ובקשו עליו שם רחמים. הפצירה בי אשתי, ומאנתי לשמוע. אך כאמרה אלי יום יום, הוכרחתי לעשות רצונה. הגענו למירון בערב ההילולה, חילקתי כסף ללומדים ולעניים, הדלקתי נרות על הציון והתחננתי שירחם על בני ויעתיר לפני הבורא לרפואתו. ונדרתי, שאם יתרפא הילד אעלה על קברו מדי שנה בשנה ואפזר שם כספים לצדקה.

חזרנו, ואת הלילה עשינו באכסניית דרכים. כחצות קם הנער וקרא: אבא, רואה אני את השמים והכוכבים מן החלון, נרעשתי, ואמרתי: אולי חלום הוא. הדלקתי את האור ואמרתי: אם אמת בפיך, כתוב שתי שורות. מיד נטל את הקולמוס וכתב בכתב מיושר, ולשמחתי לא היה גבול, שבנו על עקבותינו ופירסמנו הנס, והכפלתי תרומותי. ומאז ועד היום שומר אני נדרי, ואנו עולים לקברו בכל שנה - ואיך מעז יהודי זה להעלות שמו על דל שפתיו ולהשבע בשמו.

ניסים ונפלאות

רבי יוסף סופר בעל "עדות ביהוסף" מספר על הנפלאות שאירעו בימיו במקום קדוש זה כשארעה רעידת אדמה גדולה בצפת: "וכשיצא הרעש על הארץ (בחודש חשון תקכ"ב) באו כל הישמעאלים והערלים שבאותו מקום, לזה הבנין של רשב"י ז"ל, והדלת היתה סגורה וצעקו כולם ופתחו פיהם "רבי שמעון, רבי שמעון! מאחר שאתה אדם גדול בעולם וחשוב, וגם שמענו מפי אבותינו מחשיבותך וגם בעינינו אתה חשוב, פתח פתחך", ומיד נפתחה הדלת מאליה והלכו כולם לפניו, וגם הבתים שלהם ונשיהם ניצלו ולא היה להם היזק כלל, ועכשיו הוא רבי שמעון, חשוב בעיניהם מאד ביותר".

בהמשך האגרת (של ר' יוסף סופר) מספר עוד, "כשהיה רעש שני [יום ו' כסלו] ברחו כולם, היהודים וערלים וישמעאלים. לבנין של רשב"י ז"ל כבפעם הראשונה, וכשבאו קרוב לשם ראו שהבנין כולו הגביה והתנשא את עצמו למעלה וקפץ באויר כמו אדם מלמטה למעלה ומלמעלה למטה, וכיפה מלמעלה של זה הבנין, התחלקה לשני חלקים. לחצאון, והיו פתוחים לשניים. כיון שראו זאת נפלה חרדה גדולה עליהם ונתחלחו מאד, ופתחו כולם וצעקו "רבי שמעון, רבי שמעון! אם הבנין שלך כך הוא, מה יהיה סופנו עמנו", וזה היה יותר מחצי שעה, ואחר כך שקטה הארץ שקט הרעש ועמד הבנין על מקומו, והכיפה של מעלה שנתחלקה לשני חלקים נתחברה יחדיו כבראשונה ולא היה להם היזק כלל, והאנשים שבאו לשם ראו הנס הגדול בזה הבנין בחוץ ובפנים אם יש איזה סימן אז איזה חריץ בבנין, ולא נמצא כלל שום סימן או סדק בחומה שהיתה כבראשונה.

בסוף ספר הלולא רבא הביא רמז ממהר"י רקח, רשב"י רמז בפסוק (איוב כב, כח) ותגזר אומר ויקם לך, כי תיבת ותגזר גימטריא זה הרשב"י זיע"א, כי הקב"ה גוזר והוא מבטל וכמ"ש על המלאך שבא להשחית ורשב"י בטלו.

עוד רמז הביא שם, רשב"י נוטריקון יש שלום רב בימיו, וכמ"ש בזה"ק שבטל כמה גזרות ועשה שלום בעולם.

מובא במסע מירון (עמ' קי"א) דהרב חיים הלוי הורביץ בעל "חיבת ירושלם" מספר: "מהולל אקרא ה', אשר זיכני להיות במירון בל"ג בעומר שנת תקצ"ט לפרט קטן, ואספר נס גדול אשר קרה ביום ההוא אשר עיני ראו ולא זר, ויהי בעלות כל העדה הקדושה אנשים נשים וטף, על גג המדרש של התנא רשב"י להתענג ולהביט בהילולא, ויפול ילד קטן כבן חמש שנים מגג העליה, והגג היה גבוה כמו שלושים אמה, והילד נפל לארץ היה כמו מת ממש, ובהיודע הדבר לקהל ויספקו כף, באמרם מת הילד, ואביו הולך ובוכה על בנו, ויצו רופא אחד אשר היה שם כי יקחו דם לילד, ויחי

הילד והתחיל צועק "הוי אבי", ובהשמע בכי הילד וישו בו כל העם לשמחתם וכו' והקדוש ברוך הוא שלח רפואה שלמה לזה הילד עד כי למחר נעשה בריא אולם ממש, והיה שמח בתוך קהל ועדה עם אביו, אז ידעו כולם כי רק בזכות התנא אלוקי נתרפא הילד לבל תושבת שמחתו".

קדושת המקום

חזיון נפלא שראה רבנו חיים ויטאל זיע"א על התגלות מלך המשיח בהר הקודש מירון: כתב רבנו חיים ויטאל זיע"א בספר החזיונות (חלק ב' אות ב') וזה לשונו: בשנה ההיא (שנת ה'שכ"ב כנזכר לעיל באות א'), חלמתי והנני נצב על ראש ההר הגדול שלמערב צפת, באמצע שני ראשים הגדולים אשר לו, שהם על כפר מירון. ואשמע קול מבשר ואומר: "הנה המשיח בא". והנה המשיח עומד לנגדי. ויתקע בשופר. והיו מתקבצים אליו אלפים ורבות מישראל. ויאמר לנו: "בואו עמי, ותראו בנקמת חורבן בית המקדש". ונלך שם, וילחם שם, ויך כלל הנוצרים אשר שם, ויכנס לבית המקדש, ויהרוג גם אותם שהיו בתוכו. ויצו לכל היהודים ויאמר להם: "אחי, הטהרו עצמכם ואת בית מקדשינו מטומאת דם פגרי הערלים האלו וטומאת העבודות זרות אשר בתוכו. ונטהר ונבנה בית המקדש על מכונו, ונקריב קרבן התמיד על ידי הכהן הגדול". והיה כדמות רבי ישראל הלוי שכיני. ואשאל את המשיח: "ואיך הלוי יהיה כהן". ויאמר לי: "טעות היה בידכם וחשבתם כי לוי הוא, ואינו אלא כהן". ואחר כך הוציא ספר תורה מהיכל בית המקדש וקרא בו. ואיקץ. עכ"ל.

בקונטרס כבוד מלכים [להגר"ש העליר אב"ד צפת] כתב, וכל ת"ח המבין ויודע ומכיר גודל קדושת המקום וכו' ידע כי השניים כאחד טובים ומצומדים כאשר אל אחותה כי א"א בעולם להגיע אפי' אפס קצהו לשמחה אמיתית השופע ביום הזה אם לא כי יתבונן וילבוש חרדה ורעדה וישפיל עצמו ויבטש גרמיה כמו שאמר בזה"ק (ח"ג שלח קס"ח). גופא דלא סליק נהורא דנשמתייה מבטשין יתיה, ולפי ערך הביטול והאין וביטול מסך מבדיל החומר הגס, כן לעומת זה ממילא יבוא ויושפע אור השמחה שמחה אלקית, ובוה נאמרה וגילו ברעדה, א"א לבוא הגילה אלא מתוך רעדה שקדמו, ואם לאו השמחה אינו אלא הוללות וכו'. ומעיד אני באמת כי בילדותי שמעתי פה מרבני קשישאי רבני הספרדים אשר אבותם ראו וספרו להם כי הרה"ק ר' חיים בן עטר זיע"א [בעל האור החיים] היה פעם אחת בהלולא פה עיה"ק צפת ת"ו וכשעלה למירון והגיע לתחתית ההר שעולים משם אל המקדש ירד מהחמור והיה עולה על ידיו ועל רגליו וכל הדרך היה גועה וצועק "היכן אני השפל נכנס למקום אשר להבת שלהבת קוב"ה וכל פמליא של מעלה הכא".

ובמסע מירון (עמ' ס"ט) כותב, אב"ד דהלסקוב זצ"ל כשנסע למירון לחצר רשב"י וכשבא סמוך לחצר ג' או ד' אמות, ירד מהחמור והיה הולך על ארבע, היינו - על ידיו ורגליו הקדושים, היינו בשטיחות כפיים ורגלים על הארץ רק עד שער החצר, ולא נכנס אפילו לפני מהחצר, כי אמר איך אשא פני ואיך ארים ראשי לנכנס לחצר מקום קדשו דרשב"י זיע"א, ובוה נסע לביתו ולא נכנס לשם, וכך היה משפטו כל הימים אשר חי.

ע"כ כל אחד ואחד צריך להכין עצמו בקדושה ובטהרה ובקריאת הזוה"ק, שע"ז כשיעלה ביום הקדוש הזה על הציון הקדוש של רשב"י במירון ישמח בו רבי שמעון ויהיה לו פתחון פה אצל התנא האלקי רשב"י וימלא ה' משאלות לבו לטובה.

הארה גדולה בערב יום כיפור אצל קבר ר"א במירון

"יום שהביאו את רבי אלעזר למירון מנוחתו אצל אביו רשב"י, זאת היתה ערב יום כיפורים, כמובא (ברעיא מהימנא ובקה"ר) כידוע, ועל ידי זה מרגישים שם בעיוה"כ על ציון התנא רבי אלעזר הארה גדולה, וכנראה שנתעורר אז ביום הזה מדי שנה בשנה באותו התעוררות התאחדות פגישת הנשמות הקדושות אב ובנו שראו החידוש ברוח נכון שנתחדש אז בקרבם". (הרב המקובל הריא"ז מרגליות בספר 'הילולא דרשב"י עמ' ס"א)

ימי העומר דרוש ב'

גדולת רשב"י זיום ל"ג בעומר

ידוע שהיום הזה יום ל"ג בעומר הוא יום קדוש שמוכן מששת ימי בראשית שרשב"י יגלה בו סודות התורה, וביום זה למעשה סיים הרשב"י לגלות את הזוה"ק וסודות התורה, ולכך הוא סיום כל פנימיות התורה, ולכן יש בו שמחה גדולה מאד.

וכמו שכתב בסוף האדרא זוטא שרשב"י בקש שהיום ימשיך וימשיך ולא תשקע השמש עד שהוא יגמור להסביר ולגלות את כל הסודות שיש לו. וז"ל (דף רצא ע"ב) "והאי יומא לא יתרחק למיעל לדוכתיה כיומא אחרא דהא כל יומא דא ברשותי קיימא".

טעם להדלקת המדורות

ולטעם זה כידוע מדליקים מדורות, כי ביום זה השמש המשיכה להאיר ולהאיר. ועוד טעם שמדליקים נרות כי זה רומז על האש שהיתה סובבת את הבית כמש"כ בתחילת האדרא זוטא, והיו כל הת"ח באים לכבוד רשב"י, ועמדו בחוץ והיו רואים את האש הגדולה ואת היום ממשיך וממשיך, והשמש זורחת כפי שפקד עליה רשב"י.

והמדורה הזאת, אם נבעיר חומר דלק מזוקק תעלה השלהבת כולה ולא תותיר אחריה מאומה, אמנם אם נבעיר המדורה ע"י עצים תעלה השלהבת למעלה ותותיר אחריה פחם, ורשב"י ע"ה היתה כל כוונתו לשמים ואין פחם ואין פסולת אצלו, ועד היום השאיר לנו האור הגדול, רק אנחנו בעוונותינו משאירים אחרינו מעט פסולת.

ובאותו יום היתה התקרבות גדולה מאד להי"ת, ואותו יום רשב"י גילה סודות וירדו כל פמליא דלעילא, והקב"ה והשכינה וכל נשמות הצדיקים, והיה בירור גדול של נשמות קדושות שרוצות לעלות, ולכן העולם נזדכך מאד מאד.

והצדיק ביום פטירתו ושמחתו, עולים כל הזכויות והתורה והמצוות שעשה ופעל לפני השי"ת, ועי"ז מעלים אתם עוד ועוד ניצוצי קדושה ונשמות וכו' שאין בכוחם לעלות לבד, אלא הצדיק מעלה אותם.

נעשה אדם נאמר בעבורך

וצריכים אנחנו להתבונן ולראות כי כל הסודות שגילה רשב"י, וכל פנימיות התורה והזוה"ק, כל זה גילה אותם רשב"י באותו הזמן בעיקר בשביל הדור הזה, דור "עקבתא דמשיחא", וזה פלא מופלא, כזה אור גדול ורוחניות שאין כמותו בעולם, ואדם גדול כמו רשב"י שהוא דוגמת אדה"ר שעליו נאמר: "נעשה אדם נאמר בעבורך". וכל הכח הגדול הזה מיועד בשביל דורנו דור עקבתא דמשיחא.

צריך האדם להתבונן במאמר הזה, ובראשונה יראה מי היה אדם הראשון, הרי ראשו היה מן הבריאה, גופו מן היצירה, והעקבים שלו היו מן העשיה, והיו העולמות למעלה למעלה, ועתה ירדו בתוך הקליפות, א"כ נתאר לעצמינו את מעלתו שהיה מאיר ומזהיר מסוף העולם ועד סופו וכל נשמות ישראל היו כלולים בו.

ובכ"ז כתוב שכאשר רצה הקב"ה לברוא את האדם בעוה"ז אמר למלאכים נעשה אדם בצלמינו כדמותנו ומי הוא האד"ם הקב"ה לקח את נשמת רשב"י והעמיד אותה לפניו, א"כ תארו לכם כמה היא זכותו של רשב"י שמאיר מסוף העולם ועד סופו, והוא כולל כל הנשמות, וכל עיקר פנימיות התורה התגלה על ידו.

נעשה אדם נאמר בעבורך - בזכות תורת הקבלה

וכן משמע בזוה"ק (ח"א כב) וז"ל: ויאמר אלהים נעשה אדם - סוד ה' ליראיו (כלומר שסוד זה אין ראוי לגלותו אלא ליראי ה') פתח ההוא סבא דסבין (כך רואה רשב"י בחזיון הארת עתיק בדמות סבא דסבין) ואמר שמעון שמעון מש"כ "ויאמר אלהים נעשה אדם" מי הוא כאן הנקרא אלהים. בנתיים נעלם ההוא סבא דסבין ולא נראה יותר אמר רשב"י לחברים בודאי דהוא הקב"ה שנאמר בו ועתיק יומין יתיב עכ"ל.

והמתבונן יראה פלא שכשהתחיל רשב"י לדרוש על הפסוק ויאמר אלהים נעשה אדם אז שאל אותו הקב"ה מי זה "אלהים" האמור כאן ושאל כן הקב"ה כי הנעשה אדם נאמר על רשב"י כמו שאמר הפייטן נעשה אדם נאמר בעבורך,

כלומר הקב"ה לקח את דמותו של רשב"י שעל ידו תינתן פנימיות התורה וכל סודות התורה המקיים ומעמיד את העולם כי אם לא התורה אין עולם ואז אמר למלאכים אתם רואים את הדמות הזאת אני רוצה לעשות את האדם הזה שנשמתו גבוה מעל גבוה והוא יעמיד את העולם ובזכות תורתו העולם יעמוד.

ובל הכח הגדול הזה והמאור הקדוש הזה והזכויות הללו בשביל דורנו דור עקבתא דמשיחא, שהוא דור שפל מאד מאד, ואלפי תינוקות לא מכירים את השי"ת וכו', והוא מלא במחלות יסורים וצרות וכו', ובכל זה מי מטפל, - רשב"י, כי הוא בכוחו יכול לפטור את העולם מן הדין, ובזכות תורתו וצדקתו ולימוד הזוה"ק שעיקרו בא לדור של ביאת המשיח, עי"ז נגאל כמש"כ "בדא יפקון מן גלותא ברחמי" - פלא פלאות.

השתלשלות תורת הסוד

ובל התורה הזאת היתה גנוזה עד זמן הרמב"ן לפני כ-800 שנה, ואז נתגלתה כידוע. ולפני כחמש מאות שנה שלח לנו השי"ת את רבינו האר"י ז"ל שהיה בקי במשנה בתלמוד בהלכה בפלפול באגדות במדרשים, במעשה מרכבה, מעשה בראשית, שיחת אילנות, עופות, גלגולי נשמות וכו', וכל זה מונח בחיקו בכל עת שירצה וכו' ולא היה כדבר הזה מזמן רשב"י עליו השלום עד רבינו האר"י, והוא בכח פרישותו וחסידותו וגילוי אליהו הנביא זכור לטוב ידע והבין כל הסודות שגילה רשב"י לאשורן כנודע.

ומסר חכמתו למהרח"ו שעמל שנים רבות לסדר את כל התורה שמסר לו רבינו האר"י כדי שעם ישראל יוכל ליהנות ממנו.

ואחריו בא רבינו הרש"ש זיע"א, וסידר ספר שאין כמותו בעולם והוא הקדמת "רחובות הנהר" שבלי שאדם ילמד בו, לא יבין שום דבר מתורת האר"י ז"ל, ומימלא לא יבין גם את הזוה"ק כנודע.

טעם מדוע נקראת "תורת הסוד"

וכמו שכותב רבי צדוק הכהן מלובלין, כי לא בכדי נקראת החכמה הזאת חכמת "הסוד", כי סוד נקרא מה שאי אפשר לגלות בפה, שא"כ לאחר שיגלה גם אחר ידע כמוהו, אלא סוד הוא בבחי' "סוד ה' ליראיו" שאי אפשר לגלותו בשום אופן.

דהיינו שהרגשת האור הגדול בלב, אי אפשר להטעים לאף אחד, כי שניים שאוכלים מקערה אחת כל אחד יש לו טעם אחר בפיו לפי מעשיו והרגשתו, וזה נקרא סוד שאי אפשר להגיד כלל ועיקר. וכמו שהיו אומרים תלמידי רשב"י לרשב"י "אתיישבן מילין בלבן" רק בלב ולא מן הפה ולחוך, וזו היתה בחי' האש הגדולה שהיתה מסבבת את רשב"י והחבריא קדישא שהיתה מעלתם גדולה מאד מאד, והשאר רשב"י את האור הגדול הזה לדור שלנו, שאנחנו נתחמם מהאור הזה ונחזור בתשובה ונתקדש בו, ונלך בדרך ה' יתברך והאש העצומה הזאת תזכך אותנו ותלבן אותנו, כי ע"י האש אפילו שיש לנו יצה"ר שחזק מאד מאד ככרזל, עכ"ז הוא נמס באש, והופך הוא עצמו לאש של יצה"ט בעה"ת, ואין לנו יותר אש וחום מלימוד הזוה"ק, שהוא מבטל היצה"ר מהאדם, ומיישר את לבבו ללכת בדרך ה' ולשמור מצוותיו, כדי שיהפוך האדם להיות אש להבת שלהבת בעבודתו יתברך.

והמתבונן יראה שרשב"י זכה שבימיו לא נראתה הקשת כי כל הסוחרים היו מרחשים ד"ת, ואפילו הצפורים, לכן היו כולם צדיקים וחסידים מקדושת רשב"י והזוה"ק, וזכות אותו דור עומד עד דורינו אנו עתה.

יכול לפטור העולם

איתא במסכת סוכה (מ"ה:), אמר ר' חזקיה א"ר ירמיה משום רשב"י ראיתי בני עליה (כת המקבלים פני שכניה) והם מועטים, אם אלף הם אני ובני מהם, אם מאה הם אני ובני מהם, "אם שתים הם אני ובני הם, א"ר ירמיה משום רשב"י יכול אני לפטור את כל העולם כולו מן הדין מיום שנבראתי עד עכשיו, ואלמלי אלעזר בני עמי מיום שנברא העולם עד עכשיו, ואלמלי יותם בן עוזיהו עמנו, מיום שנברא העולם עד סופו וכו'. (ופירש רבינו חננאל: הוא ובנו ויותם בן עוזיהו יכולים לפטור העולם מיום שנברא העולם עד סופו כי לא קבלו מוכייתיהם בעה"ז כלום).

ובמדרש בראשית רבה (לה"ב), ר' חזקיה בשם ר' ירמיה אמר כך אמר רשב"י אין העולם יכול לעמוד בפחות מל' צדיקים כאברהם אבינו, אי תלתין אינון אנא וברי תרין מנהון, ואם עשרין אינון אנא וברי מנהון, ואם עשרה אינון אנא וברי מנהון, ואם חמשה אינון אנא וברי מנהון, ואם תרין אינון אנא וברי הן ואם חד הוא אנא הוא. (פי' אין העולם יכול לעמוד פחות מל' צדיקים כאברהם אבינו ומתוך הל' צדיקים זה אני ובני מהם ואם זה רק כ' זה אני ובני מהם, ואם זה רק ה' זה אני ובני מהם, ואם זה רק ב' זה אני ובני, ואם זה רק אחד זה אני).

בגליון הש"ס (סוכה מה): על דברי הגמ' יכול אני לפטור וכו' מציין הגרע"א לדברי אבות דרבי נתן (פט"ז, ד) וז"ל: רשב"י אומר מכאן שאין ישראל רואין פני גיהנם לעולם, משלו משל למה הדבר דומה למלך בשר ודם שהיה לו שדה זיבורית באו בני אדם והשכירוה בעשרת כורין חטיין בשנה זבלוה עדרוה השקוה וכסחוה ולא הכניסו ממנה אלא כור חיטים אחד בשנה אמר להן המלך מהו זו אמרו לו אדוננו המלך אתה יודע בשדה שנתת לנו שמתחלה לא הכנסת ממנה כלום ועכשיו שזבלוה וכסחוה והשקוה מים לא הכנסנו ממנה אלא כור אחד חיטים בלבד, כך עתידים ישראל לומר לפני הקב"ה רשב"ע אתה יודע ביצר הרע שהוא מסית בנו שנאמר כי הוא ידע יצרנו. בספר חסידים (בולוויא סימן תרי"א) כתב: וכן רשב"י שרצה לפטור את העולם מן הדין מפני שכך אמר אני עשיתי זכויות הרבה וקבלתי צער ועינויים הרבה במערה ולא בשביל עונותי הרי עינויים שלא כדין קבלתי ואותן הייתי שוקל כנגד עינוי שראוי לבוא לרשעים על עוונותיהם ובזה הייתי פוטרן מיום הדין.

אפילו בני אדם שכבר נפטרו מן העולם ונתחייבו בבית דין של מעלה בעונש הגלגול נפטרים מן העונש בזכותו של אדונינו התנא האלוקי רשב"י זיע"א, כמ"ש בסוף האדרא זוטא דיצאת בת קול ואמרה על רשב"י "כמה פטרין ברקיעא משתכחין ביומא דין בגינך" [כמה מקטרגים ברקיע משתתקים ביום זה בזכותך. ופירש בספר אהבת השם להגאון הקדוש המקובל האלוקי רבי יוסף סדבון זיע"א וזה לשונו: כמה שטרי חוב על בני אדם המחויבים עונשים וגלגולים משתכחין מן הדין וכו' ונפטרו מן העונש, עכ"ל.

בן ח"י לחופה

ידוע מה שכתב הרב כי מי שעוסק בסודות התורה שגילה רשב"י ע"ה בזוה"ק הוא בחי' בן לקב"ה כי יש לו נשמה. ומי שעוסק רק בפשטי התורה נקרא עבד לקב"ה וכמו שאנחנו אומרים בר"ה אם כבנים אם כעבדים כנודע. ועתה יובן מה שאמרו רבותינו בן ח"י לחופה, כי מילת "בן" פירושה מי שהוא זכה להיות מבחי' בן שעוסק בזוה"ק ובסודות התורה אז "חי לחופה" כלומר ביום ח"י באייר מוזמן הוא לחופה הגדולה שהיא ההילולא דרשב"י לבוא לאכול ולשתות ולשמוח שם שמחה גדולה. ובספה"ק איתא, דרבי שמעון הוא בחי' ידיד נפש של השי"ת, ומי שתלמיד וכן של רשב"י, נמצא שהוא בנו של ידיד ה', וראה "ידיד נפש אב הרחמן" ע"ה גי' "רבי שמעון בן יוחאי" בדיוק, לרמוז לנו שרשב"י הוא ידיד הנפש של הקב"ה הנקרא אב הרחמן, ואז הקב"ה מרחם עלינו ומביא לנו הגאולה. ומובא בספרים הקדושים על הפסוק "ושלושים יום ושלשת ימים תשב בדמי טהרה", "בכל קודש לא תגע, ואל המקדש לא תבוא עד מלאות ימי טהרה". פסוק זה יש בו רמז גדול לשכינה הקדושה שבימים הללו מטהרת עצמה וסופרת שבעה שבועות להטהר במקוה העליון.

והנה שלושים יום ושלשת ימים הם ל"ג בעומר, עד יום ל"ג בעומר תשב בטהרה, ותכין עצמה ליום הקדוש הזה, שבו זכינו לגילוי אורות הסודות הגדולים של תורתנו הקדושה. ואמר "בכל קדש לא תגע" יום ל"ג בעומר נקרא בכל קודש, בכ"ל גי' ב"ן שהוא היום של הבן הקדוש שעליו נאמר בפיוט "נעשה אדם נאמר בעבורך" א"כ בב"ן הקדוש שהוא רשב"י זיע"א לא תיגע ביומו לחללו ח"ו "בשה"י פה"י", ואפילו שהגעתם ליום הקדוש הזה עדיין ואל המקדש לא תבוא עד מלאות ימי טהרה, פי' ב"טוב" ימים אלו תעסוק בתורה הקדושה, ובפרט בסודות התורה, ואז תזכה שכבר מלאו ימי הטהרה, כי ימ"י הם אותיות יום מ"י שהוא יום החמשים, ככתוב תספרו חמשים יום, ואז זוכים לקדושה העליונה ולכל התורה הקדושה ביום מתן תורה - חג השבועות.

רשב"י בחינת משה רבינו

בהגהות ניצוצי אורות (סוף הקדמת הזוהר דף י"ד): כתב, דע כי רשב"י ע"ה היה ניצוץ מרע"ה ודורו היה בבחינת דור דעה ולכן התחיל ספר הזוהר במלת בריש שהוא ר"ת רשב"י, ולכן זכה רשב"י לראות מעלת דור המדבר הנזכר בזוהר (פ' שלח לך) ואמר שם דלא הוה כדרא דמדברא אלא דרא דידיה עד דייתי מלכא משיחא שהוא ג"כ ניצוץ מרע"ה ולכן עשה ספרא דצניעותא ה' פרקים כנגד חמשה חומשי תורה, ולכן ברח מפני הקיסר באמרם שמעון שגינה יהרג כמו שברח משה מפני פרעה ושם השיג שלימותו במדבר וכן השיג רשב"י שלימותו במערה במדברא דלוד כי שם נגלה אליו אלוקים.

ובספר הגלגולים (פל"ה) כתב, רשב"י ע"ה היה גלגול משה רבינו ע"ה ור"א בנו היה הנער שהיה משרת בפסל מיכה שהוא בן גרשום בן משה כדברי רז"ל, והיה הנער בן י"ג שנים ובעבור זה ישב ר"א י"ג שנים במערה.

וכן בספה"ק תפארת שלמה (מועדים) גם כתב שרשב"י משורש נשמתו של משה רבינו, ובספר שער יששכר (מאמר ימי החג ליום ג' דסוכות עמ' שנ"ח) כתב: וגם תראה לפלא כי גם ל"ג בעומר בגימטריא משה, שהוא פטירת רשב"י,

שהיה שורש נשמת משה רבינו ע"כ לעולם אותו יום בשבוע שחל בו ל"ג בעומר אז חל בו באותו יום אח"כ, בימי הסוכות, יום ד' אושפיזא דמשה רבינו.

בסו"ס הלולא רבא (תיקונים, ליוורנו, תרמ"א) הביא כמה רמזים בענין זה, אמרו חז"ל בשגם הוא בשר, בשגם זה משה, ובגימט' משה, והנה "בשגם" באתב"ש הוא אותיות רשב"י, ורמזו שרשב"י ניצוץ מרע"ה, ואפשר עוד לרמז, משה נוטריקון שמעון הוא משה.

וכבר נודע מה שאמר הגאון המקובל חכם מרדכי עבדי מחכמי חלב שב"י ר"ת שמעון בר יוחאי, שעיקר עלייתו של משה רבינו היתה להביא את תורת השב"י.

וראיתי דבר גדול בספה"ק, שכאשר עלה משה רבינו לעולמות העליונים לקבל התורה, היה מקום מיוחד שאליו היה צריך להגיע ושמו "מרום", ולא נתנו לו המלאכים להגיע לשם, מה עשה לקח את נשמתו של רשב"י עמו וכך יכל לעלות למעלה ל"מרום" להביא את סודות התורה, וזה שאמר עלית למרום שבית שב"י איך וכיצד יעלה משה למקום שנקרא "מרום" ע"י שלקח עימו את השב"י שהיא רשב"י וזה נרמז במה שכתוב ויהי ש"ם עם ה' ארבעים יום וארבעים לילה, ש"ם - ר"ת שמעון משה שהיו יחד.

וכן ביארו בספרים שביום פטירת רשב"י גילה את האדרא זוטא ושם אומר רשב"י - אני מבקש מהשמש שלא תשקע עד שאגמור לדרוש בסודות התורה וכך היה. ובמה סיים בתיבות כי שם צוה ה' את הברכה חיים עד העולם, ש"ם - ר"ת שמעון משה שמשו רבינו היה עמו ודרש עמו ואז זכה לבחי' צוה ר"ת צירף ו"ה שכידוע בזמן הגלות אין השם שלם ואין הכסא שלם כי השכינה נפרדה מן הז"א בעלה כלומר מן אות ו', וע"י הסודות שגילה רשב"י גרם ליחוד העליון והנורא שהיה באותו יום, שהאיר אור גדול מאד ונסתלקו כל הקליפות וכך היה יחוד נורא ואיום.

ובזוה"ק איתא (ח"ג קלב): מעיד אני עלי שמים וארץ שמים העליונים ואת הארץ העליונה שבעליונות שאני רואה כאן באידרא. מה שלא ראה אדם מיום שעלה משה בפעם השנייה על הר סיני לקבל לוחות שניות (כי בלוחות ראשונות היו שם אצלי בני' שזכו לראות מדרגות עליונות דכתיב "ויחזו את האלהים" וזכו לראות קירון פני משה בדרגתו הגדולה שפניו האירו כפני חמה אבל מאז ועד רשב"י לא זכה שום אדם לזה). שאני רואה את פני מאירות כאור השמש המאיר לעולם שכתוב "וזרח לכם יראי שמי שמש צדקה ומרפא בכנפיה" ועוד שאני יודע שפני מאירות שגילו לי זה מן השמים ומשה לא ידע ולא הסתכל בה"ד "ומשה לא ידע כי קרן עור פניו" ועוד שאני רואה בעיני שלש עשרה מידות של רחמים חקוקים לפני ומאירים כנורות. הזדרו חברים קדושים שקיום זכות כזה לא יהיה עד שיבא מלכא משיחא.

רשב"י כמשה ואהרן

ראיתי מאמר נפלא בדפי פרשת השבוע של מזכה הרבים "המאיר", ואביא מדבריו: גדולתו זו של רשב"י יש בה לדמות את רשב"י לדרגת משה רבינו ע"ה שעליו נאמר (דברים לח) "ולא קם נביא עוד בישראל כמשה". ובמה גדולתו? שזכה להכיר יותר מכל הברואים גדולתו יתברך, פנים אל פנים, במראה ולא בחידות.

אולם בבית הראשון של הפזמון "בר יוחאי נמשחת אשריך", מגדיר את גדולתו של רשב"י כקדושת אהרן הכהן שנתקדש בשמן המשחה, "בר יוחאי שמן משחת קודש נמשחת ממידת הקודש, נשאת ציץ נור הקודש חבוש על ראשך פארך", והיא מעלת אהרן הכהן שנתקדש בשמן המשחה כשהציץ חבוש על ראשו. המקור להגדרת רשב"י כקודש הוא בדברי הזוהר (נשא קמד): "רבי יהודה קארי ליה שבת דכולהו שיתא מניה מתברכין דכתיב שבת לה' קודש לה' מה שבת לה' קודש אוף רבי שמעון שבת לה' קודש". ונראה שהדמיון של רשב"י לאהרן הכהן הוא, כשם שאהרן הכהן קדושתו בכך שנכנס לפני ולפנים אל הקודש פנימה בתוך קודש הקודשים, כך רשב"י גדולתו בתורת הסוד שנכנס לפני ולפנים בסודות התורה בקודש הקודשים, להאיר התורה באספקלריה המאירה של סודות הקודש. מעלה זו של רשב"י שיש בו דרגת קדושת אהרן שנמשח ונתקדש בנור הקודש, מרומזת גם ביום פטירתו ביום שפשטה תורת הסוד, שספירת ל"ג בעומר היא "הוד שבהוד", וכידוע ספירה זו של הוד היא מעלתו של אהרן הכהן כי משה בנצח ואהרן בהוד. ונכון להתבונן מהי מעלת אהרן הכהן בתוספת לגדולתו של משה כרעיא מהימנא שנשתבח בה רשב"י. משה ואהרן אף על פי ששקולים הם ככתוב "הוא משה ואהרן" "הוא אהרן ומשה", ונמשלו כתאומי צביה, יש בהם מעלות שונות המשלימות זו את זו, ואף שלא קם בישראל כמשה עוד, הכהונה הקדושה ומעלותיה נתנו לאהרן. על הכתוב "אל תקרב הלום" שנאמר בשעה שהקב"ה נגלה אל משה רבינו לראשונה, אמרו חז"ל (ש"ר פ"ב ב'): "ביקש משה שיעמדו ממנו כהנים ומלכים, אמר לו הקב"ה אל תקרב הלום, כלומר לא יהיו בניך מקריבים, שכבר מתוקנת הכהונה לאהרן אחיך", ההוראה "אל תקרב הלום" נאמרה למשה כשאמר "אסורה נא ואראה את המראה הגדול הזה", כשרצה

לראות ולדעת יותר ויותר בגדולתו יתברך, ועל כך נאמר "אל תקרב הלום", לפי שיש דברים שאינם ניתנים לתופסם בשכל אנושי, כי לא יראני האדם וחי, ו'לית מחשבה תפיסא בך כלל', אולם מה שאי אפשר להשיג בשכל אנושי, אפשר לחוש על ידי קדושה בדביקות וטהרה, וזו מעלת אהרן הכהן שנמשח בשמן משחת קודש. אכן מה שלא השיג משה רבינו כשבקש לראות בסנה, ונאמר לו "אל תקרב הלום", זכה אחר כך להתקרב ולעלות אל הקודש פנימה, כשעלה למרום וראה את המראה הגדול הזה, שבו למד את כל התורה וסודותיה, אולם קבל את הדברים כשהוא מעל מושגי אנוש בארבעים יום וארבעים לילה, ועל כן יש דברים וחלקים בתורה שמסר ולימד לעם ישראל, ויש חלקים שנשארו בגדר "אל תקרב הלום", שסתומים וחתומים מפני אדם, וזו תורת הסוד, מכאן שבשכל אנוש אפשר להכיר להבין ולהתקרב אל הקב"ה עד גבול תפיסת האדם, ועל כך נאמר "אל תקרב הלום", ומה שאי אפשר להשיג בראיה מוחשית ובדעה אנושית, אפשר להשיג בעבודה בקדושה ובדביקות בה', וזה סוד עבודתו של אהרן הכהן, ושילוב של שני הדברים כאחד הוא מעלת "משה ואהרן בכהניו" שנאמרה על שמואל הנביא.

על פי דברים אלה ניתן להבין מעלת רשב"י שנאמר עליו שיש בו ממעלות משה רבינו, כבן עליה שמסתכל באספקלריה מאירה, ונאמר עליו שנמשח בשמן משחת קודש כאהרן הכהן שנזר חבוש על ראשו, שיש במעלתו ידיעת התורה וסודותיה, וזכותו שהנחיל אותה עלי אדמות כאהרן הכהן שנכנס לפני ולפנים, והשרה השכינה בתוך העדה, והמפתח להבנת הדברים הוא ברמז שרמז האריז"ל על רשב"י והביאו מרן החיד"א שגדולת רשב"י מרומזת בתהילים בפסוק "עלית למרום שבית שבי", "שבי" ראשי תיבות "שמעון בר יוחאי".

על פסוק זה נדרש בגמרא (שבת פח) בשעה שעלה משה למרום אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רבונו של עולם מה לילוד אשה בינינו, אמר להם לקבל תורה בא, אמרו לפניו חמדה גנוזה שגנוזה לך תשע מאות ושבעים וארבעה דורות קודם שנברא העולם אתה מבקש ליתנה לבשר ודם, מה אנוש כי תזכרנו וכן אדם כי תפקדנו ה' אדונינו מה אדיר שמך בכל הארץ אשר תנה הודך על השמים. אמר לו הקב"ה למשה החזיר להן תשובה... אמר לפניו רבונו של עולם תורה שאתה נותן לי מה כתיב בה אנוכי ה'... אשר הוצאתיך מארץ מצרים, אמר להן למצרים ירדתם לפרעה השתעבדתם, תורה למה תהא לכם וכו' מיד הודו לו להקב"ה שנאמר ה' אדונינו מה אדיר שמך בכל הארץ, ואילו תנה הודך על השמים לא כתיב, מיד כל אחד ואחד נעשה לו אוהב ומסר לו דבר שנאמר עלית למרום שבית שבי לקחת מתנות באדם, בשכר שקראוך אדם לקחת מתנות". ונראה שעיקר טענת המלאכים "מה לילוד אשה בינינו" ו"תנה הודך על השמים", היא לא על התורה כפשוטה, אלא על פנימיות התורה וסודותיה, אותה חמדה גנוזה שקדמה למעשה בראשית, ולזה הכוונה "תנה הודך על השמים". את החילוק בין הוד להדר מבאר המלבי"ם בכמה מקומות, שהוד הכוונה ליופי הפנימי שאינו ניכר, ואילו הדר הוא היופי החיצוני. כשראו המלאכים את משה רבינו בא לקבל תורה והוא מופשט ממושגי אנוש, הבינו שמקבל הוא לא רק את התורה והדרה במושגי אנוש, אלא את "הודה" את הפנימיות התורה וסודותיה, ועל כך עלתה השאלה "מה לילוד אשה בינינו", מה לאדם במושגי עליון המופשטים מחומר וצורה, כדי לקבל את ההוד, את הסודות והחכמה שקדמה למעשה בראשית, וזה עומק המושג "עלית למרום שבית שבי", שעלה משה והתעלה ממושגי אנוש, וקבל התורה והורידה לעולם הגשמי, בבחינת "שבית שבי לקחת מתנות האדם".

אולם על אף שזכה משה רבינו בהודה של תורה וסודותיה, נשארה תורה זו סתומה וחתומה, כתעלומה ואין קורא לה, עד שבא רשב"י שזכה וזיכה את הרבים בגילוי תורת הסוד ולהנחילה עלי אדמות.

וזה סוד הרמז עלית למרום שבית "שבי" על רשב"י זיע"א, שהוא האיש מרעיש הארץ מרגזי ממלכות, שזכה וגילה השבי של משה רבינו, שגילה את חכמת הנסתר בתורה, וזה הודה של תורה שזכה בה רשב"י, אותה חכמה שנאמר עליה "תנה הודך על השמים", ומתי נתגלתה לעולם תורה זו, שהיא הודו של הקב"ה, בספירת הוד שבהוד בל"ג בעומר, וזו גדולתו של היום ושל תורת הרשב"י זיע"א. בבית השני בפיוט יש ללמוד במה זכה, וכיצד הגיע רשב"י לדרגה של "שמן משחת קודש", לספירת ההוד דוגמת אהרן הכהן, "יום נסת יום אשר ברכת", הכוונה למערה שהתחבא בה. ויש לדייק הגדרת הפיוט לאותם שלש עשרה שנה שישב רשב"י במערה כשהוא ניוון ממים וחרוכים, כשגופו ספון באדמה עד כדי שכל גופו היה פצוע, אותה ישיבה פיזית זו הקשה מנשוא, הוגדרה כ"מושב טוב ישבת", ובמה הטוב שבמושב מערה זו, ש"שם קנית הודך והדרך", שבאותה מערה ובאותו מושב קנה רשב"י את רובי תורתו שהיא "הודך והדרך". ושוב יש לדייק שעיקר מעלתו של רשב"י בהודה של תורה, בחכמת הנסתר, שזכה בה וקנה אותה במערה, אם כי גם בתורת הנגלה שהיא הדרה של תורה גם בה התעלה במערה (לפי שתנאי הוא לידיעת הנסתר שיש להתעלות בתורת הנגלה כשלב ראשון לעליה בתורת הנסתר). ההגדרה בפיוט "במערת צורים שעמדת", יש בה ללמד על מעלת המערה ותכליתה, ששם קנה רשב"י את הודה של תורה, שהיא החכמה העליונה, בדומה למשה רבינו שבקש לדעת את חכמת הבורא,

כשבקש מהקב"ה "הראני נא את כבודך", ואם כי נאמר שם "לא תוכל לראות את פני כי לא יראני האדם וחי", אף על פי כן, נגלה אליו הקב"ה, והשיג את אשר ניתן להשיג בבחינת "וראית את אחורי", ונאמר שם "ונצבת על הצור", ולזה הכוונה "במערת צורים שעמדת", שרשב"י השיג אותם השגות של קבלת סודות התורה, בבחינת "שם קנית הודך והדרך".

גדולתו של רשב"י שאף שנתקדש במערה בקדושה עליונה וחי במושגים של חיי עולם, זכה להודה של תורה, זכה שנגלו לו סודות תורה, וזכה לגלותם בעולם הזה, וזו הבחינה של משה ואהרן כאחד, משה רבינו עלה אל ההר ולמד תורה במושגים של מלאך וחי עולם, אהרן הכהן זכה להתקדש ולהשרות השכינה במושגי העולם הזה ובעבודה של חיי שעה, ואף רשב"י זכה לשמן משחת קודש כאהרן הכהן, ולנעשה אדם נאמר בעבורך כניצוץ של משה רבינו, ועליו נאמר "אשרי יולדתך ואשרי העומדים על סודך לבושי חושן תומיך ואוריך".

זכות התנא רבי שמעון בר יוחאי תגן עלינו.

בגמ' (קידושין מא ע"א) האיש מקדש בו ובשלוחו, השתא בשלוחו מקדש בו מבעיא. הרב מרוזין מפרש דרך רמז, דהאיש מקדש זה הקב"ה שנקרא איש כמ"ש ה' איש מלחמה, ואנחנו מתקדשים ומקבלים שפע "בו" ע"י הי"ת ובשלוחו ע"י רשב"י זיע"א "השתא בשלוחו מקדש" בגלות השפע והקדושה בא ע"י שליח רשב"י ז"ה"ק אבל "בו" כלומר על ידו יתברך "מבעיא" מלשון בקשה צריך לבקש מאתו יתברך שזוכה לזה.

גילוי הסודות בזוה"ק לדרא בתראה

הגמרא במס' שבת (דף קל"ח) אומרת כנשכנסו רבותינו לכרם ביבנה אמרו: עתידה תורה שתשתכח מישראל ואמר רשב"י ח"ו לא תשתכח שנאמר "כי לא תשכח מפני זרעו" ומבואר הרי בזוה"ק שבזכות ספר הזוה"ק והלימוד בו וההתמדה בו יצאו ישראל מהגלות ברחמים א"כ אפי' סודות התורה לא ישתכחו וא"ת הרי אמרו עתידה שתשתכח, מיישב הזוה"ק דהפירוש עתידה תורה שתשתכח פי' בארמית תמצא ותמצא בישראל ואז רשב"י אומר ח"ו שתשתכח ר"ל שרק פשט התורה יהיה מצוי אלא גם סודות התורה ידעו ובזכות סודות התורה יצאו מן הגלות ברחמים וז"ש "והאמת תהיה נעדרת" פי' תהיה עדרים עדרים, וידוע שס"ת כ"י ל"א תשכח מפני זרעו יוחאי, ובדאי לא תשכח מפני זרעו הוא רשב"י ומרומז בפסוק (דניאל ד, י) "עיר וקדיש מן שמיא נחית" ר"ת שמעון.

ורמזו כי לא תשכח מפני זרעו ס"ת יוחאי, והטעם שרשב"י היה בטוח שלא תשתכח התורה מישראל הוא, כי זיכו את רשב"י לגלות ולדרוש כל סודות התורה בספר הזוה"ק, שבעיקר מיועדים הם לדור האחרון - הדור שלנו בסוד "צנצנת המן" שהיא למשמרת לדורות הבאים, שאם יאמרו ישראל איך נעסוק בתורה הקדושה - מהיכן תהיה לנו פרנסה, יראה להם משה שהקב"ה הוריד מן השמים במדבר וכך היה לעם ישראל אוכל והוא גם רמז למאכל רוחני שהוא הזוה"ק.

כח הזוה"ק

והנה סגולתו של הזוה"ק וכוחו - לטהר את האדם ולקדש אותו ולגרש הקליפות והטומאה. כי כידוע כשהיה רשב"י דורש בזוה"ק היה העולם נקי ומטוהר מהקליפות ולכן אפי' הסוחרים היו מדברים בסודות התורה והציפורים היו מצפצפות סודות התורה, כי הקדושה והאור של הזוה"ק דוחה את הטומאה והקליפות מן העולם.

והנה השכחה באה בגלל שלאדם יש מוחין דקטנות שאז יש לקליפות אחיזה וממנה באה השכחה, ואם דוחים את המוחין דקטנות ע"י שממשיכים מוחין גדולות, אז כבר אין שכחה כן כתב רבינו האר"י ז"ל בכמה מקומות.

וכל עיקר גילוי ספר הזוה"ק שהוא סודות התורה שהיא החכמה העליונה שעל ידו ממשיכים מוחין גבוהים וגדולים ודוחין את המוחין דקטנות והאדם הופך להיות קדוש, כל זה הוא לדור האחרון, וא"כ בודאי שלא תשתכח התורה מישראל כי אומר רשב"י אני עשיתי חיבור מיוחד להציל את עם ישראל בדור האחרון מן הקליפות והסט"א ומן המחלות והאסונות, ולכן בודאי לא תשתכח התורה מישראל.

העוסקים בתורת הסוד נקראים בנים

וכבר אמר רשב"י בזוה"ק שמי שעוסק בסודות התורה בזוה"ק הוא בבחי' בן, ומי שעוסק רק בפשט התורה הוא בחי' עבד. והטעם פשוט כי אדם שיש לו עבד לשמשו, הוא נכנס לביתו ומסדר את כל עניני הבית, אבל אינו יכול להכנס לגננים והאוצרות של האדון לראותם וליקח מהם, אבל כאשר בא הבן לבית אביו יכול לילך לאוצרות אביו ולראות מה יש לו בגנזיו וליקח מהם ולהנות בהם וזו שמחת האב. והאוצרות הללו הם סודות התורה, שמי שזוכה

להכנס לסודות התורה הוא בבחינת בן לאבינו שבשמים והוא זוכה לדעת את כל התורה ולזכור אותה ולא שייך אצלו שכחה.

ועתה מובן שכאשר עלה משה למרום להביא את התורה באו מלאכי השרת ואמרו לקב"ה מה לילוד אשה בינינו - "אשר תנה הודך על השמים" הרי יש לנו "דינא דבר מצרא". אבל עתה שראינו שעם ישראל הם בחי' בנים ובפרט מי שעוסק בזה"ק, א"כ בבנים לא שייך טענת המלאכים לדינא דבר מצרא.

יום ל"ג בעומר

ואיתא בספה"ק "ועלו מושיעים בהר ציון ס"ת מרון, לרמוז כי ע"י תורת התנא האלהי רשב"י יבא משיח בן דוד ויגאלנו כמבואר בזה"ק ובדא יפקון מגלותא ברחמי. ובפרט ביומא דהילולא דרשב"י שביום זה עולים כל תורתו ומצוותיו שעשה וא"כ כל סודות התורה והזוה"ק וכל תורתו בש"ס ופוסקים וכל תפילותיו ומצוותיו עולים ומאירים ביום זה. ובפרט שביום ל"ג בעומר יש שמחה רבה כי יש יחוד עליון ומזמינים כל פמליא דלעילא שישמחו ומעטרין עיטורין לרשב"י וכמו שכתב הרמ"ק ביום פטירת הצדיק יש הילולא כי זה נקרא חתונה כי יש יחוד עליון של הקב"ה ושכינתיה חתן וכלה כי ביום פטירתו יתנוצצו ויעלו כל התורה והמצוות שעסק בהם ועל ידם יש יחוד עליון ונורא. ועל זה נאמר "צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתונתו וביום שמחת ליבו". ויש ביום זה המתקת הדינים גדולה כמו שכתוב בסוף "אדרא זוטא" בת קלא דאמר "כמה פיטרין ברקיעא משתככין ביומיה דין בגינד" ר"ל כל אלו המקטרגים שפותחים פיהם על עם ישראל ברקיע ביום הזה משתתקים.

וא"כ בודאי שביום קדוש הזה כל מי שמגיע אצל רשב"י, רשב"י בכוחו הגדול שאמר יכול אני לפטור את העולם כולו מן הדין, פוטר אותו מן הדין, ונעשה פטור מכל הדינים, ובכוונה שפועל בו מה שאמר רשב"י זיע"א, ועוד שרשב"י נאמר עליו "כדאי הוא לסמוך עליו בשעת הדחק" שסומכים על רשב"י כשדוחק לאדם.

ולא עוד אלא שרשב"י מחלק ביום זה מתנות וישועות, כי זה יום החופה והשמחה הגדולה שלו, ומה שאדם מבקש ממנו הוא פועל ומשתדל בעבורו.

ויש הבדל גדול בין מירון של ל"ג בעומר, למירון של כל השנה. והוא על פי משל, אם אדם צריך איזו בקשה מאחד הגבירים הגדולים אם הוא בא על דלתי הגביר בימים רגילים הגביר יושב ומברר על פרטי הבקשה, ואם מוצא לנכון לעזור לאותו אדם הוא עוזר לו, אמנם כאשר יש לגביר הזה שמחה גדולה כגון חתונה, אז כל מי שמבקש ממנו ומה שמבקש נותן לו בלי שאלות, כי רצונו שכל אלו שסביבו יהיו שמחים ולא יהיה להם שום צער.

מובא בזה"ק הקדוש (חלק ג' דף רמ"א) דאלמלא ניתנה תורה בסיני, הקב"ה היה אומר די לי שיש לי את "בר יוחאי" הוא, התורה שלו וסתריה.

א"כ גם בל"ג בעומר לא שואלים שאלות, כולם ראויים, כולם מקבלים.

ביאור ההפטרות

הקשר בין ההפטרות לפרשה

בהפטרות: מסופר על מצוות שישראל צריכים ללכת בהם שילכו בחוקותיו, ישמרו את השבת, ולא ילכו בחוקות הגויים, אלא יעשו את משפטיו ומצוותיו אשר יעשה אותם אדם וחי בהם, וזה מעין הפרשה (קדושים) שבה מסופר על שמירת שבת על משפטי ה' ושלא ילכו בחוקות הגוי.

תוכן ההפטרות

בשנה השביעית לגלות יהויכין באו זקני ישראל לנביא להתפלל לה' שירושלים לא תחרב, הנביא עונה להם שה' נשבע שלא יקבל את תפילתם.

עוד אומר ה' לנביא שיוכיח את ישראל על תועבותיהם, יזכיר להם את חסדי ה' שעשה אתם במצרים, שלמרות שטימאו את עצמם והלכו אחרי הגילולים, ולא רצו לשמוע בקול הנביא אהרן, שהוכיחם להשליך מעליהם את השיקוצים והגילולים, עם כל זאת גאלם ממצרים, הביא אותם למדבר, נתן להם חוקים ומשפטים טובים, וגם בהיותם במדבר מרדו בו כחטא העגל, חיללו את השבת ביציאתם ללקט את המן, ולכן נשבע ה' שלא יביאם לארץ הטובה שהוא חיפש להם, אלא יביא את בניהם במקומם וגם את בניהם הזהיר שלא ילכו בדרכי אבותיהם, אלא ישמרו מצוותיו ומשפטיו, וישמרו את השבת שהיא אות בין ה' ובין עמו ישראל, שידעו שה' הוא אלוהיהם.

יחזקאל פרק כ' פסוק ב' - פסוק כ'.

ב וַיְהִי דְבַר-יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: **בְּן-אָדָם** אתה יחזקאל הנביא **דַּבֵּר אֶת-אֵל וּקְנִי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הַלְדַרְשׁ** האם לדרוש אתי ולהתפלל לפני **אַתֶּם בָּאִים חַי-אֲנִי [א] דְעוּ הֲרֵינִי נֹשֵׁב אִם-אֲדַרְשׁ לָכֶם** אם יהיה נדרש לקבל את תפלתכם (מ"ד) **נָאִם אֲדֹנָי יְהוִה: ד הַתְּשִׁפֹּט אֲתֶם** האם תתנוכח עמהם להודיעם שהדין עמי (מ"ד) **הַתְּשִׁפֹּט בְּן-אָדָם** האם תרצה לשפוט אותם ברשעות שלהם (רד"ק) זאת עשה הוכח אותם על מעשיהם הרעים וגם **אֶת-תּוֹעֲבוֹת אֲבוֹתֵיכֶם הוֹדִיעֶם** (מ"ד): **ה וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם כֹּה-אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה בְּיוֹם בִּחְרִי בְיִשְׂרָאֵל** ביום שבחרתי בישראל בהיותם במצרים או **וְאִשָּׁא יָדַי הֲרַמְתִּי יְדֵי שְׂבוּעָה לְזֶרַע בֵּית יַעֲקֹב** להוציאם משם (מ"ד) **וְאִוְדַע לָהֶם** נודעתי להם על ידי הנביאים ששלחתי להם **בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם** שהם משה ואהרן ומרים (רד"ק) **וְאִשָּׁא יָדַי** נשבעתי להם **לֵאמֹר אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם** אהיה לכם למנהיג ולמשגיח עליכם (מ"ד): **וְאִזּו בְּיוֹם הַהוּא** שנשבעתי להם שאהיה להם למנהיג ולמשגיח, או **נִשְׁאַתִּי יָדַי לָהֶם לְהוֹצִיאֵם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֶל-אֶרֶץ אֲשֶׁר-תִּרְתִּי** חפשתי אותה להם שהיא ארץ ישראל שהיא **זְבַת חֶלֶב וּדְבַשׁ** וגם **צָבִי הִיא** תפארת ותמדה (רד"ק) ורוחנית **לְכָל-הָאָרְצוֹת** כי השכינה שורה בה (מלבי"ם): **ז וְאָמַר אֲלֵהֶם** על ידי אהרן **אִישׁ שְׂקוּצִי** שיקוץ ותיעוב ש **עֵינָיו מְרַאוּת לוֹ** מראות לו **הַשְּׁלִיכוּ [ב] תּוֹרְקוּ,** שענינכם לא יהנו מהם **וּבְגִלְוֵי מִצְרַיִם אֶל-תִּטְמְאוּ** ללכת אחריהם (מ"ד), כי **אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: ח וַיִּמְרוּ-בִּי** הרשעים מישראל שמתו בשלשת ימי אפיליה

עיונים והארות

הזקנים לשאול ליחזקאל דברים וסלקו, באו אנשים מזקני ישראל, כה אמר א-דני ה' הלדרוש אותי אתם באים, אמר לו יחזקאל, רבוננו של עולם ומה אתה מניחן, איך אתה נדרש להם אפילו בזכות התורה, אמר לו ובזכות התורה אני נדרש להם, שנאמר עוד זאת אדרש לבית ישראל, וכתוב זאת התורה וגו' (ילמדנו).

ב. איש שקוצי עיניו השליכו וגו' (ילק"ש) - היינו דכתיב משכו וקחו, משכו ידיכם מעבודת אלילים והדבקו במצוות. ר' יהודה אומר הרי הוא אומר ולא שמעו אל משה מוקצר רוח ומעבודה קשה, וכי יש לך אדם שמתבשר בשורות טובות ואינו שמח, נולד לך בן זכר, רבן מוציאך לחירות ואינו שמח, אלא מה תלמוד לומר ולא שמעו אל משה, שהיה קשה להם לפרוש מע"א, הדא הוא דכתיב, וידבר ה' אל משה ואל אהרן ויצום, צום לפרוש מע"א (מכילתא).

[א] ספר תולדות ישו לא ידוע מי חיברו, ורבותינו הראשונים הביאוהו, ראה בתוספות השלם (בראשית ה כט) בשם הרשב"ם ז"ל, וכן החזיקו החת"ס זצ"ל בכתב יד, וכתב עליו הערות [בקובץ 'ירושנתנו' (ח"ב עמ' עב) נדפס "הערות על קונטרס תולדות ישו" הנוצרי" למרן החתם סופר זצ"ל. והוא מתוך העתקה מאחד מתלמידי החת"ס ז"ל שהעתיק מכת"י רבו. ובמבוא שם העתק מכתב מהגאון רבי שלמה סופר זצ"ל מבערעגסאס בעל 'חוט המשולש' שכתב להרשב"ן אודות "קונטרס אשר העתיק קדוש זקני החתם סופר ז"ל מעשה הנוצרי וכו'"]. ועיין ברש"י על העין יעקב במסכת עבודה זרה (דף י ע"א) שהביא בשם ספר 'תליית ישו' [נשמט ברש"י שבגמרא ע"י הצענוזור, ועכשיו נדפס על הדף בש"ס במהדורת 'עוז והדר' בהגהות וציונים אות ל], ואולי ספר 'תולדות ישו' וספר 'תליית ישו', חד הוא.

א. חי אני אם אדרש לכם (ילק"ש) - נשבע הקב"ה בימי יחזקאל דברים שלא להדרש לישראל, אימתי בשעה שבאו

וְלֹא אָבוּ וְלֹא רָצוּ לְשִׁמְעַע אֵלַי אִישׁ אֶת-שְׁקוּצֵי שִׁיקוּץ וְתִיעוּב עֵינֵיהֶם לֹא הִשְׁלִיכוּ
 וְאֶת-גְּלוּלֵי מִצְרַיִם לֹא עָזְבוּ וְאָמַר בְּעֵבֹר זֶה חֲשַׁבְתִּי לְשִׁפְךָ חַמָּתִי [כעסין] עֲלֵיהֶם (ט"ד) לְכַלּוֹת
 אֶפְלֵ בָהֶם לְהַשְׁמִיד אוֹתָם בְּכַעֲסִי (ע"פ רד"ק ומלבי"ם) בְּתוֹךְ אֶרֶץ מִצְרַיִם: ט וְאַעֲשֶׂה אֲבָל עֲשִׂיתִי לְמַעַן שְׁמִי
 לְבַלְתִּי יִחַלל יִחַלְלֵהוּ לְעֵינַי הַגּוֹיִם אֲשֶׁר-הִמָּה בְּתוֹכָם בְּאוֹמְרָם מַבְלִי יִכּוֹלֵת ה' לְהוֹצִיאֵם אֲשֶׁר נִזְדַּעְתִּי
 אֲלֵיהֶם לְיִשְׂרָאֵל לְעֵינֵיהֶם לְהוֹצִיאֵם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם (רש"י): י וְאוֹצִיאֵם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וְאֲבֵאֵם
 אֶל-הַמִּדְבָּר שֶׁשֶׁם הוֹרָה לָהֶם חֻקֵי ה' וּמִצְוֹתָיו, וְשֶׁמֶרְאוּ הַשְׁכִּינָה וְהַנְּסִים וְהַנִּפְלְאוֹת (מלבי"ם): יא וְאֵתָּן לָהֶם אֶת-חֻקֹּתַי
 וְאֶת-מִשְׁפָּטַי הַזֹּדְעֹתִי אוֹתָם אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אוֹתָם הָאָדָם וְחֵי בָהֶם בְּחַיִּים הַגְּשֵׁמִים בְּעוֹלָם הַזֶּה,
 וְהַרוּחַנִּים בְּעוֹלָם הַבָּא (ע"פ מ"ד ומלבי"ם): יב וְגַם אֶת-שִׁבְתוֹתַי נָתַתִּי לָהֶם [ג] שֶׁהִנַּחְתִּי לָהֶם יוֹם מְנוּחָתִי לְמְנוּחָה (רש"י)
 לְהִיזוֹת לְאוֹת בֵּינִי וּבֵינֵיהֶם עַל הַשְּׁגָחָה וְהַשְׂרָאָת הַשְּׁכִינָה עֲלֵיהֶם מִצְדֵי לְדַעַת כִּי אֲנִי יְהוָה מְקַדְּשֵׁם שֶׁהֵם
 מִצְדִּים צְרִיכִים לְהִתְקַדֵּשׁ מִעֲנֵי הַעוֹה"ז אֶל הַרוּחָנִיּוֹת וְהַקְּדוּשָׁה שֶׁאֲדַבֵּק בָּהֶם עֵנִין הַאֲלוּקִי (מלבי"ם): יג וַיֹּמְרוּ-בִי סָרְבוּ לְדַבְּרֵי (ת"י)
 בֵּית-יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר בְּחֻקֹּתַי לֹא-הִלְכוּ נִסּוּ אוֹתִי בַּעֲגָל וּבַרְפִּידִים מִלְּקַבֵּל אֶת הַתּוֹרָה וְהוֹתִירוּ כֵּן הַמֶּן (רש"י)
 וְאֶת-מִשְׁפָּטַי מֵאִסּוּ וְקִצּוּ בָהֶם וְלֹא יָדְעוּ כִּי מִשְׁפָּטִי אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֶתְּם הָאָדָם וְחֵי בָהֶם
 וְאֶת-שִׁבְתוֹתַי חִלְּלוּ מְאֹד שִׁיּצְאוּ לִלְקוֹט מִן בִּשְׁבַת רֵאשׁוֹנָה, וּבִשְׁבַת הַשְּׁנִיָּה חִלְּלָה הַמְּקוֹשֵׁשׁ עֲצִים (ט"ד) וְאָמַר לְשִׁפְךָ
 חַמָּתִי כַּעֲסִי עֲלֵיהֶם בַּמִּדְבָּר לְכַלּוֹתָם יְדֹ וְאַעֲשֶׂה לְמַעַן שְׁמִי עֲשִׂיתִי לְמַעַן שְׁמִי לְבַלְתִּי יִחַלל לְבַל
 יִחַלְלֵהוּ לְעֵינַי הַגּוֹיִם וְהֵם מִצְרַיִם (ט"ד) אֲשֶׁר הוֹצִיאֵתִים לְעֵינֵיהֶם: טו וְגַם-אֲנִי נִשְׁאַתִּי יָדִי לָהֶם
 בְּשַׁבּוּעָה בַּמִּדְבָּר בְּעֵבֹר הַמִּרְגָּלִים (ט"ד) לְבַלְתִּי הָבִיא אוֹתָם אֶל-הָאֶרֶץ אֲשֶׁר-נָתַתִּי זִבְתַּי חֶלְבִּי
 וְדִבְשִׁי [ד] צְבִי הִיא מְפֹאֶרֶת וְחַמְדָּה לְכָל-הָאֲרָצוֹת: טז יַעַן בְּמִשְׁפָּטִי מֵאִסּוּ וְאֶת-חֻקֹּתַי
 לֹא-הִלְכוּ בָהֶם וְאֶת-שִׁבְתוֹתַי חִלְּלוּ כִּי אַחֲרַי גְּלוּלֵיהֶם שֶׁעֲבָדוּ ע"ז בְּמִצְרַיִם לְבָם הִלְךְ וְאִינִם

עיונים והארות

ג. וְגַם אֶת שִׁבְתוֹתַי נָתַתִּי לָהֶם - אמרו רבותינו בתלמוד (שבת י"א): "לדעת כי אני ה' מקדישכם" (שמות לא, יג) - אמרו לו הקדוש ברוך הוא למשה: מתנה טובה יש לי בבית גנזי ושבת שמה, ואני מבקש ליתנה לישראל, לך והודיעם.

השבת היא המתנה היותר חשובה שניתנה לעם ישראל כמו החתן והכלה שמשדרים מתנות זה לזה, אחרי אשר התקשרו בברית התנאים. והנה אם אמנם יקרה שהחתן והכלה נמנעים מלהפגש יחד, והנשים מרננות אחריהם שנפסק הקשר ביניהם, מכל מקום עדיין אין הדבר ברור, כי יתכן שמפני איזו סיבה אחרת חדלו מלהפגש זה עם זה, אבל מכיון שיצא קול הברה בעיר, שהכלה החזירה לחתן את המתנות ששדר לה ביום האירוסין, והכל רואים שהכלה אינה עונדת על אצבעה את הטבעת עם אבן השוהם שנתן לה במתנה, אזי ברור לכל שנתפרדה החבילה וחזרו זה בזה.

כך הוא הדין עם השבת - המתנה הנכבדה שניתנה לעם ישראל, והמעידה על הקשר שבין בני ישראל והקדוש ברוך הוא וברית

עולם היא לדורותם. אולם אם רואים אנו שהכלה - כנסת ישראל - פשטה מעל ידה את התכשיט היקר הזה והחזירתה לחתן, כלומר חודלת מלשמור את השבת, אזי אות היא שנפסק הקשר בין ישראל והקדוש ברוך הוא חלילה, וכי אין אנחנו מאורסים לו, תחת אשר הננו שומרים את השבת כהלכתה, שאז קורא הכתוב עלינו: "וארשתוך לי לעולם וכו' וידעת את ה'" (חפץ חיים על התורה).

ד. זבת חלב ודבש - ס"ת שבת שם רמז משז"ל דכשהיו נכנסין לארץ ישראל אמרה תורה עתה ישראל מתעסקים זה רץ לשדהו זה לכרמו וכיוצא ותורה מה תהא עליה ואמר לה הקב"ה כבר נתתי לישראל יום שבת שהם פנויים לעסוק בתורה וזה הרמז הגם כי היא זבת חלב ודבש וישראל מטפלים בה יש שבת שהם יכולים לעסוק בתורה שנתנה לנו מבריאה ואימא מקננא בכרסיא שבה שם אהיה גימט' ר"ת זבת חלב ודבש. ור"ת צבי היא לכל הארצות צהלה על דרך משמח ציון בבניה וס"ת גימטריא אמות כי ארץ ישראל רומז לשכינה ורמז אמת קב"ה רמז ליחוד עליון. (נחל שורק)

מאמינים בי: **יִזְוֶהוּ וַתִּתְחַס עֵינַי חַמְלַת וַחֲסֵי עֲלֵיהֶם מִשְׁחַתֶּם** מלהשחית אותם **וְלֹא-עָשִׂיתִי אוֹתָם כָּלָה בַּמִּדְבָּר** כי השארתי בניהם אתריהם להביאם לארץ (הד"ק): **יְיָ וְאָמַר אֶל-בְּנֵיהֶם בַּמִּדְבָּר** לבנים של אותו דור שיצאו ממצרים **בְּחֻקֵי אֲבוֹתֵיכֶם** שְׂבָדוּ מִלִּבֶּם אֲשֶׁר לֹא צִוָּה ה' (מ"ד) **אֶל-תֵּלְכוּ וְאֶת-מִשְׁפְּטֵיהֶם אֶל-תִּשְׁמְרוּ** ובגלוליהם אל-תִּטְמְאוּ: **יֵט אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם** לכן תשמעו לי **בְּחֻקֹּתַי לֵכוּ וְאֶת-מִשְׁפְּטֵי שְׁמְרוּ וַעֲשׂוּ אוֹתָם:** כ **וְאֶת-שַׁבְּתוֹתַי קִדְּשׁוּ** ציוה אותם לקדש את השבת ועי"ז **וְהָיוּ לְאוֹת בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם לָדַעַת כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:**

שאלות ברש"י על הפרשה

- א. בזאת יבוא אהרון אל הקודש - מה רומזת המלה "בזאת"?
 תשובה
- ב. כתונת בד קודש ילבש - מדוע בד ולא בגדי זהב?
 תשובה
- ג. כתונת בד קודש ילבש - הסבר: קודש.
 תשובה
- ד. ורחץ את בשרו במים ולבשם - כמה פעמים ביום כפור היה מחליף בגדים וטובל? וכמה קדושי ידיים ורגליים היה עושה?
 תשובה
- ה. את פר החטאת אשר לו - הסבר: אשר לו.
 תשובה
- ו. וגורל אחד לעזאזל - הסבר "עזאזל".
 תשובה
- ז. ולקח מלא המחטה גחלי אש מעל המזבח - איזה מזבח?
 תשובה
- ח. קטורת סמים דקה - והרי הקטורת תמיד דקה שכתוב: ושחקת ממנה הדק - אז מה בא ללמד?
 תשובה
- ט. וכפר על הקודש מטומאות בני ישראל - אילו טומאות? הסבר: ומפשעיהם.
 תשובה
- י. וכן יעשה לאוהל מועד - מה יעשה והיכן?
 תשובה
- יא. ויצא אל המזבח אשר לפני ה' - איזה מזבח זה? ומהיכן יצא ולאן הלך?
 תשובה
- יב. הסבר: איש עתי.
 תשובה
- יג. הסבר: ופשט את בגדי הבד...והניחם שם.
 תשובה
- יד. ולא יזבחו עוד את זבחיהם לשעירים - הסבר שעירים.
 תשובה
- טו. הסבר: ונתתי פני .
 תשובה
- טז. אשר יצוד ציד חיה או עוף אשר יאכל - מה בא למעט "אשר יאכל".
 תשובה
- יז. וכל נפש אשר תאכל נבלה וטרפה - נבלה וטרפה של מה? ומה בא ללמדנו?
 תשובה

תשובה
י"ח. כמעשה ארץ מצריים לא תעשו וכמעשה ארץ כנען - רק כמעשה שני אלה? ומה בא ללמד?
תשובה
י"ט. הסבר: את משפטי תעשו ואת חוקותי תשמרו.
תשובה
כ. הסבר: וחי בהם.
תשובה
כ"א. הסבר: ערות אביך. וערות אמך. ערות אשת אביך.
תשובה
כ"ב. ומזרעך לא תתן להעביר למולך - הסבר "למולך".
תשובה